

1-918
Krajowy Biblioteczny PAB
Bibliotekach PAB

PRZEGLĄD BIBLIJOTECZNY

WYDAWNICTWO ZWIĄZKU
BIBLIJOTEKARZY POLSKICH

REDAKTOR: EDWARD KUNTZE

ROCZNIK VIII ZESZYT 2
KWIECIEŃ—CZERWIEC 1934

KRAKÓW
WYDANO NAKŁADEM ZWIĄZKU BIBLIJOTEKARZY POLSKICH
Z ZASIŁKU MINISTERSTWA W. R. I O. P.

PRZEGLĄD BIBLIJOTECZNY

CENTRALNY ORGAN NAUKOWY BIBLIJOTEKARSTWA POLSKIEGO

REDAKTOR NACZELNY: EDWARD KUNTZE

ZASTĘPCA: ALEKSANDER BIRKENMAJER

SEKRETARZ REDAKCJI: WŁADYSŁAW POCIECHA

ADRES REDAKCJI I ADMINISTRACJI: KRAKÓW. ŚW. ANNY 12, I. P.

TELEFON 101-36. — KONTO P. K. O. Nr. 407.652.

PRZEGLĄD BIBLIJOTECZNY wychodzi kwartalnie w objętości conajmniej 12 arkuszy druku rocznie. Rocznik I (1927) obejmuje 12 arkuszy.

Rękopisów Redakcja nie odsyła. Autorowie, nieuwiadomieni do trzech miesięcy o przyjęciu ich prac, mogą odebrać je w Administracji w ciągu roku.

Odbitki wykonuje się tylko na rachunek autorów; zamawiać je należy przy pierwszej korekcie.

Książki do recenzji winny być adresowane nieosobiście: Do Redakcji Przeglądu Bibliotecznego.

PRENUMERATA ZMIENIONA OD 1 STYCZNIA 1933 WYNOŚI:

	Rocznie	Zeszyt pojedynczy
W księgarniach	Zł 20.—	Zł 7.—
Przy zakupie bezpośrednio w Administracji	» 15.—	» 4.—

Członkowie Związku Bibliotekarzy Polskich otrzymują Przegląd Biblioteczny bezpłatnie za pośrednictwem swojego Koła.

Przy obliczaniu ceny dla zagranicy przyjmuje się 1 Zł = 0·80 fr. szw.

SKŁAD GŁÓWNY NA ZAGRANICĘ:
OTTO HARRASOWITZ, LEIPZIG, QUERSTRASSE 14

TREŚĆ ZESZYTU:

Artykuły:

- Memoriał Rady Związku Bibliotekarzy Polskich w sprawie unormowania stosunku służbowego bibliotekarzy szkół akademickich 63
- JÓZEF GRYZ: Rola państwa w stosunku do bibliotek naukowych 82

Recenzje:

- Smith Elva S[ophronia], Subject headings for children's books in public libraries and in libraries in elementary and junior high schools. With an introduction in the cataloguing of children's books. Chicago 1933 (*H. Hleb-Koszańska*) / Polemika (*Rudolf Kotula*) 98

Przegląd czasopism:

- Francja (*W. Pocięcha*) / Włochy (*W. Pocięcha*) 104

Kronika:

- I. Wiadomości urzędowe: Ruch służbowy / Mianowania w bibliotekach państwowych z d. 1 maja 1934 r. . 109
- II. Z życia bibliotek: Biblioteka uniwersytecka w Lublinie (*E. Szeliga-Szeligowska*) / Zakład Narodowy im. Ossolińskich we Lwowie w r. 1933 / Wystawa ku czci gen. M. G. La Fayette'a 113
- III. Sprawy Związku Bibliotekarzy Polskich: Ogólne Zgromadzenie Delegatów Kół Z. B. P. / Sprawozdanie z działalności Rady Z. B. P. za rok 1933/34 / Memorandum Dyr. J. Muszkowskiego w sprawie bibliotek amerykańskich / Sprawozdanie z działalności Z. B. P. / Poradnia Biblioteczna Warszawskiego Koła Z. B. P. / Sprawozdanie z działalności Czytelni dla Bezrobotnych za rok 1933 / Sekcja Pomocy Bezrobotnym Bibliotekarzom / Rada Z. B. P. 117
- IV. Z ruchu bibliotekarskiego: Wiadomości z terenu Krakowskiego Koła Z. B. P. / Kronika łódzka . . . 143

MEMORJAŁ RADY ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH W SPRAWIE UNORMOWANIA STOSUNKU SŁUŻBOWEGO BIBLIOTEKARZY SZKÓŁ AKADEMICKICH¹

I.

ZNACZENIE I ROLA BIBLIOTEK NAUKOWYCH I BIBLIOTEKARZY.

Podczas uroczystej akademii jednego ze słynnych uniwersytetów zagranicznych, rektor uczelni, chcąc studentom przedstawić obrazowo znaczenie biblioteki uniwersyteckiej, w te do nich odezwał się słowa: «Widzicie tutaj, wokół siebie, zebranych swoich nauczycieli. Ale niema wśród nich nauczyciela największego i najważniejszego: Biblioteki. Ona to bowiem studjom Waszym najgłębsze i najrozleglejsze daje podstawy...» — Rektor przemawiał do studentów. Mówił obrazowo, argumentował «ad hominem». Chciał wyrazić myśl, że bez Biblioteki niema Uniwersytetu, ani studjum uniwersyteckiego.

* * *

Biblioteki są skarbnicami prac ducha ludzkiego, źródłami wiedzy, niesłychanie ważnymi czynnikami rozwoju i postępu nauki i kultury.

Biblioteki szkół akademickich, szczególnie uniwersyteckich, są zakładami naukowymi o charakterze ogólnym. Często największymi zakładami uczelni. Są warsztatami, w których organizują się i powstają prace i przedsięwzięcia naukowe. W ich murach kształci się i uczy młodzież akademicka: pogłębia i rozszerza swą wiedzę; przygotowuje prace seminaryjne, magisterskie i doktorskie. Zaprawiają się w nich do samodzielnych badań młodzi adepci nauki, przyszli profesorowie uczelni, członkowie Akademii i Towarzystw naukowych.

Skarby księgozbiorów powierzone są opiece bibliotekarzy. Oni gromadzą, organizują i umiejętnie, racjonalnie uzupełniają zbiory; opracowują je z bibliotekarskiego i naukowego punktu widzenia; udostępniają je publiczności, naukowo pracującej; two-

¹ Przedruk przedłożonego władzom memorjału Rady Z. B. P.

rzą katalogi ogólne i specjalne (starych druków, inkunabułów, rękopisów), miejscowe i centralne, alfabetyczne i rzeczowe. Utrzymują ustawiczny, żywy kontakt z nauką świata. Idą z nią razem i służą jej w codziennej swej pracy zawodowej, szarej i niewdzięcznej; pracy dla innych, prawie nigdy dla siebie. Bibliotekarze organizują naukę w murach biblioteki. Wskazują badaczom materiały naukowe, udzielają informacji naukowych, ułatwiają poszukiwania bibliograficzne — słowem biorą czynny udział w naukowej i pedagogicznej działalności uniwersytetów.

Bibliotekarze, chcąc należycie spełnić te ważne a różnorodne zadania, muszą posiadać stosowne przygotowanie i odpowiednie kwalifikacje. Wymagania, jakie im się stawia, są bardzo wysokie. Żąda się więc od bibliotekarzy naukowych nie tylko ukończenia uniwersytetu i stopnia naukowego, ale też specjalnego wykształcenia zawodowego, poświadczonego egzaminem państwowej służby bibliotecznej (Rozp. R. M. z dn. 11 kwietnia 1930 o państwowej służbie bibliotecznej. *Dz. U. R. P.* 1930, nr. 36, poz. 294) i znajomości kilku języków nowożytnych; od bibliotekarzy technicznych wykształcenia średniego, zawodowego (egzamin biblioteczny), oraz znajomości przynajmniej jednego języka obcego.

A jednak, mimo wysokich wymagań, stawianych bibliotekarzom, mimo metod naukowych, jakimi posługują się w toku czynności zawodowych (prace organizacyjne, bibliologiczne i bibliograficzne, katalogograficzne) zajęcie bibliotekarzy mniej jest cenione, niż każda inna praca naukowa, i nie może doczekać się należytej oceny.¹

Niewspółmierność między wysokimi wymaganiami, jakie stawia się bibliotekarzom, a brakiem uznania dla ich pracy, oraz

¹ Jeżeli bibliotekarz-bibliolog, na podstawie znalezionej drobnej urywku rękopisu, czy starego druku, drogą drobiazgowych, ścisłych poszukiwań, przez naukową ocenę faktów i ich powiązanie w łańcuch przyczynowy, wykryje autora utworu, ustali datę, miejsce druku i oficynę drukarza, — to czyż praca jego, pod względem metodycznym i rzeczowym, jest mniej wartościowa, niżli praca uczonego, który n. p. na podstawie drobnych znalezisk archeologicznych odtworzy całość badanego przedmiotu, określi jego epokę, pochodzenie, historję? A jednak tak się przeważnie sądzi. Są to uprzedzenia, w których tkwi m. in. źródło nieporozumień i powód mylnej oceny pracy bibliotekarzy i bibliografów.

bardzo niskiem zaszeregowaniem w hierarchji urzędniczej, jest tak rażąca, że całokształt tych spraw zasługuje na to, by był przez czynniki miarodajne poddany rozpatrzeniu i zasadniczej rewizji.

II.

STANOWISKO BIBLIOTEKARZY NA ZACHODZIE EUROPY.

W krajach zachodnioeuropejskich, a także w Rosji przedwojennej,¹ biblioteki uniwersyteckie były i są stawiane bardzo wysoko; wynika z tego równocześnie odpowiednie uposażenie bibliotekarzy.

W A u s t r j i przedwojennej dyrektor biblioteki uniwersyteckiej był w stopniu służbowym zrównany ze zwyczajnym profesorem uniwersytetu (tak było w Krakowie i we Lwowie), kierownicy innych bibliotek naukowych dochodzili do stopnia służbowego profesora nadzwyczajnego. Z chwilą wprowadzenia w życie nowej pragmatyki służbowej, w styczniu 1914 r., wszedł w życie awans automatyczny we wszystkich dziedzinach służby państwowej, a więc także w bibliotekarstwie. Polegał on na licznych dodatkach, które, narastając stopniowo, zrównywały urzędnika pod względem poborów z następnym wyższym stopniem służbowym. Z chwilą wakansu otrzymywał on rzeczywiście ten wyższy stopień służbowy.

W N i e m c z e c h dzisiejszych bibliotekarze państwowi, obok uposażenia zasadniczego, otrzymują dodatki mieszkaniowe, których wysokość zależy od różnych klas mieszkaniowych, oraz dodatki na dzieci (dodatki te narastają progresywnie w stosunku do ilości dzieci). W ostatnich czasach uposażenie bibliotekarzy niemieckich uległo obniżce «kryzysowej» o 25⁰/₀; mimo to jednak jest ono znacznie wyższe od uposażenia bibliotekarzy polskich, nawet, jeśli się weźmie pod uwagę droższe warunki życia w Niemczech w porównaniu z naszymi.

Zestawienie poborów bibliotekarzy niemieckich podajemy poniżej jako materiał porównawczy:

¹ Na czele bibliotek uniwersyteckich w Petersburgu, Moskwie, Kijowie, Charkowie stali dyrektorowie, zrównani co do stanowiska i uposażenia z profesorami uniwersytetu.

UPOSAŻENIE BIBLIOTE

I. Bibliotekarze

R o c z n i e

Naczelnny dyrektor Biblioteki Państwowej (Generaldirektor der Staatsbibliothek)	16.000.— mk 33.920.— zł		
Pierwszy dyrektor Biblioteki Państwowej (Staatsbibliothek)	8.400.— mk 17.808.— zł	do do	12.600.— mk 26.712.— zł
Dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej, Dyrektor oddziału	5.400.— mk 11.448.— zł	do do	9.600.— mk 20.352.— zł
Radca biblioteczny	4.400.— mk 9.328.— zł	do do	8.400.— mk 17.808.— zł
Bibliotekarz etatowy	3.000.— mk 6.360.— zł	do do	4.100.— mk 8.692.— zł
Bibliotekarz nieetatowy	3.000.— mk 6.360.— zł		
Dodatek mieszkaniowy dla żonatych	1.000.— mk 2.120.— zł	do do	1.580.— mk 3.349.60 zł
Dodatek mieszkaniowy dla samotnych	800.— mk 1.696.— zł	do do	1.100.— mk 2.332.— zł
Dodatek na dzieci:			
na jedno dziecko	120.— mk 254.40 zł		
na dwoje dzieci	360.— mk 763.20 zł		
na troje dzieci	660.— mk 1.399.20 zł		
za każde dalsze dziecko	300.— mk 636.— zł		

II. Bibliotekarze

Starszy sekretarz biblioteczny	3.100.— mk 6.572.— zł	do do	5.500.— mk 11.660.— zł
Sekretarz biblioteczny	2.800.— mk 5.936.— zł	do do	5.000.— mk 10.600.— zł
Siły pomocnicze	2.100.— mk 4.452.— zł	do do	4.000.— mk 8.480.— zł
Dodatek mieszkaniowy dla żonatych	790.— mk 1.674.80 zł	do do	1.150.— mk 2.438.— zł
Dodatek mieszkaniowy dla samotnych	440.— mk 932.80 zł	do do	800.— mk 1.696.— zł
Dodatek na dzieci, jak u bibliotekarzy naukowych.			

KARZY NIEMIECKICH

naukowi

M i e s i ę c z n i e		Z o b n i ż k ą 25 % M i e s i ę c z n i e	
1.333·30 mk		1.000·— mk	
2.826·60 zł		2.120·— zł	
700·— mk	do	1.050·— mk	
1.484·— zł	do	2.226·— zł	
450·— mk	do	800·— mk	
954·— zł	do	1.696·— zł	
366·70 mk	do	700·— mk	
777·40 zł	do	1.484·— zł	
250·— mk	do	341·50 mk	
530·— zł	do	724·— zł	
250·— mk		187·50 mk	
530·— zł		397·50 zł	
83·30 mk	do	131·70 mk	
176·60 zł	do	279·10 zł	
66·70 mk	do	91·70 mk	
141·40 zł	do	194·40 zł	
10·— mk		7·50 mk	
21·20 zł		15·90 zł	
30·— mk		22·50 mk	
63·60 zł		47·70 zł	
55·— mk		41·25 mk	
116·60 zł		87·50 zł	
25·— mk		18·75 mk	
53·— zł		39·75 zł	

ś r e d n i

258·30 mk	do	458·30 mk	193·70 mk	do	343·70 mk
547·60 zł	do	971·60 zł	410·60 zł	do	728·60 zł
233·30 mk	do	416·70 mk	175·— mk	do	312·60 mk
494·60 zł	do	883·40 zł	371·— zł	do	662·70 zł
175·— mk	do	333·30 mk	131·25 mk	do	250·— mk
371·— zł	do	706·60 zł	278·25 zł	do	530·— zł
65·80 mk	do	95·80 mk	49·35 mk	do	71·90 mk
139·50 zł	do	203·10 zł	104·70 zł	do	152·40 zł
36·70 mk	do	66·70 mk	27·60 mk	do	49·90 mk
77·80 zł	do	141·40 zł	58·50 zł	do	105·80 zł

Pobory naszych bibliotekarzy są niższe także od poborów bibliotekarzy francuskich. Dyrektor naczelny Bibliothèque Nationale pobiera płacę równą płacy I kl. profesora Uniwersytetu paryskiego; kustoszowie tejże biblioteki, oraz dyrektorowie innych bibliotek (Arsenału, St. Geneviève itd.) mają uposażenie równe uposażeniu profesorów w École des Chartes i chargés de cours Uniwersytetu paryskiego, bibliotekarze zaś pobierają wynagrodzenie wyższe o parę tysięcy od płac asystentów uniwersyteckich. Zarządzenia te uzasadniano w ten sposób: za takim unormowaniem płac bibliotekarskich przemawia nie tylko poważna wiedza wielu bibliotekarzy i stanowisko, jakie wielu z nich zajmuje w świecie naukowym, ale też wielka odpowiedzialność za bezcenne skarby, powierzone ich opiece, absorbujący rodzaj zajęcia, jakoteż bardzo małe widoki awansu (z powodu szczupłej liczby wyższych stanowisk). Należy zaznaczyć, że płace bibliotekarzy francuskich nie zostały jeszcze ustalone, gdyż nie dokonano dotychczas rewaloryzacji uposażenia państwowego w stosunku do uposażeń z r. 1914. Po jej skutecznieniu, płace bibliotekarzy francuskich będą wyższe, aniżeli tutaj podane.

Dodać jeszcze wypada, że we Francji bibliotekarze, posiadający tytuły doktorów ès sciences albo ès lettres, otrzymują dodatek nadzwyczajny w kwocie 2.000 fr. rocznie (dekret z 15. IX. 1929 r.).

W r. 1931 Związek bibliotekarzy francuskich zajął się sprawą awansów bibliotekarzy i ma nadzieję uzyskania tych samych norm, które są przyznane personelowi nauczycielskiemu.

UPOSAŻENIE BIBLIOTEKARZY FRANCUSKICH

	R o c z n i e	M i e s i ę c z n i e
Starszy kustosz Biblioteki Narodowej (Conservateur de la Bibliothèque Nationale)	39.000.— fr do 49.000.— fr 13.845.— zł do 17.395.— zł	3.250.— fr do 4.083.— fr 1.154.— zł do 1.450.— zł
Młodszy kustosz (conservateurs adjoints) Bibl. Nationale, oraz kustosz innych bibliotek	34.000.— fr do 39.000.— fr 12.070.— zł do 13.845.— zł	2.833·30 fr do 3.250.— fr 1.006.— zł do 1.154.— zł
Bibliotekarze (bibliothécaires)	17.500.— fr do 32.000.— fr 6.212·50 zł do 11.360.— zł	1.458·30 fr do 2.666·60 fr 518.— zł do 947.— zł
Praktykanci (stagiaires)	17.500.— fr 6.212·50 zł	1.458·30 fr 518.— zł
Urzednicy rachunkowi	13.000.— fr do 17.500.— fr 4.615.— zł do 6.212·50 zł	1.083·30 fr do 1.458·30 fr 385.— zł do 518.— zł
Bibliotekarze pomocn. (aide bibliothécaire)	9.500.— fr do 16.000.— fr 3.372·50 zł do 5.680.— zł	791·70 fr do 1.333·30 fr 281.— zł do 473.— zł

Bibliotekarstwo włoskie znajduje się obecnie w okresie przekształcenia. Rząd zapowiedział reformę, która ma zmienić dotychczasowe warunki uposażeniowe.

Personel bibliotek włoskich składa się z 3 kategorii urzędników:

grupa *A* obejmuje bibliotekarzy, mających stopnie doktorskie (z humanistyki lub prawa); grupa *B* posiada maturę z zakresu literatury lub pedagogji; grupa *C* ukończoną niższą szkołę średnią.

Urzędnicy grupy *A* zaczynają od stopnia adjunkta bibliotecznego na podstawie konkursu. Po 7 latach przechodzą do stopnia wyższego (IX); stopień VIII otrzymują na podstawie egzaminu; do VII i VI przechodzą na podstawie nominacji przez Ministra.

Naogół biorąc, bibliotekarze, rozpoczynający służbę, otrzymują uposażenie nauczycieli szkół średnich i dochodzą do uposażenia dyrektorów szkół średnich. Dążeniem przyszłej reformy jest m. i. zrównanie uposażenia dyrektorów bibliotek uniwersyteckich z uposażeniem profesorów uniwersytetu.

Cenną zdobyczą bibliotekarzy włoskich jest awans automatyczny; jest on coprawda tylko częściowy (bo uwzględnia jedynie IX i VIII st. st.), ale bądź co bądź daje bibliotekarzom włoskim pewne — choć ograniczone — widoki awansu.

Obecne uposażenie bibliotekarzy włoskich — przed mającą nastąpić reformą — przedstawia się, jak następuje:

UPOSAŻENIE BIBLIOTEKARZY WŁOSKICH

	R o c z n i e	M i e s i ę c z n i e
Dyrektor I. kl. (Bibliotecari direttori) VI	21.828.— L. do 24.036.— L. 10.040·90 zł do 11.056·60 zł	1.819.— L. do 2.003.— L. 836·75 zł do 921·40 zł
Wyżsi inspektorzy bibliograficzni (Ispettori superiori bibliografici) VI	21.828.— L. do 24.036.— L. 10.040·90 zł do 11.056·60 zł	1.819.— L. do 2.003.— L. 836·75 zł do 921·40 zł
Dyrektorzy II. kl. (Bibliotecari direttori di II. cl.) VII	18.168.— L. do 19.644.— L. 8.357·30 zł do 9.036·25 zł	1.514.— L. do 1.637.— L. 696·40 zł do 753.— zł
Bibliotekarze starsi (Bibliotecari capi) VIII	15.264.— L. do 16.224.— L. 7.021·40 zł do 7.463.— zł	1.272.— L. do 1.352.— L. 585·10 zł do 621·90 zł
Bibliotekarze	13.020.— L. do 14.700.— L. 5.989·20 zł do 6.762.— zł	1.085.— L. do 1.225.— L. 499·10 zł do 563·50 zł
Bibliotekarze pomocn. (Bibliotecari aggiunti)	10.752.— L. do 12.372.— L. 4.945·90 zł do 5.691·10 zł	896.— L. do 1.031.— L. 412·16 zł do 474·25 zł

Z zestawienia powyższego wynika, że płace bibliotekarzy polskich, w porównaniu z płacami bibliotekarzy niemieckich, francuskich i włoskich są najniższe. Niemieckie są najwyższe; poza tem bibliotekarze niemieccy otrzymują dodatki mieszkaniowe i dodatki na dzieci. Bibliotekarze francuscy pobierają uposażenia wyższe od płac asystentów uniwersyteckich. Płace bibliotekarzy francuskich mają być w przyszłości unormowane analogicznie do uposażenia nauczycielskiego. Ponadto we Francji bibliotekarze, posiadający doktorat, pobierają specjalny dodatek naukowy. Bibliotekarze włoscy otrzymują uposażenie nauczycieli szkół średnich, oraz mają awans automatyczny, dający im znośne widoki poprawy bytu.

Dyrektorowie wielkich bibliotek naukowych (uniwersyteckich) otrzymują zagranicą przeważnie pobory profesorów uniwersytetu lub mają je dostać w przyszłości na mocy zamierzonej reformy uposażenia (Włochy).

III.

UNORMOWANIE STANOWISK BIBLIOTEKARZY POLSKICH.

Wobec takiego stanu rzeczy bibliotekarze polscy zwracają się do czynników rządowych z prośbą o unormowanie stanowisk i egzystencji. Chodzi zaś tu nietylko o pracowników dzisiejszych, ale o przyszłość bibliotekarstwa polskiego wogóle. Nie ulega wątpliwości, że biblioteki są Polsce potrzebne. Biblioteki dobrze zaopatrzone i dobrze rządzone. Potrzebni są zatem i bibliotekarze, bo bez nich niema bibliotek. Bibliotekarze światli, dzielni, zamiłowani w swoim zawodzie, idący z nauką i pracujący dla niej. Uregulowanie bytu bibliotekarzy umożliwi także przyrwy nowych sił na przyszłość. Dzisiejsza bowiem sytuacja bibliotekarzy nie zachęca do wstępowania w ich szeregi. Niskie uposażenie, minimalne widoki awansu, brak uznania dla pracy bibliotekarskiej — wszystko to nie pociągnie jednostek dzielniejszych i wartościowszych.

Związek Bibliotekarzy Polskich występuje niniejszem do władz w sprawie unormowania bytu bibliotekarzy państwowych szkół akademickich. Jest ich ilościowo mniej od innych kategorii, ale — jakościowo stanowią oni grupę poważną, której za-

wodowa organizacja powinna być wzorem dla pracowników innych bibliotek.

Przedkładając prośbę uregulowania stosunku służbowego bibliotekarzy szkół akademickich, nie dążymy do zmiany zasad już obowiązujących, lecz tylko do tego, by wysnuć zawarte w nich konsekwencje i dopełnić je przepisami, odpowiadającymi faktycznemu stanowi służby bibliotekarskiej.

Zwracamy się przeto z prośbą do Rządu Rzeczypospolitej o wyjednanie nowelizacji rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej, które omawia stosunek służbowy naukowych pracowników akademickich, oraz — o uzupełnienie dwóch rozporządzeń Rady Ministrów, dotyczących tabeli stanowisk i zaszeregowania uposażeniowego.

Powołujemy się przytem na dwie już istniejące zasady prawne, odnoszące się do bibliotek, opierając się dalej na analogji do przepisów prawnych o szkołach akademickich.

Punktem wyjścia jest ustawa z dnia 15 marca 1933 r. o szkołach akademickich (*Dz. U. R. P.* Nr. 29 z 1933 r., poz. 247), która biblioteki szkół akad. (art. 24) wlicza do zakładów naukowych tych szkół (nagłówek rozdziału C) i nadaje im «cele ogólnonaukowe». Ustawa, uznając, że biblioteka nie jest urzędem, przyjmuje tem samem, że pracownicy zakładu naukowego nie mogą być urzędnikami administracyjnymi, lecz — że należą do osobnej grupy funkcjonariuszów o kwalifikacjach specjalnych.

Potwierdzają to inne akty prawne, będące drugą podstawą naszego postulatu, a mianowicie rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 r. o służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów na stanowiska I kategorii w państwowej służbie bibliotecznej (*Dz. U. R. P.* Nr. 36, poz. 294), oraz analogiczne rozporządzenie o stanowiskach II kategorii (poz. 295). Rozporządzenia te stawiają zupełnie specjalne wymagania kandydatom bibliotekarskim, ustanawiają osobny dla nich program egzaminacyjny, przez co wyraźnie decydują, że służba bibliotekarska wydziela się — jako gałąź fachowa — z ogólnego zakresu służby administracyjnej.

Po ustawowem stwierdzeniu, że bibliotekarze szkół akad. są pracownikami zakładów naukowych, posiada-

jącymi kwalifikacje specjalne, staje się jasne, iż zajmują oni odrębne stanowisko wśród funkcjonariuszów państwowych i dlatego ich stosunek służbowy może być i powinien być w niektórych punktach uregulowany odmiennie od ogółu urzędników. Lecz tymczasem ustawa z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej i cały szereg uzupełniających ją innych ustaw i rozporządzeń — nie wymienia bibliotekarzy z osobna, ani nie uwzględniając szczególnych ich obowiązków, ani nie przewidując odmiennych dla nich uprawnień.

Dwie wyłuszczone poprzednio zasady wiodą w konsekwencji do odrębnego unormowania stanowiska prawnego bibliotekarzy, ich zaś przynależność do szkół akademickich wskazuje odrazu, że stosunek służbowy tych bibliotekarzy powinien się ułożyć w analogji do innych sił naukowych szkół akademickich. Dlatego kwestja bibliotekarzy, o których mowa, może być załatwiona zasadniczo i najprościej drogą włączenia ich do rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 lutego 1928 r. o stosunku służbowym profesorów państw. szkół akademickich i pomocniczych sił naukowych tych szkół (obwieszczenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 21 lipca 1933 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu. *Dz. U. R. P.* Nr. 76, poz. 551), jako że bibliotekarze należą immanentnie do organizacji szkół akademickich.

Wymienione przepisy i postulaty prawne znajdują całkowite poparcie w praktyce służby bibliotekarskiej. Istotnie praca bibliotekarzy nie wykazuje tych cech, jakie są właściwe «urzędowaniu» w normalnem pojęciu. Biblioteka gromadzi, opracowuje i udostępnia — zbiory kulturalne, podobna w tych czynnościach do archiwum i muzeum. «Strony», korzystające z tej instytucji, nie zgłaszają się — jak w urzędach — w celu załatwienia jakichś potrzeb praktycznych, doraźnie przez życie wysuwanych, ale przybywają jako czytelnicy, aby prowadzić studia i badania naukowe. To też i postawa pracownika jest odmienna.

Praca bibliotekarzy z wyższem wykształceniem (I kat.) ma charakter nie administracyjny, lecz — naukowy. Oznacza to przede wszystkim, że bibliotekarz musi posiadać z a p a s w i e d z y żywej, ciągle rozwijanej i pomnażanej nowymi zdobyczami

nauki. Czyli — po odbyciu studjów akademickich, po zdaniu egzaminów, nie ustaje on w kształceniu się. Musi opanowywać ostatni stan nauki, aby mieć zdanie o wartości nabywanych do biblioteki dzieł, aby je umiejętnie opracowywać np. w katalogach rzeczowych, wreszcie, aby udzielać trafnych informacji korzystającym z instytucyj studentom i badaczom. Gromadzenie wielkich zbiorów, ich katalogowanie i udostępnianie wymaga znów od bibliotekarza uzdolnień konstrukcyjnych. I w tem nie może on się oprzeć na gotowych formułach. To są problemy, które należy rozwiązywać samodzielnie, na podstawie własnych badań i osobnych studjów. Istotnie — zarówno zyskiwanie wiedzy, wykonywanie wielkich praktycznych prac konstrukcyjnych, jak wreszcie umiejętne, na właściwym poziomie postawione, pośrednictwo między światem piśmiennictwa a czytelnikiem, naukowo pracującym, domaga się tego, aby bibliotekarz sam rozwijał twórczą działalność naukową. Ten postulat znajduje w naszym życiu wielokrotną realizację. Bibliotekarze faktycznie wykazują się dorobkiem naukowym w różnych dziedzinach, a także w zakresie własnej nauki o książce. Bywają docentami w szkołach akademickich, otrzymują katedry. Biblioteki uniwersyteckie ogłaszają serie wydawnictw, wykonywanych siłami swych pracowników. Wreszcie zgodna z tem jest opinia profesorów akademickich, wyrażająca się np. w ogłoszeniach konkursów na stanowiska bibliotekarskie, żądających zawsze — oprócz praktyki — wykazu teoretycznych prac naukowych.

Taki tok pracy fachowej odbiega daleko od typu administracyjnego. W niejednym przypomina nauczyciela, który już zyskał ustawowe uznanie odrębności. Lecz bliższa jest analogja do pomocniczych sił naukowych w szkołach akademickich. Bibliotekarze pełnią — w stosunku do frontowej linii uczonych — «służbę zaopatrzenia», nieefektowną, lecz niemniej niezbędną: bez niej armja nie zwycięża. Między adjunktami i asystentami przy katedrach a bibliotekarzami naukowymi ta zachodzi najważniejsza różnica, że bibliotekarze są stałymi siłami pomocniczymi, gdyż mają swe odrębne i samodzielne stanowisko w zakresie organizacji nauki.

Spełnienie tych zadań nie dokona się nigdy w obrębie godzin służbowych. Bibliotekarz poza niemi powinien mieć dla

pracy twórczej czas wolny od dodatkowego zarobkowania, głowę przeciętnie swobodną od trosk materialnych. Dlatego to polepszenie bytu bibliotekarzy musi objawić się doskonalszą postawą bibliotek.

Bibliotekarze techniczni ze średnim wykształceniem (II kat.) są również pracownikami o specjalnych kwalifikacjach. Można by wskazać ich podobieństwo do nauczycieli szkół powszechnych. Tylko że wobec braku odpowiednich szkół zawodowych, zdobywają swoją umiejętność w długiej praktyce i w recepcyjnym studjum teorii.

Przedstawiony pokrótce obraz faktycznej pracy bibliotekarzy popiera — jak się nam wydaje — wywód prawny, zmierzając ku uznaniu równorzędności bibliotekarzy naukowych szkół akademickich z pracownikami naukowymi tych szkół, co znalazłoby swój właściwy wyraz w uzupełnieniu rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o stosunku służbowym profesorów i pomocniczych sił szkół akad. osobnym rozdziałem, dotyczącym bibliotekarzy szkół akademickich.

Poniżej podajemy projekt nowelizacji Rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej z dnia 24 lutego 1928 r. o stosunku służbowym profesorów państwowych szkół akademickich i pomocniczych sił naukowych tych szkół (Obwieszczenie Ministra W. R. i O. P. z dnia 21 lipca 1933 r. w sprawie ogłoszenia jednolitego tekstu. *Dz. U. R. P.* 1933, Nr. 76, poz. 551).

a) W nagłówku rozporządzenia po «pomocniczych sił naukowych» wstawia się: «oraz bibliotekarzy».

b) Po Art. 117, przesuważąc numerację ostatniego Tytułu i zawartych w nim artykułów, wstawia się: «Tytuł IV. Bibliotekarze».

1) Bibliotekarze państwowych szkół akademickich dzielą się na bibliotekarzy naukowych (I kategorii wykształcenia) i bibliotekarzy technicznych (II kat. wykształcenia).

Bibliotekarzami naukowymi są: kierownicy (dyrektorzy) bibliotek, kustosze biblioteczni, adjunkci biblioteczni i asystenci biblioteczni.

Bibliotekarzami technicznymi są: starsi asesory biblioteczni i asesory biblioteczni.

2) Do bibliotekarzy mają zastosowanie art. 1, 4-88 (z wyjątkiem skreślonych art. 18, 40, 45, 47, 48, 49) ustawy z dnia 17 lutego 1922 o państwowej służbie cywilnej (*Dz. U. R. P.* 1922 Nr. 21, poz. 164) wraz z wprowadzonymi później zmianami z dnia 28 lipca 1922 (*Dz. U. R. P.*, poz. 606), 21 marca 1924 (*Dz. U. R. P.*, poz. 286), 3 grudnia 1930 (*Dz. U. R. P.*, poz. 658), 7 października 1932 (*Dz. U. R. P.*, poz. 737), 28 października 1933 (*Dz. U. R. P.*, poz. 661) — o ile nie są sprzeczne z następującymi postanowieniami odrębnymi:

3) Do bibliotecznej służby przygotowawczej na praktykę płatną dopuszcza Rektor na wniosek Kierownika biblioteki.

Warunkiem mianowania bibliotekarza na stałe jest złożenie państwowego egzaminu bibliotekarskiego (rozporz. Rady Ministrów z dnia 11 kwietnia 1930 r. o służbie przygotowawczej i egzaminie kandydatów... w państw. służbie bibliotecznej *Dz. U. R. R.* 1930, poz. 294 i 295).

Praktykanci biblioteczni, posiadający wyższe wykształcenie, otrzymują po odbyciu praktyki tytuł i stanowisko asystenta bibliotecznego.

4) Bibliotekarzy technicznych mianuje Rektor na wniosek kierownika biblioteki.

5) Bibliotekarzy naukowych mianuje Minister W. R. i O. P. na wniosek Senatu akad., przedstawiony mu przez kierownika biblioteki.

Bibliotekarzy naukowych, kierujących w bibliotekach uniwersyteckich opracowywaniem zbiorów specjalnych oraz pracą większych zespołów bibliotekarzy, lub sprawujących pracę instruktorską wobec praktykantów, mianuje Rektor — na wniosek kierownika biblioteki — kierownikami działów, zatwierdzonych przez Ministerstwo W. R. i O. P.

6) Do warunków mianowania kierownika biblioteki należy: posiadanie określonych ustawowo kwalifikacyj bibliotekarza naukowego, praktyka w wielkiej bibliotece naukowej oraz przedstawienie prac naukowych, przedewszystkiem z zakresu nauki o książce (bibliologii).

Dyrektorów bibliotek uniwersyteckich mianuje Prezydent Rzeczypospolitej na wniosek Ministra W. R. i O. P., przedstawiony mu przez Senat Uniwersytetu na podstawie wyników konkursu.

Kierowników bibliotek innych szkół akad. mianuje Minister W. R. i O. P. na wniosek Senatu na podstawie wyników konkursu.

7) Do obowiązków kierowników biblioteki należy:

- a) czuwanie nad całością i rozwojem biblioteki,
- b) gromadzenie, opracowywanie i udostępnianie (w ramach regulaminu użytkowego, zatwierdzonego przez Min. W. R. i O. P.) dzieł potrzebnych do pracy naukowej i studiów akademickich,
- c) ustalanie podziału czynności personelu biblioteki (bibliotekarzy, urzędników administracyjnych i funkcjonariuszów niższych), określanie sposobu ich wykonywania i kontrola nad ich wypełnianiem,
- d) staranie o to, by biblioteka siłami bibliotekarzy naukowych tworzyła i ogłaszała prace z zakresu nauki o książce (bibliologii), przede wszystkim z uwzględnieniem zbiorów własnych i potrzeb regionalnych,
- e) sprawowanie fachowej opieki bibliotecznej nad bibliotekami zakładów i seminarjów szkoły akademickiej w ramach porozumienia z kierownikami poszczególnych zakładów i seminarjów,
- f) przewodniczenie Komisji Bibliotecznej szkoły akad.,
- g) referowanie na posiedzeniach Senatu wszystkich spraw bibliotecznych z wyjątkiem własnych spraw osobistych.

8) Urlopu do dni 8 w ciągu jednego roku akademickiego udziela bibliotekarzom kierownik biblioteki, powyżej tego okresu do dni 30 rektor na wniosek kierownika biblioteki, powyżej 30 dni w ciągu jednego roku akademickiego — Minister W. R. i O. P. na wniosek rektora, przedstawiony przez kierownika biblioteki.

Bibliotekarzom naukowym może być udzielany urlop dla celów naukowych. Po 15 latach służby mają oni prawo do 6 tygodni, po 25 latach służby do 8 tygodni corocznego urlopu wypoczynkowego.

9) Właściwymi Komisjami dyscyplinarnymi dla kierowników bibliotek są Komisje, powołane dla profesorów szkół akad.; dla bibliotekarzy — Komisje dla pomocniczych sił naukowych szkół akad. (art. 40 i 114 niniejszego rozporządzenia Prezydenta Rzeczplitej). W skład Komisji dla pomocniczych sił naukowych powołuje Senat także bibliotekarzy. W komplecie, obradującym nad sprawą bibliotekarzy, jeden z członków pochodzi spośród bibliotekarzy.

Poniżej podajemy uzasadnienie niektórych punktów:

3) Przyznanie praktykantom z wyższym wykształceniem po złożeniu egzaminu stanowiska asystenta bibliotecznego w VIII gr. up. jest możliwe wobec § 5, ust. 2 rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1933 r. o zasadach zaszeregowania... (zob. niżej), a wskazane przez analogję do tego, że st. asystenci szkoły akad. otrzymują tę grupę uposażenia nawet bez poprzedniej praktyki.

5) Stanowiska kierowników działów w bibliotekach uniwersyteckich zasługują na wyróżnienie ze względu na to, że nieraz jeden dział, zawierający np. kilkanaście tysięcy rękopisów albo zespół do dziesięciu pracowników, przekracza swym zakresem całą bibliotekę mniejszej (nieuniwersyteckiej) szkoły akademickiej.

6) Wyróżnienie dyrektorów bibliotek uniwersyteckich spośród kierowników bibliotek szkół akademickich zawiera już ustawa o szkołach akad. w art. 24: im tylko nadaje ten tytuł (ust. 4) i stawia jednocześnie większe wymagania (ust. 1), żądając od nich doktoratu, a od kierowników bibliotek innych szkół akad. niższego stopnia naukowego.

Podstawą tego wyróżnienia jest odmienny stan faktyczny: biblioteki uniwersyteckie mają znaczenie ogólnokulturalne, liczą mniej więcej po $\frac{1}{2}$ do $\frac{3}{4}$ miliona tomów i pracują w zespołach 30—40 osób. Biblioteki innych szkół akad. natomiast stanowią zbiory specjalnych dziedzin nauki, liczą po kilka do kilkudziesięciu tysięcy tomów i mają po kilku pracowników.

Na tych zasadach opiera się niniejszy projekt. Dyrektorzy bibliotek uniwersyteckich powinni utrzymać — posiadane daw-

niej — stanowisko równorzędne profesorom uniwersytetu; zwłaszcza, że do obowiązków dyrektora należy bezpośrednio referowanie spraw na posiedzeniach Senatu i przewodniczenie Komisji bibliotecznej, która składa się z profesorów.

7 d) Obowiązek ten odpowiada art. 22, ust. (2) ustawy o szkołach akad., jakoteż faktycznemu stanowi rzeczy.

7 e) Jest to pożądane dla całości prac szkoły w celu uzgodnienia zakupów i ułatwienia korzystania ze zbiorów.

7 f) Przewodnictwo Komisji bibliotecznej zastrzegła dyrektorowi biblioteki ustawa z dnia 13 lipca 1920 r. o szkołach akad. (art. 78).

7 g) Obowiązek referowania na posiedzeniach senatu nakłada na kierowników bibliotek art. 24 (ust. 1) ustawy z dnia 15 marca 1933 r. o szkołach akad.

8) Odchylenie od wymiaru urlopu, przewidzianego w art. 36 ustawy z dnia 17 lutego 1922 r. o państwowej służbie cywilnej uzasadniamy analogią do art. 106 rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej o stosunku służbowym... pomocniczych sił naukowych; nawet najmłodszy asystenci mogą korzystać z 6 tygodni urlopu wypoczynkowego.

*   *

Jeżeli wola Pana Prezydenta Rzeczypospolitej ureguluje zasadniczo stosunek służbowy bibliotekarzy szkół akademickich, pozostanie dostosowanie do tego dwóch rozporządzeń Rady Ministrów o tabeli stanowisk i o zaszeregowaniu funkcjonariuszów państwowych do grup uposażenia.

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1933 r. o ustanowieniu tabeli stanowisk we władzach, urządach, zakładach i instytucjach państwowych (*Dz. U. R. P.* Nr. 102, poz. 780) normuje stanowiska bibliotekarskie w obrębie Ministerstwa Wyznań Religijnych i Oświecenia Publicznego (str. 2002—2003, kolumna środkowa).

Prosimy o następujące zmiany w tem rozporządzeniu:

(Kolumna:) Władze, zakłady, instytucje bezpośrednio podległe.

Kolejność	Kategoria
2 — wstawić: Dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej	I
3 — » Kustosz biblioteczny	I
4 — » Adjunkt biblioteczny	I
8 — » Starszy asesor biblioteczny	II
10 — » Asesor biblioteczny	II
6 — skreślić: Bibliotekarz	I
9 — » ...Biblioteki	I

Wyszczególniamy tu uzasadnienie powyższych postulatów:

Umieszczenie w kolejności 2-giej dyrektora biblioteki uniwersyteckiej (równorzędnie z naczelnikiem wydziału, np. w Kuratorjach okręgu szkolnego, jak było dotychczas) da wyraz postanowieniu, zawartemu już w art. 24 (ust. 4) ustawy o szkołach akademickich, a nie uwidocznionemu w obecnej tabeli stanowisk.

Kierownik biblioteki, scil. innej — poza uniwersytetami — szkoły akad., zyskał już swe miejsce w kolejności 3, a obok niego powinien tam wystąpić kustosz biblioteki uniwers. (wcale go w tabeli niema), który — jako najstarszy z bibliotekarzy naukowych — zastępuje dyrektora i pomaga mu w zarządzie biblioteki.

Kolejność 4 przypadłaby według naszego projektu adjunktowi bibliotecznemu (zamiast kolejn. 9), gdyż zgodnie z terminologią uniwersytecką jest on wyższy stanowiskiem od asystenta bibliotecznego, który już ma miejsce w kolejności 6.

Prosimy natomiast o skreślenie w kolejn. 6 tytułu «Bibliotekarz», gdyż oznaczałby on — jak w życiu — nazwę zawodu, a nie — określonego stanowiska w służbie.

Wreszcie z bibliotekarzy technicznych proponujemy asesora bibliotecznego (II kat.) wstawić w kolejności 8 i w kolejn. 10.

* * *

Rozporządzenie Rady Ministrów z dnia 19 grudnia 1933 r. o zasadach zaszeregowania funkcjonariuszów państwowych do grup uposażenia... (Dz. U. R. P. Nr. 102, poz. 781) zawiera w Rozdz. 2 «Przepisy dotyczące pro-

fesorów i pomocniczych sił naukowych w państwowych szkołach akademickich» i przeznacza im określone grupy uposażenia. Na podstawie poprzednich wywodów rozdział ten powinien objąć również bibliotekarzy szkół akad. i przyznać im konsekwentnie stałe, odpowiadające hierarchicznie, grupy uposażenia; pozwalamy sobie przedłożyć tutaj następujące propozycje:

Rozdział 2... wstawić «oraz bibliotekarzy...»

1) Dyrektorzy bibliotek uniwersyteckich otrzymują uposażenie grupy V i mogą awansować do grupy IV; kierownicy bibliotek szkół politechnicznych otrzymują uposażenie grupy VI i mogą awansować do grupy V; kierownicy bibliotek innych szkół akademickich — uposażenie grupy VIII lub VII.

2) Kustosze biblioteczni otrzymują uposażenie gr. VI i mogą awansować do grupy V; adjunkci biblioteczni — uposażenie grupy VII; asystenci biblioteczni — grupy VIII.

3) W razie uzyskania tytułu docenta — awansuje bibliotekarz naukowy z dniem 1 stycznia następnego roku o jedną grupę uposażenia; jeżeli dla jednego stanowiska ustalone są dwie grupy uposażenia — najwyżej do drugiej z nich.

4) Starsi asesorzy biblioteczni otrzymują uposażenie grupy VIII—VII; asesorzy — grupy X—IX.

§ 39. w ustępie «9 stawka» wstawić: «Dyrektor Biblioteki Uniwersyteckiej».

§ 40. w ustępie 5 a wstawić w końcu: «Kierownik Działu w Bibliotece Uniwersyteckiej — 40 lub 60 zł.»

§ 46. dodać: Pozostający w służbie w dniu 1 października 1934 bibliotekarze zostają zaszeregowani do grup uposażenia, ustalonych w powyższych §§-ach.

Podajemy motywację niektórych punktów:

Uposażenie kierowników bibliotek odpowiada trzystopniowej dystynkcji szkół akad., którą przyjmuje § 40. art. 5. tegoż rozporządzenia, gdy normuje dodatki służbowe rektorów i prorektorów.

Postawienie równorzędne asystenta bibliotecznego po odbyciu praktyki z st. asystentem szkoły otworzy dopływ młodych, wartościowych sił do biblioteki.

W zakresie dodatków funkcyjnych proponujemy w § 39 w ustępie «9 stawka» (t. zn. 200 zł.) umieścić dyrektora biblioteki uniwersyteckiej, pozostawiając kierownika biblioteki innej w 10 stawce (100 zł.); będzie to zgodne z wykazaniem wyżej odróżnieniem.

W zakresie dodatków służbowych — na końcu § 40, ust. 5 a — powinni się znaleźć kierownicy działów w bibliotece uniwersyteckiej (zob. wyżej) ze stawką 40 lub 60 zł., w analogji do kierownictwa małego lub dużego zakładu akademickiego.

* * *

Pozatem pozwalamy sobie zwrócić uwagę, że możliwości awansów są w bibliotekarstwie bez porównania gorsze, niż we wszystkich innych dykasterjach służby państwowej (np. w administracji, w sądownictwie, w skarbowości, w szkolnictwie), gdzie są tysiączne rzesze pracowników, oraz wielkie zasoby płynnych etatów, umożliwiających żywy ruch służbowy i osiągnięcie lepszych warunków egzystencji.

Bibliotek państwowych jest u nas mało (mamy n. p. tylko pięć księgozbiorów uniwersyteckich), szczupłe jest też grono bibliotekarzy i bardzo ograniczona ilość etatów, skutkiem czego widoki awansowania są w bibliotekarstwie minimalne.

Celem poprawienia warunków bytu bibliotekarzy, Rada Związku zwraca się do Ministerstwa z prośbą o wprowadzenie do bibliotekarstwa awansów automatycznych, podobnie jak to jest w szkolnictwie średnim i powszechnem. O ileby zaś przyjęcie tej zasady nie było rzeczą możliwą, Rada Związku prosi Ministerstwo o zezwolenie, by do preliminarzy budżetowych wolno było stosownie do potrzeb bibliotek państwowych wstawiać odpowiednie kwoty na przewidziane przez kierownictwo awanse pracowników bibliotecznych.

W zakończeniu zwraca się Związek Bibliotekarzy Polskich do Rządu Rzeczypospolitej z prośbą o zaktualizowanie przyjętych przepisów i zaszeregowanie bibliotekarzy do ustalonych dla nich stanowisk i grup uposażenia.

JÓZEF GRYZ: ROLA PAŃSTWA W STOSUNKU DO BIBLIOTEK NAUKOWYCH.

(SPRAWY BIBLIOTECZNE W WYDZ. IV NS MIN. W. R. I O. P.).

I. RYS HISTORYCZNY.

Dekret Rady Regencyjnej z 3 stycznia 1918 r. o tymczasowej organizacji władz naczelnych postanawia w art. 26, że opieka nad bibliotekami publicznymi i czytelniami należy do Ministra W. R. i O. P. Jako organ tej opieki powołano do życia od 15 sierpnia 1919 r. Wydział Bibliotek Państwowych w obrębie Departamentu Nauki i Szkół Wyższych, przekształcony z dn. 1 kwietnia 1921 r. na Oddział Bibliotek Państwowych w Wydziale Nauki tegoż Departamentu, przywrócony ponownie od 1 sierpnia 1925 r. jako Wydział Bibliotek, który wreszcie został zwinięty we wrześniu 1928 r., tak, że pozostał tylko referat biblioteczny jako zespół spraw dotyczących bibliotek naukowych, podległych Ministerstwu W. R. i O. P. — początkowo w obrębie Wydziału Nauki, a od 21 września 1931 r. Wydziału Nauki i Szkół Wyższych.

Niezależnie od tego stanu faktycznego wylaniały się od samego początku różne inne projekty organizacji naczelných władz bibliotecznych, przechowane w aktach Ministerstwa. Na uwagę zasługuje zwłaszcza projekt ś. p. Dra Józefa Korzeniowskiego z r. 1919, ówczesnego naczelnika Wydziału Bibliotek. Oto ważniejsze jego punkty:

«§ 1. Celem wykonywania ogólnego zarządu i opieki nad bibliotekami publicznymi w Państwie Polskim oraz nad sprawami związanymi najbliżej z szerzeniem oświaty publicznej przez książki, ustanawia się w obrębie Ministerstwa W. R. i O. P. urząd Generalnego Dyrektora Bibliotek Publicznych, jako osobnego referenta spraw bibliotecznych.

«§ 2. Kompetencji tego urzędu podlegają sprawy: a) bibliotek publicznych, utrzymywanych przez Państwo i będących jego własnością; b) bibliotek instytucyj publicznych (świeckich i duchownych) lub prywatnych, pobierających dotacje ze Skarbu Państwa, z wyjątkiem bibliotek mniejszych, mających charakter podręcznych; c) bibliotek fundacyjnych, fideikomisów i osób pry-

watnych, o ile zarządy ich lub właściciele zgodzą się dobrowolnie na ingerencję rządowych władz.

«§ 4. Generalny Dyrektor ma obowiązek: a) załatwiać wszystkie urzędowe pisma (sprawozdania, wnioski i t. d.) bibliotek, wpływające do Ministerstwa; b) opracowywać ogólne instrukcje, normujące przepisy dla bibliotek publicznych, wydawane następnie jako rozporządzenia ministerjalne; c) utrzymywać ewidencję stanu osobowego bibliotek państwowych, przedstawiać Ministrowi W. R. i O. P. wnioski co do obsadzania posad urzędników i sług bibliotecznych, ich awansów, wynagrodzeń oraz co do postępowania dyscyplinarnego; d) wogóle popierać wedle najlepszej wiedzy i możliwości rozwój i postęp bibliotek publicznych i czuwać nad wykonywaniem obowiązujących ustaw i rozporządzeń przez: 1) utrzymywanie stałego kontaktu z zarządami bibliotek podległych jego kompetencji, 2) ustalanie corocznych budżetów, sprawdzanie ich oraz sprawozdań ogólnych dorocznych składanych przez zarządy bibliotek, 3) regularne wizytacje bibliotek, 4) zarządzanie skontrów kasy i stanu zasobów bibliotecznych wszelkiego rodzaju, jako majątku państwowego; e) prowadzić rejestrację wszystkich druków polskich na podstawie otrzymywanych egzemplarzy urzędowych (obowiązkowych) i wydawać umiejętnie opracowane wykazy bibliograficzne; f) współdziałać w zakładaniu nowych bibliotek państwowych, prowincjonalnych, komunalnych i innych, zatwierdzać plany konstrukcyjne ze strony techniczno-bibliotecznej, co do ich budowy, przebudowy, urządzenia wewnętrznego i t. d.; g) sprawować nadzór i opiekę ogólną nad t. zw. «bibliotekami ludowymi» lub «powszechnymi», służącymi celom popularyzacji oświaty publicznej.

«§ 6. Jako ciało doradcze przy urzędzie Generalnego Dyrektora Bibliotek ustanawia się Radę Biblioteczną.

«§ 9. Przedmiotem narad Rady Bibliotecznej mogą być wszystkie sprawy odnoszące się do stanu i rozwoju bibliotek publicznych w Państwie, z wyjątkiem spraw osobistych. Rezolucje mają charakter czysto doradczy...».

Najważniejszym odchyleniem od stanu faktycznego jest tutaj zebranie spraw w s z y s t k i c h bibliotek (naukowych jak i oświatowych) w jednej komórce organizacyjnej Ministerstwa W. R. i O. P., podczas gdy w rzeczywistości sprawami bibliotek oświa-

towych opiekuje się Wydział Oświaty Pozaszkolnej. Drugim odchyleniem jest brak Rady Bibliotecznej.

W nowszych czasach kwestje te były rozważane w łonie Związku Bibliotekarzy Polskich i na zjazdach bibliotekarskich, a opinia bibliotekarzy znalazła wyraz w artykule dyr. Stefana Rygla, ogłoszonym w *Przeglądzie Bibliotecznym* w r. 1927. I tu stwierdzono «potrzebę skoordynowania wszelkich poczynań administracyjnych, naukowych, oświatowych i technicznych w dziedzinie bibliotekarstwa przez: 1) stworzenie centralnej władzy bibliotecznej w formie Generalnej Dyrekcji Bibliotek na prawach departamentu w Ministerstwie W. R. i O. P., oraz 2) przez powołanie w drodze prawodawczej Państwowej Rady Bibliotecznej, jako organu doradczego dla Generalnej Dyrekcji Bibliotek, uposażonego w prawo inicjatywy prawodawczej».

Oświeclanie czy ocena dotychczasowej organizacji i działalności naczelnych władz bibliotecznych, jak również wysuwanych w tym kierunku projektów czy postulatów, nie leży w zadaniach niniejszego.

Działalność dotychczasowa omawianej tu komórki Ministerstwa W. R. i O. P., której zadaniem jest opieka i zarząd ogólny nad bibliotekami naukowymi, ograniczała się tylko do instytucyj państwowych oraz tych niepaństwowych, które pobierały zasiłki ze Skarbu Państwa. Poza sprawami bieżącymi, jak przyjmowanie sprawozdań, wydawanie zarządzeń organizacyjno-fachowych, zatwierdzanie statutów, regulaminów, opinjowanie spraw personalnych, budżetowych, administracyjnych, budowlanych i t. d. oraz wizytacyj bibliotek — przeprowadzono względnie podjęto następujące prace ważniejsze:

a) przeprowadzenie powołania do życia i otwarcie Biblioteki Państwowej im. Wróblewskich w Wilnie, b) przyczynienie się do powstania względnie zorganizowania bibliotek w Toruniu, Gdańsku i Bydgoszczy, c) subwencjonowanie szeregu bibliotek niepaństwowych o charakterze naukowym, d) gromadzenie dla Biblioteki Narodowej zbiorów (m. i. sprowadzenie Biblioteki Rapperswilskiej), e) zapoczątkowanie prac Instytutu Biblijograficznego (*Urzędowy Wykaz Druków*, statystyka druków, założenie kartoteki biblijograficzno-informacyjnej), f) rejestracja naukowych bibliotek i bibliotekarzy, g) subwencjonowanie wydaw-

nictw bibliotekarskich i bibliograficznych (*Przegląd Biblioteczny*, kontynuacja *Estreichera* i *Finkla* i inne), h) podjęcie katalogowania dubletów w bibliotekach uniwersyteckich dla celów ich wymiany, i) ustawa o bezpłatnym dostarczaniu druków dla celów bibliotecznych i urzędowej rejestracji, k) współudział w pracach nad projektem ustawy o gminnych i powiatowych bibliotekach publicznych, l) rozporządzenia Rady Ministrów o egzaminach bibliotekarskich, utworzenie na tej podstawie Komisji egzaminacyjnej i przeprowadzenie pierwszego egzaminu, któremu poddało się 29 kandydatów do państwowej służby bibliotecznej, m) opieka nad zbiorami bibliotecznymi, rewindykowanymi z Rosji. Poza tą działalnością ogólnobiblioteczną dużo pracy przysparzały sprawy Biblioteki Narodowej, zwłaszcza po przeniesieniu jej zbiorów do gmachu Biblioteki Szkoły Głównej Handlowej i udostępnieniu ich dla korzystających.

Etat osobowy, przydzielony do wykonywania tych wszystkich czynności, wahał się od dwu do czterech osób a kierownictwo ich spoczywało bądź w rękach naczelnika Wydziału Bibliotek, bądź też naczelnika Wydziału Nauki, względnie Wydziału Nauki i Szkół Wyższych.

Fundusze na prowadzenie tych agend były wyodrębnione w budżecie Państwa, tworząc osobne pozycje na Bibliotekę Narodową i Bibliotekę im. Wróblewskich, na zasiłki na wydawnictwa, na zasiłki dla bibliotek niepaństwowych i kursy bibliotekarskie. Wysokość ich, szczególnie dwu ostatnich pozycji, uległa z biegiem czasu znacznemu zmniejszeniu: w latach 1930—1931 i 1931—1932 wynosiły one jeszcze zł 20.000 na wydawnictwa bibliograficzne — w r. 1933—1934 zł 10.000, oraz zł 160.000 na biblioteki niepaństwowe i kursy bibliotekarskie — w r. 1933—1934 zł 25.000. Pociągnęło to za sobą oczywiście zmniejszenie się liczby bibliotek zasilanych jak i kwot przyznawanych poszczególnym instytucjom, w dalszej zaś konsekwencji również ograniczenie wpływu Ministerstwa na działalność publicznych bibliotek niepaństwowych.

II. STAN OBECNY.

Kompetencje odpowiednich komórek organizacyjnych Ministerstwa W. R. i O. P., dotyczące spraw bibliotecznych, normuje

«Statut Organizacyjny i Szczegółowy Podział Czynności Ministerstwa W. R. i O. P.», uchwalony przez Radę Ministrów w dniu 9 września 1931 r., który wszedł w życie z dniem 21 września 1931 r. Zachowuje on wyodrębnienie bibliotek naukowych i oświatowych, traktując osobno Bibliotekę Ministerstwa, która wchodzi w skład Wydziału Polityki Oświatowej, załatwiającej sprawy określone instrukcją biblioteczną. Do Wydziału Oświaty Pozaszkolnej należą w zakresie programu i metody pracy oświatowej «sprawy bibliotek publicznych ogólno-kształcących oraz sprawy czytelnictwa» (pkt. 12). Do Wydziału Nauki i Szkół Wyższych (dział A: Nauka) należy w zakresie bibliotek naukowych i uniwersyteckich: «opracowywanie przepisów i instrukcyj (pkt. 7), sprawy bibliotek państwowych i niepaństwowych (specjalizacja bibliotek, pomnażanie zbiorów, wymiana dubletów, rejestracja bibliotek i t. p.) (pkt. 8), ochrona zabytków bibliotecznych w porozumieniu z Wydziałem Sztuki i rewindykacja mienia bibliotecznego (pkt. 9), prowadzenie *Urzędowego Wykazu Druków* i sprawy egzemplarza obowiązkowego (pkt. 13)».

Wymieniony zespół spraw bibliotecznych w obrębie Wydziału Nauki i Szkół Wyższych podlega kierownictwu naczelnika tegoż Wydziału, związane zaś z nim czynności podzielono na dwa zakresy: finansowo-gospodarczy i organizacyjno-fachowy, powierzając je dwom referentom. W szczególności do referatu organizacyjno-fachowego należą: Sprawy biblioteczne normatywne, opracowywanie projektów ustaw, rozporządzeń, zarządzeń i instrukcyj. Przepisy dotyczące fachowych zadań bibliotek (inwentaryzacja, katalogowanie, wymiana, konserwacja i t. p.). Zbieranie materiałów dotyczących stanu, organizacji i potrzeb bibliotekarstwa w Polsce. Opiniowanie spraw bibliotecznych lub z bibliotekarstwem związanych. Opiniowanie ustaw, rozporządzeń z punktu widzenia bibliotecznego. Sprawy organizacyjne, personalne (opinie), administracyjne Biblioteki Narodowej, Biblioteki im. Wróblewskich i bibliotek szkół akademickich z wyłączeniem spraw ściśle budżetowych, w których załatwianiu współpracuje. Sprawy zasiłków dla bibliotek niepaństwowych, dla kursów bibliotekarskich, na wydawnictwa bibliotekarskie, na zjazdy i t. d. Wizytacje bibliotek. Zastępstwo dyrektora Biblioteki Narodowej.

Tak zorganizowana komórka macierzysta, wyłącznie powo-

łana do ostatecznego załatwiania wymienionych powyżej spraw bibliotecznych, ma kompetencje swoje zagwarantowane na mocy okólnika Ministra W. R. i O. P. z dnia 16 września 1931 r., który m. i. (pkt. III b) postanawia, że «każdy Wydział obowiązany jest znać na tyle dokładnie zakres czynności każdej innej komórki Ministerstwa, by pod żadnym warunkiem nie dopuścić do: a) załatwiania przez inną komórkę spraw doń należących, b) załatwiania u siebie spraw należących do kompetencji innych komórek».

Gdy chodzi o sprawy większej wagi lub specjalne, Ministerstwo zasięga opinii fachowej, zwołując konferencje dyrektorów bibliotek i ekspertów, rozsyłając projekty zarządzeń zainteresowanym instytucjom; powierza też w razie potrzeby opracowanie projektów specjalistom. Taka współpraca pożądana jest zwłaszcza wobec braku Komisji Bibliotecznej, która mogłaby spełniać podobną rolę, jak istniejąca Rada Archiwalna.

Z prac będących w toku wymienić należy: a) gromadzenie materiałów nadsyłanych przez biblioteki a dotyczących ich stanu, działalności oraz personelu, b) wprowadzenie w życie ustawy i rozporządzenia wykonawczego w sprawie egzemplarza obowiązkowego, c) wprowadzenie w życie nowych przepisów alfabetycznego katalogowania, d) opracowywanie projektu zmian w tabeli stanowisk w odniesieniu do pracowników bibliotecznych, e) udział w opracowywaniu zarządzenia tymczasowego określającego uprawnienia i obowiązki kierowników bibliotek, jakoteż skład i zakres działania komisji bibliotecznych szkół akademickich, f) ustalanie planu działalności Ministerstwa w zakresie bibliotek naukowych.

III. ZADANIA NA PRZYSZŁOŚĆ.

Zagadnienie stosunku Państwa do bibliotek jest częścią zagadnień dotyczących kulturalnej roli Państwa, w szczególności jego obowiązku opiekowania się wszelkimi przejawami kultury, zarówno współczesnymi jak i jej zabytkami, oraz jego prawa nadzoru nad urządzeniami, w których ta kultura znajduje swój wyraz lub które celom jej służą. Należy tu m. i. piśmiennictwo w najszerszym tego wyrazu znaczeniu, od rękopisu do prasy i druków ulotnych, od najstarszych jego zabytków do współ-

czesnych dokumentów chwili. Z piśmiennictwem zaś łączą się jak najściślej sprawy bibliotek, których zadaniem jest przechowywanie i udostępnianie wszelkich materialnych, w piśmie czy druku utrwalonych, przejawów piśmiennictwa, bądź ze względu na oświatę powszechną, bądź też na rozwój nauki.

Ingerencja Państwa w tym zakresie jest rzeczą nieodzowną i od wieków uprawianą. Piśmiennictwo bowiem jest jednym z najistotniejszych czynników wywierania wpływu na społeczeństwo, dzięki czemu może przynosić Państwu — zależnie od okoliczności — szkody lub korzyści, będąc w rękach Rządu ważnym narzędziem wychowawczym i środkiem do dopięcia pewnych zamierzeń. Organem władzy państwowej, do którego kompetencji należy opieka nad piśmiennictwem, a w myśl powyższego i nad bibliotekami, jest Ministerstwo Oświaty. Ono powołane jest do prowadzenia państwowej polityki bibliotecznej, t. zn. do ustalania i przeprowadzania zadań oraz normowania warunków i metod pracy na polu bibliotekarstwa w ramach ogólnych zamierzeń Państwa w zakresie kultury, oświaty, nauki i kształcenia obywateli.

Powstaje jednak pytanie, jak zorganizowany ma być w obrębie Ministerstwa naczelny organ wykonawczy tej polityki. Czy ma to być jedna dla wszystkich bibliotek w kraju komórka centralna o charakterze departamentu czy generalnej dyrekcji bibliotek, za czem przemawiałyby ważność i wielostronność zachodzących tu spraw (istnieje Wydział Archiwów Państwowych z generalnym dyrektorem archiwów na czele), czy też raczej należałoby, nie skupiając wszelkich spraw bibliotecznych w jednym ognisku, *a priori* rozdzielić sprawy bibliotek oświatowych i bibliotek naukowych, włączając je organizacyjnie do odpowiednich zespołów komórek Ministerstwa. A w tym drugim przypadku, czy stworzyć dla nich samodzielne wydziały względnie referaty, czy też traktować je tylko jako zespoły spraw, wchodzące wraz z innymi, pokrewnymi, do zakresu kompetencji nadrzędnych w stosunku do nich wydziałów. To ostatnie załatwienie znalazło wyraz w obecnie obowiązującym statucie Ministerstwa W. R. i O. P., jakkolwiek były już okresy (zob. wyżej), kiedy istniał osobny Wydział Bibliotek Państwowych, zajmujący się bibliote-

kami naukowymi. I z tym stanem faktycznym musimy się w tej chwili liczyć.

Wyodrębniwszy sprawy bibliotek naukowych, t. j. sprawy dotyczące zadań i znaczenia książki i biblioteki dla nauki ze względu na umożliwienie jej przyswajania sobie, jej tworzenia i zachowania materialnych jej wyników, a równocześnie uświadomiwszy sobie przedstawioną tu dawniejszą i obecną organizację czynnika Ministerstwa, któremu te sprawy powierzono — należy teraz rozpatrzyć zadania i możliwości tegoż czynnika na przyszłość.

Państwowa polityka biblioteczna w tym zakresie wypływa z dwu źródeł: jednym z nich — to interes Państwa, drugim — jego obowiązki. W interesie Państwa leży rozwój bibliotek naukowych, gdyż prowadzi do podnoszenia się nauki i wykształcenia obywateli, co przysparza mu wartości kulturalnych a także materialnych. Dlatego Państwo musi zapewnić sobie wpływ na biblioteki, nadawać kierunek ich działalności i kontrolować ją. Obowiązkiem Państwa zaś — nie tylko zresztą z powyższych względów — jest opieka nad bibliotekami i bibliotekarstwem, popieranie ich moralne i przydzielanie funduszków publicznych na ich potrzeby. Biblioteki, jako źródła tworzywa poznawczego, muszą być utrzymane na odpowiednim poziomie. Bibliotekarstwo naukowe współdziała w pracach naukowo-badawczych i w nauczaniu.

Wchodzą tu w grę naukowe biblioteki państwowe oraz niepaństwowe, subwencjonowane przez Rząd. Ale orbitę wpływów Ministerstwa należałoby — dla dobra nauki — jak najbardziej rozszerzyć, obejmując niemi biblioteki fundacyjne, duchowne (przedewszystkiem seminaryjne, diecezjalne i klasztorne), szkolne (głównie pedagogiczne i nauczycielskie), biblioteki towarzystw i instytucyj naukowych, a o ile możności także wartościowe prywatne (zwłaszcza jeżeli dostępne są publiczności). Ingerencja czynnika rządowego musiałaby być odpowiednio zróżnicowana, przejawiając się w postaci czy to opieki nad zabytkami, czy porady fachowo-bibliotekarskiej, czy też pomocy pieniężnej lub zasilania książkami, czy wreszcie ujęcia ich zasobów w ewidencję, umożliwienia udostępnienia ich dla badań naukowych i t. d. W tym kierunku jest jeszcze dużo do zrobienia.

Ale i w odniesieniu do państwowych bibliotek naukowych czeka załatwienie cały szereg spraw, a między nimi tak podstawowe, jak skoordynowanie zadań i działalności tych bibliotek i ujęcie ich wewnętrznej organizacji w jednolite normy ramowe. W zjednoczonym Państwie znalazły się biblioteki szkół akademickich, zorganizowane różnolicie w dawnych zaborach, powstały biblioteki nowe, jak Narodowa i im. Wróblewskich w Wilnie. Utworzenie z nich scharmonizowanego zestroju, któryby, jako jedna całość, zaspokoił potrzeby naukowe kraju, wytyczenie funkcji pewnym ich typom czy grupom, czy też indywidualnie pojedynczym spośród nich — to punkt wyjścia świadomej swego celu państwowej polityki bibliotecznej. Trzeba więc przede wszystkim stworzyć podstawy prawne i finansowe tych bibliotek, nadać im statuty organizacyjne, umożliwić życie przez przydzielenie funduszków, zapewnić odpowiedni ilościowo i jakościowo personel.

Kwestja statutów jest w chwili obecnej szczególnie aktualna. Biblioteka im. Wróblewskich otrzyma niebawem swój statut jako załącznik do rozporządzenia Ministra Oświaty o jej utworzeniu; biblioteki szkół akademickich wymagają przystosowania ich statutów do nowej ustawy o tych szkołach; wreszcie otwarcie Biblioteki Narodowej i rozwijanie przez nią działalności czyni pilną potrzebę opracowania jej statutu, który określiłby jasno i ściśle jej zadania, zakres działalności i miejsce w zespole ogółu bibliotek krajowych. W szczególności chodzić będzie o uwzględnienie jej stosunku do Biblioteki Jagiellońskiej, która na podstawie tradycji, jakości i ilości zbiorów oraz jej dotychczasowego statutu — również ma charakter «biblioteki narodowej». Względy praktyczne i stan faktyczny rozstrzygają kwestję w tym sensie, że Biblioteka Narodowa w Warszawie powinna działać jako «bibliotheca patria» czasów nowszych, mianowicie od w. XIX począwszy, Jagiellońska zaś dla epok wcześniejszych, po rok 1800. Jeżeli taki podział przeprowadzi się statutowo, będzie trzeba wyciągnąć z tego dalsze konsekwencje. Będzie trzeba przydzielić Bibliotece Jagiellońskiej jako «narodowej» osobny etat personalny (bodaj kierownika tego działu) i osobne fundusze w budżecie na pomnażanie i konserwację tych specjalnych zbiorów (roczna kwota na ten cel prawdopodobnie nie będzie mu-

siała przekraczać 10.000 zł i będzie mogła być stopniowo zmniejszana, w miarę zbliżania się do osiągnięcia kompletu druków, jaki tu wogóle jest możliwy).

Z wytyczeniem zakresu zadań poszczególnych bibliotek łączy się sprawa zapewnienia im potrzebnych materiałów. Warunki gospodarcze nakazują dążyć do uzyskania w tym kierunku małymi środkami finansowymi możliwie jak najlepszych wyników. Do celu tego mogą prowadzić trzy drogi: umiejętnie przeprowadzona wymiana dubletów, racjonalne scalanie zasobów bibliotecznych stosownie do zakresu zadań i posiadanych już zbiorów poszczególnych bibliotek, celowa i ostrożna polityka zakupów. Temi drogami należy dążyć do złagodzenia skutków zmniejszenia się funduszków na cele biblioteczne. Pierwsza z nich jest stosunkowo najłatwiejsza i została właściwie już zapoczątkowana. Z pieniędzy budżetowych od kilku lat przeprowadza się w bibliotekach uniwersyteckich katalogowanie dubletów, chodzi zatem tylko o wydanie przez Ministerstwo odpowiedniego zarządzenia, które ustali dalsze postępowanie w tym kierunku. Scalanie zbiorów bibliotecznych, stanowiących własność państwową, oraz umieszczenie ich i udostępnienie w tej mianowicie bibliotece, która się do tego najlepiej nadaje, wymaga uprzednio pewnych badań i prac przygotowawczych, a przede wszystkim wychodzić musi z zasadniczego zagadnienia specjalizacji bibliotek (choćby w związku z specjalizacją uniwersytetów). Wreszcie politykę zakupów unormują m. i. statuty bibliotek względnie szkół akademickich, wprowadzając obowiązek wzajemnego porozumiewania się w tym względzie poszczególnych zakładów danej szkoły między sobą i z biblioteką główną tej szkoły, a w niektórych przypadkach również z innymi bibliotekami miejscowymi czy nawet z wszystkimi wogóle bibliotekami państwowymi. Wkońcu wspomnieć należy — gdy mowa o pomnażaniu zbiorów — o bibliotecznym egzemplarzu obowiązkowym, która to sprawa jest już załatwiona drogą ustawy, rozporządzenia wykonawczego do niej i szczegółowych wskazówek Ministerstwa.

Jakkolwiek tak pomyślany plan rozbudowy zasobów bibliotecznych pozwoli na bardziej ekonomiczną i racjonalną gospodarkę mieniem i funduszami państwowymi, to jednak musi on być oparty na pewnych podstawach finansowych w ramach moż-

liwości budżetowych. Pod tym względem zadanie komórki bibliotecznej w Ministerstwie W. R. i O. P. polegać będzie na współpracy w układaniu preliminarza budżetowego tego zakresu, przyczem chodzić będzie głównie o ustosunkowanie dotacji do zadań poszczególnych bibliotek, a poza tem — przy bibliotekach szkół akademickich — o ustalenie procentu przeznaczonego na cele biblioteczne z funduszu opłat studenckich.

Staranie Państwa o prawidłowe spełnianie zadań przez biblioteki polega — poza ściśłem określeniem i racjonalnem przydzieleniem im tych zadań, oraz poza zapewnieniem im materiałów bibliotecznych — w równym stopniu na odpowiednim co do liczby jak kwalifikacyj doborze fachowych pracowników. Z sprawozdań bibliotek państwowych widoczne jest z jednej strony, że etaty personalne wszystkich bez wyjątku nie wystarczają już wobec rozwoju tych instytucyj i rozbudowy ich zadań (wzrastająca liczba czytelników, konieczność zreformowania katalogów i innych urządzeń bibliotecznych, pozostałych z czasów rządów zaborczych, spełnianie przez niektóre biblioteki uniwersyteckie funkcyj bibliotek okręgowych i t. d.), z drugiej zaś, że istniejący personel jest w różnych bibliotekach bardzo różnorodny (w jednych przewaga sił naukowych nad pomocniczymi, w innych naodwrot). Przy tem pracownicy ci — to prawie w 100% samoucy, gdyż bibliotekarze nie mają w obecnym ustroju szkolnictwa wyższego możliwości systematycznego kształcenia się i przygotowania do swego zawodu. Istnieje wprawdzie instytucja państwowych egzaminów bibliotekarskich, ale szkolenie bibliotekarzy dotąd nie zostało podjęte przez Państwo. Swego czasu Biblioteka Uniwersytecka w Poznaniu z własnej inicjatywy przeprowadziła 1-roczy kurs średni (1919—20) i rozpoczęła (1920) 2-letni kurs wyższy — niestety nieukończony. Nie posiadamy też dotychczas polskiego podręcznika bibliotekarstwa. W budżecie Ministerstwa W. R. i O. P. (Dz. 6, rozdz. 2, § 13) są zapewnione fundusze m. i. i na kursy bibliotekarskie i na wydawnictwa bibliograficzne, należałoby więc, nie zwlekając dłużej, uwzględnić podnoszony przez koła bibliotekarskie od 1919 r. postulat urządzenia kursów, które i ze względu na państwową politykę biblioteczną są ze wszech miar pożądane. Możliwoby równocześnie,

wykorzystując wykłady na kursach, przystąpić do wydania oficjalnego podręcznika bibliotekarstwa.

Drugim postulatem, dotyczącym personaljów, to wyrównanie etatów osobowych (naukowych i pomocniczych). Licząc się z tem, że w obecnej sytuacji gospodarczej powiększanie wydatków osobowych jest rzeczą trudną czy zgoła niemożliwą, możnaby w obrębie globalnej sumy, przeznaczzonej na ten cel w budżecie, poczynić tylko odpowiednie zmiany w podziale tej sumy na poszczególne stanowiska, tworząc — zależnie od potrzeb biblioteki — odpowiednią liczbę stanowisk naukowych, pomocniczych i administracyjno-kancelaryjnych. W życie wprowadzić możnaby ten nowy przydział etatów przy nadarzających się zmianach personalnych, np. nowych mianowaniach, przeniesieniach i t. p.

Państwo ma w stosunku do swych pracowników również obowiązek opieki nad ich interesami zawodowymi. W odniesieniu do bibliotekarzy ważnym postulatem jest prawna ochrona tytułów bibliotekarskich oraz jasne i sprawiedliwe umiejscowienie ich w hierarchji pracowników państwowych. Aktualną jest obecnie sprawa zaszeregowania bibliotekarzy i uregulowanie ich uposażenia. W Ministerstwie toczą się prace nad nowelizacją ostatniej tabeli stanowisk, przyczem nadarza się sposobność poddania rewizji nomenklatury, uposażenia i ogólnego stanowiska bibliotekarzy. Memorjały Senatów Akademickich i Rady Związku Bibliotekarzy Polskich dostatecznie zagadnienia te oświetliły.

Powyższe zadania Państwa w zakresie bibliotek naukowych wpływają z tytułu jego opieki nad temi instytucjami. Ze względu na obowiązek czuwania nad należytem spełnianiem przez nie ich zadań, oraz na prawo kierowania ich działalnością i kontrolowania tejże — Państwo zapomocą swego organu wykonawczego sprawuje naczelny zarząd bibliotekami, a to pod względem ogólnego kierunku, gospodarki finansowej, organizacji wewnętrznej, działalności nazewnątrz. Dwa pierwsze z tych zakresów ingerencji władzy państwowej poruszono już powyżej, natomiast szczegółowszego omówienia wymagają oba ostatnie z nich, tworzące jedną całość. Tutaj stają przed komórką dla spraw bibliotek naukowych Ministerstwa W. R. i O. P. zadania duże i pilne.

Trzeba mianowicie dać bibliotekom naukowym taką orga-

nizację wewnętrzną, która przyniosłaby maximum wydajności ich pracy przy możliwie jak największej oszczędności środków, czasu i sił. Drogą do tego celu — opracowanie i wprowadzenie w życie odpowiednich norm, określających metody poszczególnych działań bibliotekarskich i ustalających materialne środki pracy, jej fizyczne narzędzia. Ta normalizacja ma dążyć do osiągnięcia jak najbardziej wydajnej pracy przez zastosowanie odpowiednio ujednostajnionych jej metod. Jest to konieczne ze względu na usprawnienie działalności indywidualnej każdej biblioteki z osobna, jak i zbiorowej wszystkich razem wziętych. Jednolite warunki, środki i tryb pracy umożliwi jej zrationalizowanie i schematyzację, ułatwiając czynnikom nadzorczym kierowanie nią, jej kontrolę i ocenę. Oczywiście ta jednolitość nie może być sztywną i bezwzględną, wykluczającą wszelką inicjatywę indywidualną — owszem, musi ona liczyć się z różnorodnością zadań i możliwości pojedynczych instytucji i nie krępować rąk ich kierownikom. Musi jednak zapewnić ciągłość pracy w poszczególnych bibliotekach, zapobiegając niesłusznemu burzeniu ich dorobku, niszczeniu osiągniętych wyników, a to przy równoczesnym przestrzeganiu uzgodnionej współpracy z innymi bibliotekami. Dotychczasowy brak podstawowych norm organizacyjnych w tym zakresie spowodował wytworzenie się indywidualnych i jakże różnorodnych form organizacyjnych poszczególnych bibliotek, gdyż kierownicy ich mogli je urządzać i prowadzić, każdy inaczej, według własnych zapatrywań, umiejętności czy zdolności.

Zarządzenie Ministerstwa, normalizujące wewnętrzną organizację państwowych bibliotek naukowych, musi uwzględnić różne typy wchodzących tu instytucji, jak również ich zadania, zasoby, dotychczasowy rozwój, organizację i działalność. Powinno ono zawierać: a) wytyczne utworzenia i zorganizowania odpowiednich działów pracy bibliotekarskiej ujętych w system zależności i wzajemnej koordynacji przez określenie regulaminowe zakresu i sposobu postępowania każdego z nich, a kontrolowanego zapomocą sprawozdań i statystyki; b) usprawnienie i ułatwienie pracy przez ustalenie znormalizowanych środków technicznych tej pracy (formularzy, przyborów, mebli); c) określenie praw i obowiązków pracowników bibliotecznych, zarówno ogólnych — jako funkcjonariuszów państwowych, jak i szcze-

gólnych — wynikających z ich stanowiska służbowego; d) przepisy, gwarantujące całość i bezpieczeństwo zbiorom jako mieniu państwowemu. W praktyce będzie trzeba zgromadzić w Ministerstwie wszystkie obowiązujące regulaminy wewnętrzne i użytkowe poszczególnych bibliotek wraz z używanymi przez nie formularzami, poddać ten materiał analizie porównawczej i na tej podstawie opracować projekt zarządzenia. Projekt ten zostanie poddany opinii zainteresowanych instytucji i fachowców i dopiero po uzgodnieniu wprowadzony w życie. Możliwość tu pociągnąć do współpracy również Instytut Naukowej Organizacji w Warszawie oraz Komisję dla usprawnienia administracji publicznej, istniejącą przy Prezydium Rady Ministrów, a w odniesieniu do technicznych środków i narzędzi pracy bibliotekarskiej porozumieć się z Polskim Komitetem Normalizacyjnym przy Ministerstwie Przemysłu i Handlu. Z obowiązku zaś trzeba będzie uzgodnić formularze i druki z Podkomisją Normalizacji Druków i Wydawnictw Państwowych przy Ministerstwie W. R. i O. P.

Tak pojęte normy organizacyjne państwowych bibliotek naukowych stworzą podwaliny i wytyczą sposoby działalności tych instytucji. Uzupełnić je muszą specjalne instrukcje i regulaminy, które unormują poszczególne zakresy tej działalności, jak alfabetyczne i rzeczowe katalogowanie, opracowywanie zbiorów specjalnych, jak rękopisów, inkunabułów, zbiorów kartograficznych, muzycznych, graficznych, dubletów i t. d., prowadzenie akcesji (przybytków bibliotecznych), inwentaryzacji; następnie takich prac międzybibliotecznych, jak: centralne katalogi (np. starych druków, czasopism i t. p.), wymiana dubletów (o czym już wyżej), wypożyczanie międzybiblioteczne, informacje bibliograficzne, komunikowanie wzajemne planów zakupów i prenumeraty czasopism, jak również wykazów nabytków, wreszcie instrukcja o konserwacji zbiorów i znormalizowanej oprawie bibliotecznej, instrukcja kancelaryjna i t. d. Dla umożliwienia zaś kontroli i oceny działalności bibliotek trzeba będzie ustalić jednolity schemat sprawozdań i statystyki tych instytucji.

Potrzeba takich instrukcji i regulaminów nie wymaga uzasadnienia. Dość powiedzieć, że większości z nich dotychczas brak, a te, które istnieją dla pewnych zakresów, zostały opracowane przez poszczególne biblioteki z punktu widzenia ich indy-

widualnych potrzeb i warunków i nie mogą być stosowane ogólnie. Jest tu więc jeszcze wszystko do zrobienia.

Świadomy niebezpieczeństwa i niemożliwości rozpoczynania zbyt wielu i zbyt szeroko zakrojonych przedsięwzięć, ograniczam się w przedstawionym tu planie prac celowo do tych tylko, które najbardziej dopominają się niezwłocznego podjęcia, a przytem leżą w granicach możliwości zrealizowania ich przy użyciu środków, zwłaszcza finansowych, jakie w obecnej chwili są rozporządalne. Nie poruszam takich spraw, które wymagają aktów ustawodawczych, jak ogólna ustawa biblioteczna lub ustanowienie urzędu konserwatorów zabytków bibliotecznych, ani potrzeb budżetowych czy lokalowych (budowy własnego gmachu Biblioteki Narodowej, rozszerzenia pomieszczeń innych bibliotek, zwłaszcza uniwersyteckich) — te bowiem zależą od czynników wyższych, nieuchwytnych — od poprawy ogólnego położenia gospodarczego Państwa. Przedstawione tu zadania Państwa wobec bibliotek naukowych muszą być zrealizowane etapami, ale planowo i systematycznie, wyzyskując każdorazowo «konjunkturę».

LITERATURA PRZEDMIOTU POLSKA.

KUNTZE E.: *Potrzeby polskich bibliotek naukowych.* (Nauka Polska II. 1919).

BYSTRON J. ST.: *W sprawie racjonalnej polityki bibliotecznej.* (Przeł. Współcz. XVI. 1926).

GRYZCZ J.: *Porównanie polskich przepisów katalogowania.* Kraków 1926.

ŁODYŃSKI M.: *Współpraca bibliotek wojskowych z ogólnonaukowymi.* (Przeł. Współcz. XIX. 1926).

RYGIEL S.: *Organizacja naczelných władz bibliotecznych.* (Przeł. Bibl. I. 1927).

RYGIEL S.: *Państwowa polityka biblioteczna.* (Pam. Zjazdu Warsz. 1928).

KUNTZE E.: *Organizacja stanu bibliotekarskiego* (tamże).

Pamiętnik II-go Zjazdu Bibliofilów Polskich w Warszawie 1928.

BIRKENMAJER A.: *Po zjeździe lwowskim.* (Przeł. Bibl. II. 1928).

GABERLE E.: *Biblioteka podręczna.* (Pam. Zjazdu Warsz. 1928).

GRYZCZ J.: *Działalność polskich bibliotek uniwersyteckich w okresie sprawozdawczym 1927—1928.* (Przeł. Bibl. III. 1929).

ŁYSAKOWSKI A.: *Bibliotekarstwo w preliminarzu budżetowym Rzpl. Pol. w okresie od 1. IV. 1920 do 31. III. 1930* (tamże).

Pamiętnik I-go Zjazdu Bibliotekarzy Polskich we Lwowie 1929.

ŁYSAKOWSKI A.: *Katalog rzeczowy bibliotek naukowych* [z koreferatem J. Grycza i Zweigbauma]. (Pam. Zjazdu lwow. 1929 i Przeł. Bibl. 1929).

KOTULA R.: *Najistotniejsze potrzeby polskich bibliotek naukowych.* (*Nauka Polska* X. 1929).

MOCARSKI Z.: *Potrzeby bibliotek naukowych* (*tamże*).

DOBROWOLSKI K.: *Kilka uwag o potrzebach naszej nauki w związku z bibliotekami uniwersyteckimi* (*tamże*).

ŁYSAKOWSKI A.: *Normy organizacyjne bibliotek naukowych a w szczególności uniwersyteckich* [z koref. J. Grycza]. (*Pam. II Zjazdu Bibliot. Poznań i Przegl. Bibl.* III. 1929).

BIRKENMAJER A.: *Bilans dziesięcioletniej pracy na polu bibliotekarstwa w Polsce.* Kraków 1929.

KUNTZE E.: *Kilka uwag o kursach dla bibliotekarzy bibliotek naukowych.* (*Przegl. Bibl.* IV. 1930).

GRY CZ J.: *O kursy bibliotekarskie* (*tamże*).

DOBROWOLSKI K.: *Główne zagadnienia dotyczące bibliotek państwowych w Polsce.* (*Nauka Polska* XV. 1932).

GRY CZ J.: *Rewizja bibliotek uniwersyteckich.* (*Pion* 1933, nr. 9).

ŁODYŃSKI M.: *W sprawie polskiej polityki bibliotecznej.* (*Gazeta Polska* 5. XII. 1933).

GRY CZ J.: *O reorganizację bibliotek szkół akademickich.* (*Przegl. Bibl.* VII. 1933).

RECENZJE.

SMITH ELVA S[OPHRONIA]: *SUBJECT HEADINGS FOR CHILDREN'S BOOKS IN PUBLIC LIBRARIES AND IN LIBRARIES IN ELEMENTARY AND JUNIOR HIGH SCHOOLS. WITH AN INTRODUCTION ON THE CATALOGUING OF CHILDREN'S BOOKS.* Chicago 1933. American Library Association. S: XXXIII, 1 nrb., 235.

Walorem zasadniczym tej pracy jest przedstawienie najważniejszych tez z zakresu prac katalogowych w amerykańskim bibliotekarstwie dziecięcym. Uświadomienie odrębności tych bibliotek (zarówno oddziałów dziecięcych b-ek publicznych, jak też b-ek szkolnych) prowadzi do podkreślania koniecznej modyfikacji ogólnych metod pracy, specjalizacji w tym zakresie.

Z tego właśnie założenia wychodzi autorka, dając treściwą instrukcję katalogu krzyżowego, gdzie podkreśla momenty najważniejsze oraz odbiegające od ogólnie stosowanych reguł, a także zestawiając słownik tematów; ten odpowiada przedewszystkiem literaturze dziecięcej, obejmując także piśmiennictwo pomocnicze w pracy dydaktycznej, ale nie odwzorowuje żadnego realnie istniejącego księgozbioru — jest idealnym rejestrem tematów.

Punktem wyjścia jest konieczność dostosowania katalogu do poziomu jego użytkowników-dzieci. Pociąga to za sobą szereg konsekwencji, a gdy chodzi o b-kę publiczną — konieczność stworzenia odrębnego — i to odmiennego oddziału dziecięcego.

W opisie alfabetycznym wysuwa się dzięki temu jako pierwszy postulat uproszczenie redakcji katalogowej, jako drugi wzbogacenie opisu adnotacjami, podającami treść utworu. Sporządzanie licznych odsyłaczy, oraz uwidocznianie dzieł beletrystycznych zwłaszcza także pod ich hasłami tytułowymi i nazwami seryj ma na względzie również jak najdalej idące ułatwienia w poszukiwaniach katalogowych.

Punkt ciężkości spoczywa wszakże na opisie przedmiotowym. Zagadnieniem naczelnym staje się tu podstawa opisu, granice jego wnikliwości, a mianowicie: ujmowanie książki jako całości, czy też analiza, rozdrabnianie jej na poszczególne tematy, odpowiadające jej częściom składowym (rozdziałom, częściom i t. p.). Przy zasadniczej tendencji do katalogowania analitycznego nie podano tu dogmatycznie sformułowanych reguł, jedynie szereg wskazówek, dyktowanych przez potrzeby praktyczne, jak to: moment regionalny, zainteresowania czytelników, typ b-ki szkolnej zawodowej, czy ogólnej publicznej, pozostawiając decyzję uznaniu katalogującego. Przytem zasadą naczelną jest wyszczególnianie.

Uzyskane w ten sposób tematy dzieli autorka zgrubsza na: 1) rzeczowe, 2) formalne i 3) rzeczowe z określnikami formalnymi.

Zastanowić może to, że do grupy 3) odnosi autorka li tylko określniki formalne, o pozostałych — wspominając gdzieindziej tylko ubocznie i bardzo pobieżnie, choć daje przy końcu schemat określników rzeczowych, stosowanych przy nazwach krajów. Stwarza to pewną lukę w pracy, która częściowo tylko da się usprawiedliwić charakterem dzieła, omawiającego przede wszystkim momenty specyficzne dla b-ek dziecięcych. Powstaje bowiem w ten sposób konieczność sięgania także do innych instrukcyj, w czym się kryje zawsze niebezpieczeństwo niejednolitych zasad.

Tematy grupy 2) i 3) odpowiadają piśmiennictwu beletrystycznemu, tak obficie reprezentowanemu w b-ce dziecięcej. Ujmowana jest ona pod swymi przedmiotami albo formą piśmienniczą. Podaje tu autorka szereg uwag w sprawie rozróżniania poszczególnych gatunków, jak to: mitów, legend, sag, baśni, opowiadań o wątku cudowności (fairy tales)¹.

Kłopotliwe zagadnienie wyboru między tematem rzeczowym a geograficznym rozstrzygnięte jest na korzyść rzeczowego. Przy tematach związanych z pojęciem topograficznym istnieją natomiast oba typy; a więc: *Notre-Dame, Paris; Army War College, Washington* — ale: *Verdun, battle of, 1916; Versailles, Treaty of, 1919*, w czym znać chwytnie terminu najbardziej reprezentatywnego dla całości, a zarazem bodajże uwzględnianie przyzwyczajęń myślenia dziecięcego. Z tem się też wiąże postulat liczenia się ze słownictwem dzieci, które nie jest wszakże wyłącznym kryterjum przy formułowaniu słownem tematu.

Odsyłacze przedmiotowe polecane są w wielkiej obfitości — wzajemne — zarówno przy pojęciach krzyżujących się, jak też od tematów ogólniejszych do szczegółowszych i w odwrotnym kierunku.

Ze sprawą szeregowania załatwia się autorka cokolwiek zbyt summarycznie, polecając stosowanie się ewentualnie do praktyki przyjętej w danej bibliotece. Cenną wskazówką jest łączenie w jednym szeregu tematów z określnikami rzeczowymi i gatunkowymi. Brak natomiast tych wszystkich reguł, o które chodzić może b-kom szkolnym. Są to wszakże tylko drobne niedociągnięcia tego dzieła, które ponadto zawiera szereg praktycznych wskazówek co do organizacji pracy i korzystania ze słownika tematów.

Reasumując, musimy podkreślić, że jest to wydawnictwo o wysokim poziomie; wydane nakładem Amerykańskiego Związku Bibliotekarzy, ma charakter wzoru normalizującego, i w tem właśnie spoczywa niebyłe jaki jego walor.

Na zakończenie pozwolimy sobie zestawić to wydawnictwo ze

¹ Tu cytuję *The Polish fairy book* tłum. przez ELSIE BYRDE (bez bliższych szczegółów wydawniczych). By w tem miejscu wyczerpać sprawę polonistów, warto zaznaczyć, że tematy polskie reprezentowane są w słowniku zaledwo 5 pozycjami: *Poland, Polish books, John III Sobieski, Kosciusko, Copernicus*.

stanem prac polskich w dziedzinie bibliotekarstwa dziecięcego. Wypada ono na naszą niekorzyść. Jesteśmy w stadium początkowym organizowania czytelnictwa dziecięcego¹, dziedziny niezmiernie ważnej, gdyż jest ona podstawą kultury czytelniczej ludzi dorosłych. Postępujemy tu wszakże drogami analogicznymi do tych, jakimi przebiegały prace nad stworzeniem amerykańskiego słownika tematów. Z dyskusji teoretycznej, wszczętej w 1902 r. na Zjeździe Amerykańskiego Związku Bibliotekarzy, przeniosły się na teren realizacji praktycznej. Mianowicie b-ki publiczne Clevelandu i Pittsburgha podjęły się dokonania wyboru i opracowania literatury dziecięcej. Tą drogą powstał w 1909 r. pierwszy katalog wzorowy wraz z indeksem przedmiotowym, a po nim jeszcze dwie publikacje z tego zakresu, mające parę wydań na przestrzeni 1909—1930.

U nas: *Katalog biblioteki wzorowej dla dzieci i młodzieży* opracowany przez J. Filipkowską-Szemplińską i M. Gutry, 1927 — to w zasadzie katalog istniejącego księgozbioru, podany w układzie dziesiętnym. W sposób odmienny zebrana została literatura dla dzieci i młodzieży w najnowszej publikacji polskiej *Książka w bibliotece*, 1934. Zasadniczym jej ujęciem — układ alfabetyczny, zaopatrzone ponadto skorowidzem tematowo-zagadnieniowym. Literatura uległa tu wnikliwemu opisowi rzeczowemu i rozczłonkowaniu na poszczególne zagadnienia, dając namiastkę słownika tematów. Informuje on bez porównania sprawniej, niż układ dziesiętny *Katalogu* z 1927 r., kto wie więc czy nie możnaby go przyjąć, poddawszy uprzedniej dyskusji, jako podstawy i wzoru dla b-ek dziecięcych. Bodajże wolno w tej różnicy opracowań publikacyj z r. 1927 i 1934 dopatrywać się ewolucji w kierunku katalogowania przedmiotowego. Na tej drodze osiągnię się bowiem niezaprzeczenie typ katalogu dostępniejszego i łatwiej informującego dziecko, co w tym etapie czytelnictwa ma bezwzględne walory pedagogiczne i propagandowe. I w tym właśnie tkwi morał, dający się zaktualizować na gruncie polskim.

H. Hleb-Koszańska.

POLEMIKA.

P. Dyr. R. KOTULA przesłał redakcji następującą odpowiedź na recenzję jego pracy p. t. *Katalog inkunabułów Biblioteki fundacji W. hr. Baworowskiego we Lwowie* (Lwów 1932), ogłoszoną przez p. Dr. A. Kawecką w *Przeglądzie Bibliotecznym* 1933, str. 85—91.

P. Dr. Alodja Kawecka, współpracowniczka Biblioteki Narodowej w Warszawie ogłosiła w ostatnim zeszycie *Przeglądu Bibliotecznego* 1933, str. 85—91 recenzję opracowanego przeze mnie *Katalogu inkunabułów Biblioteki fundacji*

¹ Por. RADLIŃSKA H., GUTRY M., GROSLIKOWA B., *Czytelnictwo dzieci i młodzieży* 1932.

W. hr. Baworowskiego we Lwowie (Lwów 1932), która w szeregu punktów wyzywa do sprzeciwu.

Zacytowawszy recenzje *Katalogu*, które się dotąd w zagranicznym piśmiennictwie ukazały,¹ tłumaczy recenzentka dodatnie sądy o katalogu niezajomością języka polskiego.

Szczególnie dyr. Husungowi nie pozwolił — jak przypuszcza recenzja — ten brak dostrzec szeregu rzeczowych i metodycznych usterek. Twierdzenie to conajmniej zadziwia; metody bowiem badań w dziedzinie inkunabulistyki i ich stosowanie posiadają dzięki swemu międzynarodowemu charakterowi sprawdzalność, dostępną ogółowi uczonych.

Warto ponadto w tem miejscu przychwycić sąd recenzentki, która w innym związku patrzy na język polski katalogu — jak zobaczymy — wręcz odmiennie, radząc adres wydawniczy redagować właśnie w języku polskim.

PozwólmY zaprezentować się szeregowi zarzutów recenzentki.

Koronę ich, zajmującą 1½ strony na całość 6 stronicowej recenzji, upatrywać widocznie należy w «wątpliwościach», dotyczących mego ustalenia drukarza *Statutów gnieźnieńskich* (poz. 42 *Katalogu*). Przypatrzmy się bliżej tym wywodom.

Moje rozpoznanie oficyny drukarskiej tego niefirmowanego druku wypadło na rzecz Jana Grüningera w Strasburgu, podczas gdy dyr. Collijn w swoim katalogu sztokholmskim przypisuje druk ten Piotrowi Drachowi ze Spiry. Recenzentka przyznaje mi rację, że drukarzem nie był Drach, nie zadawała jej jednak i Grüninger. Że się tak rec. zdaje, to jeszcze niczego nie dowodzi, sama bowiem nie może się jakoś zdecydować na żaden stanowczy wybór i po dłuższem rozprawianiu grzęźnie w metodologicznem stwierdzeniu, że identyfikowanie oficyn jest rzeczą trudną i niepewną i doradza w tych zwodniczych badaniach wielką ostrożność.

Podpatrzeniu temu nie można teoretycznie odmówić słuszności. Lecz — o ile lekcja ta została wygłoszoną dla mnie, to była conajmniej zbędną. Zapewniam, że nie dałem się unieść lekkomyślności i, gdy stojące do mej dyspozycji środki pomocnicze się wyczerpały nie dając pożądaną pewności, przedłożyłem moją grüningerowską tezę do rozpatrzenia najwyższej instancji inkunabulistycznej: Komisji wydającej Ogólny katalog inkunabułów w Berlinie. Odpowiedź dyr. Husunga brzmiała w oryginale: «Sie haben mit Ihrer Bestimmung völlig Recht. Die *Statuta* (H. 15034) weisen auch wir nach Strassburg: Johann Grüninger und setzen als Termin an 1496/97».

Roma locuta! Mnie ta odpowiedź uspokoiła, a zapewne i wątpliwości recenzentki będą się mogły wobec niej rozprószyć.

Innym filarem recenzji jest sprzeciw paleograficzny.

Kwestje paleograficzne, to często sprawy akomodacji oka do inskrypcji, a często nawet i lepszego szkiełka, zawsze jednak pokonania najczęściej niełatwo czytelnego duktu dawnego pisma. Toteż przyjętem jest zaznaczanie

¹ Należy je jeszcze — jak dotąd — pomnożyć o sprawozdanie poważnego pióra Antoniego Stanisława Magra w *Prager Presse* z dn. 10/11 1932 Nr. 307, korzystne jak wszystkie inne.

miejsc wątpliwie odczytanych konwencjonalnymi w paleografii znakami. Pozycja moja (poz. 16, notka), zaatakowana przez rec. — jak zobaczymy — lekko-myślnie, dotyczy wyblakłej i uszkodzonej zapiski, czyni jednak co do zastrzeżeń w lekcji zadość postulatowi nauki: najeżona jest mojemu pytajnikami i nawiasami. Mimo to jednak dowodzi żywo rec., że «autor twierdzi», oraz lituje się nad mylnym odczytaniem «pospolitego skrótu Or. S. B.»

Tymczasem narzuconej przez rec. poprawce tekstu nie można przyznać powodzenia.

Muszę bowiem bezapelacyjnie podtrzymywać skrót: «*Er. S. B.*», który, o ile nie miałby oznaczać Benedyktyna — zastrzegam, że wbrew żywemu protestowi rec. istnieli tacy (zob. *Podr. Enc. Kość.* Warszawa. 1907. T. 11/12 str. 35, poz. 8) — mógłby chyba może oznaczać «Eremita S. Basillii». Wywody rec. upadają tedy, na równi z kapitalnem pouczeniem, że «emit» znaczy «kupił», gdyż w zapisce wyraz ten posiada nieczytelny przedrostek; stąd mój: (?).

Nie tak znów ametodycznie i bałamutnie wychodzi w mem opracowaniu podawanie adresu wydawniczego — jakby to z recenzji wynikało. Miejsce druku podane jest we wszystkich zakwestjonowanych pozycjach (3, 8, 40), zgodnie z założeniem we formie oryginału druku: Norimbergae. W pozycji 14, której brak karty z kolofonem zanotowany jest w uwagach, uzupełniono adres wydawniczy: Basel według najbardziej pewnych danych wzorowego katalogu Collijna, rezygnując z przekładu na łacinę. Analogicznie ma się rzecz z nazwiskami drukarzy.

Nie mogę również przyznać racji recenzentce, która wśród pomysłów dotyczących językowych stron adresu wydawniczego rzuca projekt stawiania go w formie polskiej. Podkreślam, że na początku swej krytyki uważała rec. język polski katalogu za przeszkodę w należytem jego zrozumieniu. Jakże nieprzewyciężonem utrudnieniem musiałby się stać zrealizowany projekt recenzentki! Zwrócę tu uwagę, że i *Gesamtkatalog* o tyle tylko może się posługiwać swą narodową formą adresu, że niezależnie od niej reprodukuje *per extensum* kolofony, gdzie nieznaną języka niemieckiego może potrzebne mu dane zidentyfikować w oryginale.

Między zarzutami «rzeczowemi», «metodycznemi», «braku konsekwencji», lub «przypadkowości» poruszają się uwagi tego rodzaju jak np. że należy w stylizacji tytułu (poz. 24) zastąpić spójnik «et» «myślnikiem», lubo H *8389 tego (jak ja) nie czyni, łącząc *Ave Maria* i *Speculum animae* z *Expositio* nie zaś je oddzielając. Rejestracja pomyłek korekty daje dwie pozycje, które z wdzięcznością kwituję, podciągając tu jednak cytat Wierzb. 2007 (zamiast 2006) w poz. 30 oraz format 8° mszału z tej pozycji zamiast 4°, a wreszcie datę śmierci Piotra Lombarda, która wcale nie jest «nieustalona», 1160 zamiast 1164. Jeżeli recenzja nie chce uznać zgrupowania mszałów djecezji krakowskiej pod hasłem *Missale* (poz. 27—31), dokonanego «w małym zbiorze inkunabułów» wedle elementu chronologicznego, to trudna tu dyskusja — wskazuję jednak na zgodne z mojem postępowaniem w *Podr. Encykl. Kość.* Warszawa 1912, t. 27/28, str. 244.

Żądanie podawania w opisie to wydawców i t. p., to znów cytowania warjantów, można przychylnie powitać, trzebaby je do przyjęcia upowszechnić. Jak dotąd jednak ani katalog Collijna dla poz. 4 i 34, ani nawet *G. W.* (dla poz. 18) nie realizują tych myśli. Potwierdza się też moja notatka, że Hain pozycji 34 mego Katalogu nie opisuje; pod wskazanym mi w recenzji jego nrem 11780 spotykamy inne wydanie Nidera *Praeceptorium*.

Zakwestjonowania terminologiczne recenzentki również nie mogą się na ogół ostać. Nie podoba się «skóra cielęca glansowana». Wbrew jednak swemu zwyczajowi nie próbuje rec. zastąpić jej żadnym namiastkiem. A przecież *Słownik* Karłowicza przyznaje temu wyrażeniu i prawo obywatelstwa i pożądane nam znaczenie. Z pojęciem sk. glansowanej zrosło się wyobrażenie oprawy XVIII wieku, sk. gładzona trafia dopiero do wieku XX.

Pełne werwy pouczenie «litera w drzeworycie (poprostu — inicjał)» sugeruje rzetelnemu czytelnikowi, że ten tak elementarny w inkunabulistyce termin pragnie do mojego katalogu wprowadzić... dopiero recenzja. Tymczasem każda niemal jego pozycja (3, 8, 15, 28 i t. d.) notuje wyraźnie «inicjały», dowodząc, że katalog zżył się zupełnie z tem wyrażeniem. A jeżeli dla uniknięcia monotonii terminologicznej mówi o «literze», to nie postępuje tu odmiennie od Collijna, który również obrazkowej litery T (początek kanonu) nie nazywa nigdy «poprostu inicjałem» lecz «Holzschnitt», »Kanonbild». O cóż więc idzie? Mamy wzór gotowy.

Na odparciu tych bezsprzecznie «co ważniejszych» zarzutów można przestać.

Nie można natomiast nie poświęcić kilka uwag tonowi recenzji i jej werbalności. Na ogół nie idą one po linii życzliwego usuwania błędów, czego dowodem spora liczba nieuzasadnionych zarzutów, które padły przy bliższej ich analizie.

W recenzji daje się odczuwać dotkliwy brak rzeczowo ujętej, uzasadnionej krytyki, która powinna w piśmiennictwie czysto naukowym wspólnie z autorem dążyć bezstronnie do najbardziej wszechstronnego zbadania umiowanego przedmiotu posługując się tonem spokojnym i rzeczowym.

Tymczasem jak postępuje recenzja? Jej początek utrzymuje się w formie umiarkowanej, która w dalszym jednak toku zmienia się coraz bardziej na niekorzyść, by ku końcowi przybrać niemal wszystkie te charakterystyczne właściwości przeciwko którym już raz protestowaliśmy energicznie (zob. *Przeгляд biblioteczny* 1929, str. 542 nn).

Widocznie nie jest tak łatwą rzeczą usunąć tę manierę.

Recenzentka posługuje się tonem przesady, to ironizuje, to mentoruje, to naigrawa się drwiąco lub w sposób lekceważąco-protekcjonalny klepie po ramieniu («emit — znaczy kupić»), sugerując sobie łatwy triumf i t. d., jednym słowem wyżywa się w sposób tchnący nie zawsze dobrą wolą i spokojem godnym recenzenta. Przeciw takiemu pojmowaniu jego praw i obowiązków należy się zasadniczo i z całą stanowczością w interesie nauki zastrzec, by wreszcie nie trzeba przypominać refrenu, jakim kończy się cytowana powyżej replika.

Lwów, d. 12. V. 1934.

Rudolf Kotula

PRZEGLĄD CZASOPISM.

FRANCJA. Po rocznej przerwie ukazał się numer *Revue des bibliothèques* za pierwszy trymestr 1933/34 r. pod redakcją Henri Steina. W myśl założeń redakcji, która jako cel czasopisma postawiła pogłębienie badań księgoznawczych i biblijograficznych, znajdujemy w bieżącym zeszycie dwa artykuły z tej dziedziny. Henri Girard ogłasza pierwszą część swej pracy p. t. *Historja Biblioteki Sainte-Geneviève* (str. 5—33), podając w treściwym i z dużym talentem napisanym wykładzie dzieje tej najstarszej książnicy paryskiej (powstałej około 508 r.) aż do czasów Wielkiej Rewolucji. Rozwój tej Biblioteki przypada na czasy ancien regime'u (z dawniejszych zasobów prawie wszystko zaginęło w czasie wojen religijnych w XVI w.), co ilustrują następujące cyfry: w r. 1673 Biblioteka liczyła 6.000 wol. druków i 200 rękopisów, w r. 1790 już 60.423 wol. druków i 2.013 rękopisów. Obecnie jako biblioteka publiczna, dzięki swoim zasobom, zdobyła sobie stanowisko drugiej biblioteki uniwersyteckiej.

Na marginesie dzieła K. Bömera *Internationale Bibliographie des Zeitungswesens* (Leipzig 1932) powstała rozprawa Marc Jaryca (*Une bibliographie internationale de la science journalistique*; str. 82—93), w której autor poddał powyższą publikację b. ostrej krytyce, streszczając się w stwierdzeniu, że stoi ona poniżej przeciętnego, naogół wysokiego, poziomu prac biblijograficznych niemieckich. Sąd ten potwierdza zestawienie z setki tytułów, nie nadających się do takiej selektywnej biblijografii oraz przegląd poważnych prac z tej dziedziny, pominiętych przez Bömera, podanych przykładowo z następujących krajów: Anglja, Belgja, Egipt, Francja, Grecja, Indje, Włochy, Polska, Japonja, Holandja, Szwajcarja i Czechosłowacja. W dziale Polski stwierdza autor, że prasa cieszyła się szczególnem zainteresowaniem ze strony historyków polskich, co nie znalazło oddźwięku w pracy Bömera. Jedna lub dwie strony więcej — pisze autor — pozwoliłyby oddać sprawiedliwość tej działalności rozwijanej od dawnych czasów przez uczonych i dziennikarzy polskich, dbających o utrzymanie znajomości sławnej przeszłości ich cywilizacji (str. 88).

Z dziedziny kształcenia bibliotekarzy ogłosiło *Revue* w przekładzie francuskim podstawową pracę Pinto Vecchi¹ (*L'éducation professionnelle des bibliothécaires*; str. 34—81). Potrzebę tworzenia osobnych szkół przygotowujących do zawodu bibliotekarskiego zaczęto odczuwać dopiero w ostatnich dziesiątkach lat XIX w. Poza próbami przejściowymi, organizację pierwszej szkoły bibliotekarskiej zawdzięczamy amerykańinowi Deweyowi, który w r. 1883 przedłożył projekt organizacji takiej szkoły, a w r. 1887 doczekał się jego realizacji dzięki temu, że przy uniwersytecie Columbia w New Yorku otworzono pierw-

¹ Druk. w *Accademie e biblioteche d'Italia*, kwiecień 1932.

szy kurs bibliotekarski. Rozwój szkół bibliotekarskich, zwłaszcza w Europie, przypada jednak dopiero na czasy po wojnie europejskiej. Autorka uwzględnia tylko wyższe szkoły bibliotekarskie i przedstawia ich organizację w Niemczech, Anglii, Austrii, Belgji, Brazylii, Bułgarii, Chinach, Danji, Hiszpanji, St. Zjed. A. P., Francji, Włoszech, Łotwie, Meksyku, Holandji, Polsce, Portugalji, Rumunii, Rosji, Szwecji, Norwegii, Szwajcarii, Czechosłowacji i na Ukrainie. Na zakończenie zestawia bardzo obfitą literaturę dotyczącą tej kwestji, zgrupowaną według krajów, a obejmującą kilkaset tytułów. Mimo pewnych niedociągnięć, nieuniknionych przy tak szerokim temacie (n. p. z polskich autorów wymienia tylko referat Smolki i Gaberlego p. t. *Zadania bibliotekarza naukowego*, *Przegląd Biblioteczny*, 1929, str. 262—287), praca Vecchi zachowa trwałą wartość jako podstawowy materiał orientacyjny, szczególnie cenny dla nas wobec niezrealizowanych jeszcze projektów organizacji bibliotekarskiego szkolnictwa zawodowego w Polsce.

W kronice bibliotek, w dziale Polska, znajdujemy streszczenie *Sprawozdania z działalności Centralnej Biblioteki Wojskowej za r. 1931/32*, oraz informacje o bibliotekach oświatowych i projekcie ustawy bibliotecznej opracowanym na wzór ustawy czechosłowackiej. Oprócz kroniki bibliotek, istnieje w *Revue* także kronika archiwów i kronika biblijograficzna, która podaje zwięzłe informacje o najnowszych publikacjach biblijograficznych.

W. Pocięcha.

WŁOCHY. Rocznik szósty (1932/33) czasopisma *Accademie e biblioteche d'Italia* zamyka pierwszy okres rozwoju tego organu Generalnej Dyrekcji akademij i bibliotek przy Ministerstwie Oświaty, gdyż z dniem 1. VII 1933 r. ustąpił ze swego stanowiska dotychczasowy redaktor a zarazem generalny dyrektor bibliotek i akademij Francesco Alberto Salvagnini. Ostatnie dwa zeszyty tegoż rocznika (zob. *Przegląd Biblioteczny* VII, 1933, str. 34—36) przynoszą zakończenie wykazu katalogów w bibliotekach publicznych nierządowych w następujących miejscowościach: San Severo, Palermo, Siracusa, Acireale, Catania, Noto, Caltanissetta, Trapani, Cagliari, Roma, Montecassino, Grottaferata, Genova i Jesi (*I cataloghi delle biblioteche italiane*; str. 484—488, 549—555). Mario Recchi omawia instytuty historyczne istniejące w Rzymie, ich organizację oraz prace bieżące m. i. także Komisję Polskiej Akademji Umiejętności (*Ricerche di istituti stranieri negli archivi e nelle biblioteche d'Italia*; str. 425—431). Z dziedziny urzędzeń technicznych mamy dwa artykuły: O nowej sali na inkunabuły i rękopisy w Bibliotece w Mantui C. Ferraniniego (*Manoscritti ed incunabuli in una nuova sala della Biblioteca Comunale di Mantova*; str. 432—439) i o nowym magazynie w Bibl. Uniw. w Bolonji A. Boselli'ego (*Un nuovo magazzino della Biblioteca Universitaria di Bologna*; str. 440—445). Z życia Związku Biblj. Włoskich notujemy dalszy ciąg sprawozdania z drugiego zjazdu bibliotekarzy włoskich w czerwcu 1932 r.

w Modenie i Florencji, na którym m. i. omawiano zagadnienie katalogu przedmiotowego, egzemplarza obowiązkowego, wymiany dubletów i t. p., oraz rozważano możliwość założenia jako organu Związku specjalnego czasopisma (*Il secondo Congresso dell' Associazione dei bibliotecari italiani*; str. 466—483). W myśl uchwał tegoż zjazdu Związek postanowił wciągnąć w swe szeregi także bibliotekarzy niezawodowych (Związek liczył do 13. VI 1932 420 członków) i uchwalił zmianę swej nazwy na Associazione per le Biblioteche Italiane. Zarząd Związku zatwierdza obecnie Ministerstwo Oświaty.

W kronice mamy m. i. wiadomość o utworzeniu dekretem z d. 6. II. 1933 Commissione centrale per le biblioteche, która odbyła pierwsze posiedzenie d. 14. IV. 1933 r. pod przewodnictwem podsekretarza stanu w Min. Oświaty p. Solmi, następnie projekty Dyr. Salvagniniego utworzenia bibliotek stronnictwa faszystowskiego, oraz sprawozdanie z dyskusji dotyczącej bibliotek w parlamencie włoskim.

Rocznik siódmy (1933/34) rozpoczyna artykuł wstępny nowego redaktora dyr. Edwarda Scardamaglia, w którym tenże zapowiada, że czasopismo *Accademie e biblioteche d'Italia* nie powinno mieć charakteru wyłącznie informacyjnego, lecz raczej wskazywać w myśl ideologii faszystowskiej drogi dalszego rozwoju tych instytucyj, którym jest poświęcone (str. 3—6). W związku z powyższem kilka artykułów ma charakter propagandowy, podkreślający doniosłą rolę wpływu, jaki genjusz włoski wywarł na rozwój kultury europejskiej. G. Fumagalli opisuje wystawę pięknej książki włoskiej, urządzonej w salach Palais des Beaux Arts w Brukseli w czerwcu 1933 r. Uczestniczyło w niej 165 wystawców, w tem 24 wydawców, 17 drukarni i szkół drukarskich, 10 zakładów introligatorskich i 114 artystów (*La esposizione italiana del bel libro, della illustrazione e del manifesto illustrato a Bruxelles*; str. 24—40). Druga wystawa zorganizowana w kwietniu 1933 r. przez Bibliotekę Casanatense w Rzymie, którą omawia Cristina Bartetta, miała na celu przedstawienie wybitnej roli, jaką odegrały Włochy w rozwoju sztuki drukarskiej. Pierwsi drukarze Konrad Sweinheim i Arnold Pannartz założyli drukarnię naprzód w Subiaco (gdzie w r. 1465 ukazały się pierwsze druki na ziemi włoskiej), potem przenieśli się do Rzymu a wraz z nimi, lub wkrótce potem, około 50 drukarzy rozwinęło tutaj swoją działalność, produkując w ostatnich dziesięciokach lat XV w. około 1.500 wydań (*La mostra della stampa a Roma nel secolo XV*; str. 41—54). W związku z wystawą w Biblioteca Casanatense Armando Lodolini omawia początki drukarni watykańskiej, założonej w r. 1561 przez Piusa IV oraz pierwsze dzieła, które z niej wyszły. Kierownikiem tej drukarni był w tym czasie Paweł Manuzio z Wenecji — celem jej walka z reformacją (*La stamperia vaticana e i suoi primi libri*; str. 154—161)). Pierwsze książki w języku włoskim, które pojawiły się w druku w XV w. są przedmiotem wyczerpującego studjum Domenico Fava. Najbardziej poczytną książką wło-

ską w XV w. był *Decamerone* Boccaccia, a ogniskiem ruchu wydawniczego Neapol, gdzie prawdopodobnie wyszło pierwsze wydanie tego dzieła (około 1470). *Decamerone* doczekał się w XV w. aż 11 wydań (*Intorno alle edizioni del Quattrocento del Decamerone e specialmente di quella illustrata del 1492*; str. 123—145). Przyczynek do duchowej sylwetki Petrarcki i historii początków humanizmu, a zarazem studjum paleograficzne podaje E. Rostagno, który analizuje rękopis z X w., zawierający dzieła Horacego, nabyty przez Petrarke w Genui w roku 1347 (*L'Orazio Laurenziano già di Francesco Petrarca*; str. 7—23). Rolę dziennikarstwa w odrodzeniu Włoch przedstawia Guido Ruberti. Pierwszym dziennikiem, który pod wpływem liberalnych poglądów przenikających z Francji i Anglii szerzył idee niepodległości i buntu, był dziennik «Il Caffè» założony w Medjolanie w r. 1764 przez braci Verri. Autor szkicuje rolę historyczną dziennikarstwa tego typu aż do czasów najnowszych, t. j. dzienników wydawanych dla żołnierzy na froncie w czasie wojny światowej (*Funzione storica del giornale: da Il Caffè ai giornali di trincea*; str. 146—153). Wzajemne przenikanie dwu kultur bizantyńskiej i łacińskiej na terytorjum Włoch ilustrują dwa artykuły: o działalności kulturalnej opactwa w Grottaferrata i o bibliotekach dawnych i współczesnych na wyspach morza Egejskiego. W pierwszym z nich Guiseppe Sola podaje zarys działalności opactwa w Grottaferrata, założonego przez św. Nilo we wczesnem średniowieczu, które od wieków jest ośrodkiem badań z dziedziny kultury bizantyńskiej i przechowuje bardzo cenne zbiory z tego zakresu (*L'attività culturale dell' abbazia di Grottaferrata*; str. 61—71). G. Fumagalli opisuje 19 bibliotek na wyspie Rodi i 7 na innych wyspach morza Egejskiego, ze szczególnem uwzględnieniem biblioteki klasztornej na wyspie Patmo (sławnej z pobytu św. Jana Ewangelisty), która zawiera cenny zbiór średniowiecznych rękopisów i dokumentów greckich. (*Biblioteche antiche e moderne nelle isole italiane dell' Egeo*; str. 239—265). W związku z powyższymi artykułami jest pracowite zestawienie G. Gabrieli rękopisów i dokumentów wschodnich w bibliotekach i archiwach włoskich, z krótkim zarysem rozwoju i stanu obecnego studjów orjentalistycznych we Włoszech (*Documenti orientali nelle biblioteche e negli archivi d'Italia*; str. 287—304). Wyniki badań, dotyczących konserwacji i restauracji książki, oparte również na własnem doświadczeniu, przedstawia Dr Gino Testi. Autor zestawia choroby książki wywołane przez dwie przyczyny: drobnoustroje i kwasotę atramentu, oraz sposoby ich usunięcia wzgl. zapobieżenia ich rozwojowi. Z bardzo rzadkich wypadków zaobserwowanych przez siebie wymienia m. i. zwęglenie książki wywołane przez drobnoustroje. Osobny gabinet badań nad temi zagadnieniami został utworzony z inicjatywy Ministerstwa Oświaty w opactwie Grottaferrata i pozostaje pod kierunkiem bibliotekarza ks. Don Nilo Borgia (*Malattie e restauri dei libri*; str. 162—166).

Kilka artykułów informacyjnych poświęcono współczesnym bibliotekom włoskim i ich zasobom m. i. Bibliotece miejskiej «Giosue Carducci» w Spoleto (str. 278—286), Bibliotece miejskiej w Velletri (str. 166—174), Bibliotece miejskiej «E. Taranto» w Caltagirone (str. 175—178). Zakończono również rejestrację bibliotek rzymskich, obejmującą biblioteki jednostek i instytutów autonomicznych (str. 305—315). Z zakresu biblijografii mamy zakończenie biblijografii oratorjów, wykonanych w Wenecji wraz z indeksem pióra M. A. Zorzi (str. 316—341). Z dziedziny międzynarodowych spraw bibliotekarskich podano obszernie sprawozdanie z 55 konferencji American Library Association w Chicago oraz Międzynarodowego Komitetu Związków Bibl. w Chicago i Avignon m. i. z krótkim streszczeniem referatów Dyr. J. Muszkowskiego (*Le riunioni internazionali di Chicago e di Avignone*; str. 222—238).

W. Pocięcha.

KRONIKA.

I. WIADOMOŚCI URZĘDOWE.

RUCH SŁUŻBOWY. Poniżej podajemy wyniki przeszerogowania w Bibliotece Narodowej oraz bibliotekach szkół wyższych (poza uniwersyteckimi) z dn. 1-go lutego 1934 r. (por. *Przegląd Biblioteczny*, VIII, 1934, str. 42—46).

Biblioteka Narodowa w Warszawie.

1. Bonawentura Lenart, kustosz w VI st. sł., obecna grupa uposażenia VI (bibliotekarz).
2. Dr. Kazimierz Piekarski, prow. urzędnik w VI st. sł., obecna grupa uposażenia VI (prow. bibliotekarz).
3. Dr. Adam Lewak, bibliotekarz w VI st. sł., obecna grupa uposażenia VII.
4. Stanisław Koczorowski, pracownik kontraktowy w VI st. sł., obecna grupa uposażenia VII.
5. Dr. Helena Więckowska, bibliotekarz w VII st. sł., obecna grupa uposażenia VIII.
6. Hanna Puciatowa, urzędnik prow. w VIII st. sł., obecna grupa uposażenia VIII (prow. adjunkt biblij.).
7. Jadwiga Dąbrowska, bibliotekarz w VIII st. sł., obecna grupa uposażenia VIII (adjunkt biblij.).
8. Antoni Stolarski, urzędnik prow. w VIII st. sł., obecna grupa uposażenia VIII (prow. adjunkt biblij.).
9. Dr. Alodja Kawecka, urzędnik prow. w VIII st. sł., obecna grupa uposażenia IX (prow. adjunkt biblij.).
10. Józefa Jastrzębska, urzędnik prow. w VIII st. sł., obecna grupa uposażenia IX (prow. adjunkt biblij.).
11. Irmina Śliwińska, urzędnik prow. w IX st. sł., obecna grupa uposażenia X (prow. sekretarz).
12. Marja Danilewiczowa, urzędnik prow. w IX st. sł., obecna grupa uposażenia X (prow. sekretarz).
13. Dr. Zofja Balicka, urzędnik prow. w IX st. sł., obecna grupa uposażenia X (prow. adjunkt).
14. Władysława Borkowska, urzędnik prow. w IX st. sł., obecna grupa uposażenia X (prow. sekretarz).
15. Dr. Zygmunt Kobrzyński, pracownik kontraktowy w VIII st. sł., obecna grupa uposażenia VIII.
16. Tadeusz Burakowski, pracownik kontraktowy w IX st. sł., obecna grupa uposażenia X.
17. Kazimierz Osmólski, pracownik kontraktowy w IX st. sł., obecna grupa uposażenia IX.
18. Mieczysław Bigoszewski, urzędnik prow. w X st. sł., obecna grupa uposażenia X (prow. sekretarz).

19. Marja Chojecka, urzędnik prow. w X st. sł., obecna grupa uposażenia X (prow. sekretarz).
20. Janina Radziszewska, urzędnik prow. w X st. sł., obecna grupa uposażenia X (prow. sekretarz).
21. Marja Bartczakówna, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
22. Zofja Jędrzejewska, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
23. Irena Korotyńska, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
24. Walerja Krauze, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
25. Helena Łukaszewska, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
26. Tadeusz Makarewicz, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
27. Jadwiga Miecznikowska, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
28. Hanna Nowakowska, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
29. Marja Sokorska, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
30. Janina Stolarska, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
31. Stefanja Taraszkiewiczowa, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
32. Janina Toporowska, urzędnik prow. w X st. sł., obecna grupa uposażenia X. (prow. sekretarz).
33. Janina Troicka, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
34. Romana Winnicka, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
35. Zofja Mikulska, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
36. Janina Zawistowska, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.
37. Piątkowska Krystyna, pracownik kontraktowy w X st. sł., obecna grupa uposażenia X.

Biblioteka Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie.

1. Jan Hopliński, asystent biblioteczny w VIII st. sł., obecna grupa uposażenia VIII (kierownik biblioteki).

Biblioteka Akademii Górniczej w Krakowie.

1. Anna Langie, asystentka biblioteczna w VIII st. sł., obecna grupa uposażenia IX.

2. Zofja Grünerówna, asystentka biblioteczna w XI st. sł., obecna grupa uposażenia XI.

Nadzór nad Biblioteką z ramienia Rektora ma prof. Akademii Górniczej Inż. Oskar Nowotny jako kierownik biblioteki.

Biblioteka Akademii Medycyny Weterynaryjnej we Lwowie.

1. Teobald Skarżyński, lekarz wet., urzędnik prow. w X st. sł., obecna grupa uposażenia X (prow. sekr. administr.).

Biblioteka Państwowego Instytutu Geologicznego w Warszawie.

1. Dr. Regina Fleszarowa, geolog w VI st. sł., obecna grupa uposażenia VI (radca).
2. Cecylja Wardęska, rejestrator w IX st. sł., obecna grupa uposażenia IX (pomocnik kancelisty).

Biblioteka Politechniki we Lwowie.

1. Inż. Tytus Laskiewicz, bibliotekarz w VI st. sł., obecna grupa uposażenia VII.
2. Dr. Alfred Bachmann, urzędnik kontraktowy w VIII st. sł., obecna grupa uposażenia IX.

Funkcje kierownika biblioteki pełni inż. Tytus Laskiewicz.

Biblioteka Szkoły Głównej Gospodarstwa Wiejskiego w Warszawie.

1. Jadwiga Hausbrandt, bibliotekarz z płacą 282 zł., obecna grupa uposażenia IX (bibliotekarz kontraktowy).
2. Zofja Rybicka, sekretarz biblioteczny z płacą 218 zł., obecna grupa uposażenia X (kontraktowy sekretarz biblj.).

MIANOWANIA w bibliotekach państwowych z d. 1 maja 1934 r.

Kraków. Biblioteka Jagiellońska. Bibliotekarz w VII st. sł. Dr. Wojciech Gielecki mianowany bibliotekarzem w VI st. sł. — Bibliotekarz w VII st. sł. Dr. Józef Burmistrz mianowany bibliotekarzem w VI st. sł. — Asystent biblj. w IX st. sł. Dr. Zofja Ciechanowska mianowana asystentem biblj. w VIII st. sł. — Adjunkt biblj. w X st. sł. Dr. Wanda Dobrowolska mianowana prow. adjunktem biblj. w IX st. sł.

Lwów. Biblioteka Politechniki. Bibliotekarz w VII st. sł. inż. Tytus Laskiewicz mianowany bibliotekarzem w VI st. sł. — Biblioteka Uniwersytecka. Sekretarz administracyjny w IX st. sł. Dr. Adam Bocheński, mianowany sekr. adm. w VIII st. sł.

Poznań. Biblioteka Uniwersytecka. Bibliotekarz w VIII st. sł. Dr. Bożenna Szulc-Golska mianowana bibliotekarzem w VII st. sł. — Prowizoryczny bibliotekarz w IX st. sł. Mgr. Jan Baumgart mianowany prow. bibliotekarzem w VIII st. sł.

Warszawa. Biblioteka Narodowa. Prow. adjunkt w IX st. sł. Józefa Jastrzębska mianowana prow. adjunktem w VIII st. sł. — Prow. sekretarz w X st. sł. Irmina Śliwińska mianowana prow. sekretarzem w IX st. sł. — Prow. sekretarz w X st. sł. Marja Danilewiczowa mianowana prow. adjunktem w IX st. sł. —

Biblioteka Uniwersytecka. Bibliotekarz w VIII st. sł. Mgr. praw. Aleksandra Stanisławska mianowana bibliotekarzem w VII st. sł. — Sekretarz administracyjny w X st. sł. Anna Szpilrajnowa mianowana sekr. adm. w IX st. sł. — Sekretarz administracyjny w XI st. sł. Halina Godlewska mianowana sekr. adm. w X st. sł. — Sekretarz administracyjny w XI st. sł. Bronisława Pawłowska mianowana sekr. admin. w X st. sł. — Sekretarz administracyjny w XI st. sł. Marja Dąbrowska-Ziółkowska mianowana sekr. adm. w X st. sł.

Wilno. Biblioteka Uniwersytecka. Prow. asystent biblioteczny w X st. sł. Dr. Helena Heb-Koszańska mianowana prow. asystentem bibliotecznym w IX st. sł.

II. Z ŻYCIA BIBLIOTEK.

BIBLIOTEKA UNIWERSYTECKA W LUBLINIE mieści się przy ul. Dolnej Panny Marji 4, w gmachu po-bernardyńskim, obok kościoła, należącego kiedyś do tegoż zakonu. Jest to lokal tymczasowy, nie przystosowany do potrzeb bibliotecznych, składający się z kilkunastu sal mniejszych i większych, zajmujących parter i dwa piętra zabudowań, złożonych z dwóch domów. Na parterze jednego z nich, jest duża, sklepiona sala-czytelnia książek i czasopism dla studentów. Pracownia i magazyny mieszczą się przeważnie na piętrach. Czytelnia profesorska znajduje się w Uniwersytecie (Aleje Rasławickie 14).

Tworzenie Biblioteki rozpoczęło się w Piotrogradzie w 1918 roku. Drogi zakupów i darowizn zebrano około 30.000 tomów z zakresu historii Rosji, z dziedziny literatury, ekonomji i prawa, wiele prawdziwie cennych rzeczy w różnych językach. Również w Piotrogradzie terazniejsza Biblioteka Uniwersytecka otrzymała bogaty dar od niedawno zmarłego ś. p. profesora St. Ptaszyckiego, jego cenny księgozbiór, składający się z 8.000 tomów. Na razie wszystko to jednak musiało zostać nad Newą, bo nie wolno było przewieźć do Polski ani jednej książki. W roku 1925 Uniwersytet Lubelski otrzymał wreszcie swą własność — niestety, bardzo uszczuploną przez bolszewików.

W Lublinie na schyłku 1918 r. i początku 1919 rozpoczęło się forsowne zakładanie Biblioteki — w warunkach niesłychanie trudnych. Kto pamięta owe lata powojenne, gdy Polska była ze wszystkiego ogołocona, przy powszechnym braku gotówki, ten może sobie wyobrazić jak wielkie i różnorodne trudności piętrzyły się na drodze tworzenia kulturalnej placówki w Lublinie i kładzenia podwalin pod niezbędną i pilnie potrzebny księgozbiór uniwersytecki.

Przy wytężonej energii pracowników i poparciu ludzi dobrej woli, zapoczątkowana Biblioteka zaczęła się szybko powiększać i zarazem katalogować. Obecnie Biblioteka posiada 80.000 tomów, w tem mieści się spora ilość książek, nie nadających się dla celów naukowych Uniwersytetu. Książek skatalogowanych jest obecnie 64.840 tomów. Poza tem 82 rękopisów, 15 inkunabułów, 1017 map, 1386 muzykaljów, 679 dysertacyj, 2741 tomów dubletów, 395 tom. literatury pięknej w językach obcych i około 5.000 tomów Varia, nie nadających się do celów naukowych. Nadto 20.000 tomów posiadanych w depozycie z dawnych Szkół Wojewódzkich, na zarządzenie Min. W. R. i O. P., Biblioteka Uniwersytecka przekazała księżnicy Szkoły Staszycyca.

Do tak pokaźnych zasobów doszła Biblioteka przez nabywanie książek doraźnie na żądanie Wydziałów, a także przez kupno okazyjne całych bibliotek, lub poszczególnych działów od profesorów, którzy mieli księgozbiory, dostosowane do swej specjalności. Tak np. kupił Uniw. Lub. w roku 1919 bibliotekę prawnohistoryczną po swoim profesorze St. Zachorowskim, następnie filozoficzno-pedagogiczną po rów-

niez swoim profesorze M. Straszewskim, z bogatym zasobem książek sanskryckich i wydawnictwami z dziedziny historii powstania i rozwoju wszystkich prawie istniejących uniwersytetów. Następnie nabyto teologiczno-prawną po profesorze Ks. Jaszowskim, literacką po prof. Haburze i po Ks. prof. Pęcherskim. Nabyto też bogaty księgozbiór historyczno-prawny od żyjącego jeszcze wówczas profesora Uniw. Lub. St. Smolki.

Nie brakło również ludzi, którzy przez uznanie dla wysiłku młodej instytucji złożyli jej swoje księgozbiory całe, lub częściowo w darze. Po Ks. Stef. Dąbskim z Lubelszczyzny Biblioteka otrzymała dość rzadkie druki, dotyczące stosunków polsko-rosyjskich i unickich. Ofiarowali Uniwersytetowi swoje książki Ks. bp. Krynicki (pedagogiczne, prawne i homiletyczne), P. Zeydler (literatura angielska i francuska z XVIII i XIX wieku), Ks. prof. A. Szymański, obecny rektor Uniw. Lub. (filozoficzno-socjologiczne), b. Namiestnictwo we Lwowie *Akta grodzkie i ziemskie*, oraz *Druki sejmowe*.

Mniejsze ilości książek, lecz bardzo wartościowych, złożyły rodziny Kowerskich, Rakowskich, Ks. bp. Owczarek, Ks. Wyszyński z Brazylii, Ks. Władziński, Dr. St. Zaleski, Dr. E. Jellonek, adw. Zarembo, hr. Potulicka, P. M. Jędrzejewiczowa, Zieleniewska, Rutkowska i in. Następnie bogate księgozbiory ofiarowały rodziny Biesiadeczkich i Czorbów, oraz bardzo cenny — rodzina zm. Założyciela i pierwszego Rektora Uniw. Lubelskiego ś. p. Ks. I. Radziszewskiego.

Wspaniałą 12-to tysięczną księgozbiór przekazał Bibliotece Uniwersyteckiej hr. J. Moszyński. Oprócz książek nowożytnych, a wśród nich bogate źródła do historii Francji, mianowicie do okresu pierwszego Cesarstwa, biblioteka Moszyńskich zawiera piękny zbiór kronik z XVI i XVII stulecia, liczne druki z oficyn Fiola, Hallera, Wietora, Unglera, Szarffenbergera, Łazarza, Andrzejowczyka, Lenczewskiego, Wosinskiego, Piotrkowczyka, Cezarego, Schedela, Loba i in. Posiada duży, zużytkowany nie w zupełności materiał do wojny 1831 roku, oraz rzadkie kolekcje roczników prasy polskiej z końca XVIII i początku XIX stulecia, jak również egzemplarze druków i pism, wydawanych zagranicą przez emigrację polską. Nadto kilka cennych rękopisów — jeden z XIV stulecia, oraz rękopisy pamiątek, raportów, memorjałów, projektów i t. d. generała Ig. Prądyńskiego, z których korzystała: Dyrekcja Archiwum Wojskowego, Centralna Biblioteka Wojskowa i Dyrekcja Archiwum Oświecenia Publicznego.

Niezmiernie cenna księżnica hr. Moszyńskich posiada nadto i wartość uczuciową z powodu losów jakie przechodziła, a mianowicie towarzyszyła Piotrowi Moszyńskiemu w jego zesłaniu na Sybir. Wielu z polskich zesłańców w roku 1831 specjalnie usiłowało dostać się do Tobolska, by móc skorzystać z obfitych zasobów biblioteki Moszyńskiego.

Organizacje francuskie, jak: Le Comité des Amities Françaises a L'Étranger, L'Alliance Française, Les Amis de la Pologne dostar-

czyły Bibliotece sporą ilość książek naukowych i wydawnictw periodycznych z różnych dziedzin i kierunków.

Polacy z Ameryki i Japonji nadsyłają również często do Biblioteki swoje wydawnictwa.

Nasze Władze rządowe nie udzielają Bibliotece jak dawniej swych subwencji pieniężnych, ale i nie zupełnie pozbawiają Bibliotekę swej pomocy. Uniwersytet otrzymuje wydawnictwa poszczególnych Ministerstw. Przez pośrednictwo Min. Spr. Zagr. bierze Biblioteka udział w wymianie wydawnictw angielskich i amerykańskich na wydawnictwa Uniwersytetu Lubelskiego, w ten sposób powiększa się dział angielski Biblioteki w dziedzinie ekonomji, polityki, prawa, nauk przyrodniczych i in.

Pozbawienie w lipcu 1927 r. egzemplarza prasowego dotąd otrzymywanego na równi z innymi bibliotekami uniwersyteckimi, Biblioteka Uniw. Lub., jako instytucja młoda, walcząca z wielkim trudem z dotkliwymi brakami finansowymi — specjalnie mocno odczuwa.

Frekwencja w Czytelni i Wypożyczalni bibliotecznej powiększa się z każdym rokiem wraz z wzrostem liczby studentów. W roku ubiegłym ilość odwiedzin wyniosła 8.638. Z Biblioteki Uniwersyteckiej korzystają w celach naukowych poza profesorami i młodzieżą studującą — osoby nie należące do Uniwersytetu.

E. Szeliga Szeligowska.

ZAKŁAD NARODOWY IM. OSSOLIŃSKICH WE LWOWIE
W R. 1933. Biblioteka. W dziełach skatalogowanych numer bieżący doszedł do L. 198.250. Razem druków jest 189.762 dzieł, 283.141 tomów, 273.436 woluminów, w tem inkunabułów 317, a druków XVI wieku 5064 w 5167 tomach, a 4864 woluminach. Nieskatalogowanych około 100.000 tomów. Czasopism bieżących 1759 (ubyło 421, a przybyło 393). Rękopisów około 10.000, w tem zinwentaryzowanych 5948 (przybyło 44) w 6165 woluminach, dyplomatów pozycyj 1992, sztuk 2122 (przybyło 6), autografów około 7500, w tem zinwentaryzowanych 5298, map 2363, muzykaljów 734. Oprawiono druków 244, poprawiono 91 tomów. 257 rękopisów oprawiono lub poprawiono.

W r. 1933 korzystało z pracowni naukowej przez 259 dni osób 9685 z 21.124 dzieł w 34.437 tomach i 1.674 rękopisów. Do domu wypożyczono 5.136 dzieł w 6.351 tomach, 2.986 osobom. Rękopisów wypożyczono do innych instytucyj 159. Kwerend naukowych załatwiono 86.

Biuro Wymiany Wydawnictw otrzymało od 160 instytucyj 1108 dzieł i periodyków w 1261 tomach i zeszytach, wysłano 261 tomów 75 instytucjom.

Biblioteka im. Gwalberta Pawlikowskiego liczy druków 22.332, rękopisów 290, dyplomów 232, autografów 4270, map 678, numizmatów 3688, rycin 24.827.

Muzeum im. XX. Lubomirskich liczyło w roku 1933:

przedmiotów archeologiczno-historycznych 3951, obrazów 1316, rzeźb 471 plus 1 depozyt, rycin i sztychów 29.083, w gabinecie numizmatycznym 21.493 sztuk, fotografii 6.593. Biblioteka muzealna liczyła dzieł 2.911 w 3.390 tomach.

Przyrost zbiorów w r. 1933 wyraża się następująco: przedmiotów archeologiczno-historycznych 57 sztuk, obrazów 2, grafiki 68, numizmatyki 71, fotografii 202, książek dzieł nowych 68, kontynuacja 14.

Pracujących w pracowni naukowej Muzeum było w roku 1933 691 osób, zwiedziło Muzeum 4.115 osób.

WYSTAWA KU CZCI GEN. M. G. LA FAYETTE'a. Podczas swego pobytu w Warszawie w maju b. r. otworzył p. Ludwik Barthou, Minister Spraw Zagranicznych Francji, wystawę zorganizowaną przez Bibliotekę Narodową w Warszawie, w setną rocznicę śmierci La Fayette'a.

Wystawa objęła zbiór rękopisów, druków, sztychów i nut, odnoszących się do La Fayette'a i dających obraz przyjaźni francusko-polskiej w latach od 1776 do 1834 r. Listy La Fayette'a, w liczbie 134, pochodzą przeważnie ze zbiorów rapperswilskich, a zgromadził je adjutant La Fayette'a podczas rewolucji lipcowej 1830 r. Leonard Chodźko. Pozatem wystawiono akty Centralnego Komitetu Franko-Polskiego, zorganizowanego i kierowanego przez tego wielkiego przyjaciela Polski, oraz pisma współczesnych jemu wybitnych Francuzów, przeważnie członków Komitetu, jak Lamarque, Beranger, V. Hugo, Lamennais i innych. W dziale druków zebrano m. i. komplet przemówień La Fayette'a w sprawie polskiej w paryskiej Izbie Deputowanych, odezwy i mowy jego w rocznicę powstania listopadowego oraz na zebraniach polskich stowarzyszeń emigracyjnych. Uzupełniały wystawę współczesne sztychy i pamiątki, te ostatnie ze zbiorów Muzeum Narodowego.

Nakładem Biblioteki Narodowej wydano katalog (drugi z serii katalogów wystaw Biblioteki Narodowej)¹, opracowany pod kierownictwem Dra Adama Lewaka, inicjatora i organizatora Wystawy. Jego pióra jest też wstęp o stosunkach La Fayette'a z Polską, w którym autor oświetla związki, łączące tego wiecznego rewolucjonistę z Polakami więcej niż pół wieku, poczynwszy od pobytu w Ameryce, gdzie zaprzyjaźnił się z Kościuszką i Pułaskim, aż do śmierci w 1834 r.

Katalog został wydany bardzo starannie i wzorowo opracowany. Opisane eksponaty zostały zebrane w 4 działy: rękopisy, druki, ryciny i nuty. W trzech pierwszych stworzono mniejsze grupy przedmiotów treściowo z sobą powiązanych, jak np. w dziale rękopisów: 1. listy gen. La Fayette'a, 2. listy do niego i rękopisy o nim, 3. rękopisy i akty Komitetu Franko-Polskiego, 4. współcześni. Katalog zdobią cztery piękne ilustracje, a mianowicie dwa portrety La Fayette'a i dwa facsimila jego autografu i nut «Warszawianki». W związku z charakterem Wystawy katalog jest zredagowany w języku polskim i francuskim.

¹ *Biblioteka Narodowa. Katalog Wystawy ku czci gen. M. G. La Fayette'a 1834—1934.* Warszawa 1934.

III. SPRAWY ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH.

DOROCZNE OGÓLNE ZGROMADZENIE DELEGATÓW KÓŁ Z. B. P. odbyło się dnia 22 kwietnia 1934 r. w lokalu Biblioteki Publicznej w Warszawie i trwało od godz. 11 do 14 i od 16 do 20.

Obecnych było 17 delegatów z wszystkich Kół Związku z wyjątkiem Koła Łódzkiego, które nie miało przedstawicieli, oraz 6 członków Rady Z. B. P.

Po zagajeniu obrad przez przewodniczącego Rady Dyr. Dra Wierczyńskiego, Zgromadzenie powołało prezydium w następującym składzie: przewodniczący Dr W. Olszewicz, sekretarze radca E. Czajkowski i Cz. Gutry; do skrutynjum wybrano p. Hryniewiczową i p. Drege'ównę. Protokół poprzedniego Zgromadzenia, jako znany ze streszczenia drukowanego w *Przeglądzie Bibliotecznym*, przyjęto bez czytania, poczem Dyr. J. Muszkowski złożył w imieniu Rady sprawozdanie z jej działalności za okres ubiegły, oraz swoje memorandum w sprawie bibliotek amerykańskich, następnie Dr. J. Niezgoda odczytał sprawozdanie z działalności Kół Z. B. P. oraz sprawozdanie kasowe Rady po dzień 17 kwietnia 1934 r., a Dr. A. Birkenmajer sprawozdanie Redakcji *Przeglądu Bibliotecznego*. Sprawozdanie Komisji Rewizyjnej wraz z wnioskiem o udzielenie absolutorjum Radzie i administracji *Przeglądu Bibliotecznego* przedłożyła p. A. Żórawska.

W wyniku dyskusji nad sprawozdaniem uchwalono następujące rezolucje: 1. «Doroczne Zebranie Delegatów Z. B. P. zwraca się do Rady z prośbą, aby Redakcja *Przeglądu Bibliotecznego*, uwzględniając obecną ciężką sytuację, zechciała poddać rewizji wydatki administracyjne *Przeglądu Bibliotecznego*. 2. Redakcja *Przeglądu Bibliotecznego* winna zamykać rachunki kasowe Redakcji z końcem roku kalendarzowego i składać corocznie sprawozdanie kasowe za okres roku kalendarzowego, jak jest prowadzona cała rachunkowość Z. B. P. Redakcja *Przeglądu Bibliotecznego* oprócz sprawozdania kasowego winna przedstawiać corocznie Walnemu Zjazdowi Delegatów bilans Redakcji, zestawiony w dniu 31 grudnia odnośnego roku administracyjnego». Po wyczerpaniu dyskusji przystąpiono do głosowania i przez aklamację udzielono absolutorjum Radzie na rok 1934.

Z wyboru, podjętego w myśl § 22 statutu, na miejsce ustępujących dwóch członków Rady Dyr. J. Muszkowskiego i radcy Dra J. Grycza wybrani zostali: Dyr. J. Muszkowski (ponownie) i Dr. B. Olszewicz. Do Komisji Rewizyjnej na wniosek Dra J. Niezgody wybrani zostali przez aklamację radca E. Czajkowski, kustosz A. Dobrowolski i Dr. A. Lewak. Preliminarz budżetowy na rok 1934 przyjęto przez aklamację.

Na posiedzeniu popołudniowym przystąpiono do rozpatrywania zgłoszonych wniosków. Prof. Żurawski w imieniu Koła Lwowskiego przedłożył następujący wniosek w sprawie zmiany statutu Związku:

«Wobec wejścia w życie nowego prawa o stowarzyszeniach za-

wartego w Rozporządzeniu Prezydenta Rzeczypospolitej z 27. X. 1932 (Dz. U. R. P. Nr. 94, poz. 808) i konieczności przystosowania istniejących stowarzyszeń do jego postanowień (art. 58), Zebranie Delegatów Kół Związku Bibliotekarzy Polskich uchwała zmianę Statutu Związku w myśl art. 19, orzekającego, iż w Statucie muszą być uwidocznione: punkt d) obowiązki członków, punkt h) sposób załatwiania sporów wynikających w obrębie stowarzyszenia, punkt i) sposób zaciągania przez stowarzyszenia zobowiązań majątkowych. W tym celu po § 8 Statutu Związku B. P. wprowadza się nowy paragraf: Każdy członek zwyczajny i nadzwyczajny ma obowiązek popierać w miarę sił swoich cele i zadania Związku, uiszczać regularnie wkładki członkowskie i stosować się do zarządzeń władz Związku i swego Koła.

W § 14. wprowadza się punkt g) «Sąd koleżański Koła Związku».

Po § 39. wprowadza się nowy paragraf g) Sąd koleżański Koła Związku. Spory wynikające w obrębie i na terenie Koła przekazane przez Zarząd Koła załatwia Sąd koleżański. Składa się on z dwu sędziów wybieranych przez strony i wybieranego wspólnie superarbitra. Zastępcy stron i superarbitr muszą być członkami Koła. Złożeniem Sądu zajmuje się przewodniczący Koła względnie jego zastępca. Od orzeczenia Sądu koleżańskiego niema odwołania.

Po § 43. wprowadza się nowy paragraf: Zobowiązania majątkowe mogą być zaciągane przez Związek w wykonaniu uchwały Rady Związku w drodze umowy pisemnej, podpisanej przez urzędującego członka Prezydium Rady oraz sekretarza i skarbnika Rady, przez Koła zaś — w wykonaniu uchwały Zarządu Koła».

W dyskusji Dyr. Wierczyński wyjaśnił, że między Kołem Lwowskim a Radą nastąpiło już uzgodnienie poglądów i że w terminie do 1 stycznia Rada opracuje zmiany i ich projekt przedstawi Zjazdowi Delegatów w roku 1935. Wobec udzielonych wyjaśnień uznano wnioski Koła Lwowskiego za załatwione. Następnie radca Czajkowski odczytał następujący wniosek Koła Warszawskiego:

«Doroczne Zebranie Delegatów Kół Z. B. P. stwierdza, że *Przegląd Biblioteczny* zawiera stosunkowo za dużo materiału historycznego i specjalnego, nie uwzględniając w dostatecznej mierze żywotnych spraw ogólnobibliotecznych, a zwłaszcza bibliotekarsko-oświatowych, oraz że skutkiem znacznego opóźnienia się poszczególnych jego zeszytów, ogłaszane wiadomości docierają do czytelników jako przestarzałe, mijając się tem samem ze swoim celem. Zebranie Delegatów Z. B. P. zwraca się wobec tego do Redakcji *Przeglądu Bibliotecznego* z prośbą, aby zechciała poddać rewizji swój dotychczasowy plan wydawniczy i przedstawić Radzie Z. B. P. nowy plan, który uwzględniłby powyższe zastrzeżenia oraz aby poczyniła wszelkie starania, które zapewniłyby bezwzględnie punktualne wychodzenie czasopisma co kwartał. Ponieważ stan dotychczasowy wynikał m. in. ze zbyt małego i jednostronnego napływu materiału do teki redakcyjnej, jak rów-

niez z dużego opóźnienia składek na wydawnictwo przez poszczególne Koła Z. B. P. Zebranie Delegatów wzywa wszystkich członków Z. B. P., aby przyczynili się do pomyślnego rozwoju swego organu naukowego przez dostarczenie Redakcji odpowiednich materiałów i wiadomości oraz przez punktualne uiszczanie składek, Zarządy Kół zaś, aby składki przeznaczone na *Przegląd Biblioteczny* wpłacały niezwłocznie Redakcji, a nie czasowo używały ich na inne cele».

Po dyskusji, w której wyrażono życzenie, ażeby artykuły lub przynajmniej recenzje były w miarę możliwości honorowane, powyższy wniosek w sprawie *Przeglądu Bibliotecznego* przyjęto przez aklamację. Skolei radca Czajkowski przedłożył drugi wniosek Koła Warszawskiego w sprawie referatów dyskusyjnych na Dorocznych Zebraniach Delegatów, który przyjęto z poprawkami Dra Łodyńskiego i Dra Piekarskiego w następującem brzmieniu:

«Koło Warszawskie Z. B. P. stawia wniosek, aby do porządku obrad Dorocznych Zebrań Delegatów Z. B. P., jeżeli odbywają się poza zjazdami bibliotekarskimi wstawiać stale przynajmniej jeden referat zasadniczy bądź fachowo-bibliotekarski, bądź też dotyczący spraw zawodu bibliotekarskiego. Obok referenta głównego pożądane byłoby koreferaty przedstawicieli poszczególnych Kół, którzy tekst referatu poddali by najpierw dyskusji na zebraniu danego Koła, a w koreferacie, wygłoszonym na Zebraniu Delegatów, przedstawiliby wyniki dyskusji Koła».

W dyskusji nad wolnemi wnioskami Dyr. Łysakowski poruszył zagadnienie, kto jest powołany do interpretacji statutu w wypadkach wątpliwych. Do takich zaliczył § 2 a (obrona interesów zawodowych) i § 27 1 (czuwanie nad prawidłową działalnością Kół). W związku z § 27 (kompetencja zarządu Koła) postawił pytanie, do czyjej kompetencji należy interpretacja statutu. Ks. Dr Milik wypowiedział się za interpretowaniem statutu przez Radę, co zebrani przyjęli 11 głosami delegatów.

Dyr. Muszkowski w referacie na temat: «Zadania Związku Bibliotekarzy Polskich» zastrzegł się, że przemówienie jego ma tylko charakter zagajenia, celem pobudzenia dyskusji. Przypomniał o trojakiem rodzaju działalności bibliotekarskiej: praca fachowa, naukowa i społeczno-oświatowa, które wzajemnie powinny być zespolone. Dla Związku istnieją trzy kierunki działalności: naukowy, zawodowo-organizacyjny i o charakterze społeczno-oświatowym, zespolenie bibliotek i wyjście poza wewnętrzną pracę Związku. Na świecie związki bibliotekarskie starają się te trzy kierunki pogodzić, co najdobitniej przejawia się w Ameryce, a w mniejszym stopniu we Francji i Niemczech. W Ameryce nawet szkoły bibliotekarskie otrzymały przy wyższych uczelniach sankcję związku bibliotekarzy. Pożądaniem byłoby, aby Związek nasz nie wyrzekł się żadnego z tych trzech kierunków. Pewne środowiska mogłyby się u nas specjalizować. Chodziłoby o to, aby

środowiska nie zmierzały do zmiany swego charakteru, przeciwnie powinny się doskonalić. W dalszych wywodach mówca wypowiedział się za ściągnięciem do Związku niezrzeszonych pracowników bibliotecznych, urządzaniem w każdym Kole zebrań propagandowych z udziałem niezrzeszonych, zwoływaniem zebrań, przeznaczonych dla bibliotekarzy różnych typów i t. p.

Dyr. Czerwijowski jako koreferent położył nacisk nie na liczbę członków, lecz na ilość pracy, wykonanej przez Związek dla udostępnienia książki najszerszym masom czytelników, co jest głównym celem bibliotekarstwa, a więc i Związku. Chodzi o przenikanie w masy myśli i idei.

W ożywionej dyskusji, która rozwinęła się nad powyższymi referatami zabierali głos: Dyr. Łysakowski, H. Drege'ówna, K. Świerkowski, Nowodworski, Cz. Gutry, Dr Łodyński, prof. Żurawski, Morsztynkiewiczówna, Dyr. Rygiel i referenci.

Dyr. Łysakowski podkreślił, że moment ilościowy odgrywa jeszcze niemałą rolę, jeśli chodzi o ożywienie działalności Związku. Należy więc liczbę członków znacznie powiększyć, ale należałoby przyciągnąć do Związku nie tylko bibliotekarzy, ale i instytucje, jak biblioteki szkolne, oświatowe, T. S. L. i T. C. L. Z tem się łączy myśl odmiany postaci *Przeglądu Bibliotecznego*, aby stał się pomocą tym bibliotekom. Potrzeba większej propagandy Związku, jak informowanie prasy, kontakt z literatami, archiwistami i t. d., rozwinięcie ruchu informacyjnego bibliotekarsko-bibliograficznego. H. Drege'ówna wyraziła pogląd, że przyciąganie nowych członków do Związku powinno być poprzedzone przez opracowanie programu pracy, oraz rozszerzenie wpływów przez zjazdy regionalne i udział bibliotekarzy w innych zjazdach kulturalno-oświatowych, celem poruszania spraw bibliotekarskich.

Sprawę zwoływania zjazdów regionalnych m. i. jako środka propagandy poruszył również Cz. Gutry. P. Morsztynkiewiczówna zwróciła uwagę na konieczność przyciągania młodszych bibliotekarzy do pracy na terenie Związku, czuwania nad tem, ażeby tylko fachowi bibliotekarze byli angażowani do bibliotek oraz prowadzenia umiejętnej propagandy Biura Pośrednictwa Pracy. Prof. Żurawski zaznaczył, że siła Związku zależy od trzech czynników: ilości członków, ich jakości i środków materjalnych. Zwrócił uwagę na niebezpieczeństwo obniżenia poziomu przy nagłym przyroście członków. Do drobnych bibliotek trzeba dotrzeć przy pomocy władz oświatowych. Należy dążyć do zawiązania kółek bibliotekarskich przy związkach nauczycielskich, do nawiązania kontaktu z T. C. L., (T. S. L. i T. M. S. zwracają głównie uwagę na zagadnienia obrony szkolnictwa polskiego na kresach), oraz do założenia nowych Kół w takich ośrodkach jak Tarnopol, Stanisławów, Toruń, Krzemieniec. Ks. Dr Milik wyraził gotowość udzielenia instrukcyj większym oddziałom T. C. L. w tym kierunku, by się

zapisywały na członków Związku. Uprzednio jednak należałoby wyjaśnić, czy nowa ustawa o stowarzyszeniach dopuszcza przystępowanie osób prawnych do Związku, gdyż na terenie Poznania spotkano się z odmownym stanowiskiem władz w analogicznym wypadku. Byłoby pożądane opracowanie nowego statutu Związku w tym kierunku, ażeby umożliwić ożywienie akcji. Prof. Żurawski i przewodniczący wyjaśnili, że postanowienia nowej ustawy pozwalają stowarzyszeniom zarejestrowanym na przyjmowanie osób prawnych na członków. Inni mówcy, jak K. Świerkowski, Dyr. Łodyński, H. Drege, Dyr. Rygiel, W. Olszewicz podkreślali konieczność rozwinięcia szerszej działalności wydawniczej, czy to przez wydawanie specjalnych broszurek jako dodatek do *Przeglądu*, czy też drugiego pisma w typie *Bibliotekarza* z r. 1919, czy wogóle, oprócz *Przeglądu*, nowego pisma bibliotekarskiego o charakterze oświatowym. W końcu Dyr. Czerwijowski zaznaczył, że nie uznaje podziału bibliotekarzy na oświatowych i naukowych, gdyż uzasadniony jest tylko podział samych bibliotek na naukowe i oświatowe, a Związek i jego członkowie powinni mieć świadomość takiego podziału. Reasumując wyniki dyskusji przewodniczący Dyr. W. Olszewicz stwierdził zgodność przemówień w tem, że wszystkie zmierzały do ożywienia działalności Związku, ale zarazem zwrócił uwagę na poważne przeszkody w realizacji tych dążeń, przedewszystkiem natury finansowej. Na zakończenie referent Dyr. Muszkowski zaproponował jako dezyderat pod adresem Rady utworzenie Komisji Propagandowej, która na podstawie obrad Zgromadzenia Delegatów przygotuje memoriał, mający być przesłany do opinii poszczególnych Kół. Powyższą rezolucję przyjęto przez aklamację. Na tem zebranie zamknięto.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI RADY ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH ZA ROK 1933/34. Zmarli członkowie: ś. p. Leon Nowak, prezes Koła Zagłębia Dąbrowskiego, ś. p. Kazimierz Tołwiński, bibliotekarz T-wa «Szkłane Domy», ś. p. Stanisława Tarnawska, absolwentka Studium Pracy Społ.-Ośw., autorka ankiety o bibliotekach szpitalnych, ogłoszonej w *Actes du Comite Intern. des Bibliothèques*. Rada Związku Bibl. Pol. ukonstytuowała się w roku 1933/34 w sposób następujący: Przewodniczący Rady — Dr Wierczyński; I-szy zast. przewodniczącego — Dyr. Muszkowski; II-gi zastępca przewodniczącego — Dr Grycz; sekretarz — Dr Niezgoda; skarbnik — prof. Radlińska; zast. sekr. — Dr Pocięcha; członkowie Rady — Dr Birkenmajer i Dr Smolka. Jako delegaci poszczególnych Kół do Rady weszli: Dr Pocięcha (Koło Krakowskie); kustosz Wiśłocki (Koło Lwowskie); Dyr. Wierczyński (Koło Poznańsko-Pomorskie); Dyr. Czerwijowski (Koło Warszawskie); Dyr. Łysakowski (Koło Wileńskie); Dyr. Augustyniak (Koło Łódzkie); p. Nowak (Koło Zagłębia Dąbrowskiego).

Skład poszczególnych Komisyj przedstawia się następująco: Komisja prawnicza: przewodniczący Dr Niezgoda, członkowie Dr Gaberle, Dr Smolka i p. Stanisławska. Komisja dla Bibliotek Ogólnokształcących: przewodnicząca p. Radlińska, członkowie Dyr. Augustyniak, Dyr. Czerwijowski, p. Dąbrowska, prof. Żurawski; Komisja do Spraw Zawodowych: przewodniczący Dyr. Augustyniak, członkowie p. Dąbrowska, Dr Birkenmajer, Dr Gaberle, p. Hryniewiczowa, p. Handelmanówna, p. Kosonoga, p. Lisowski, p. Nowakowski, p. Poczetowska, p. Wróblewska, p. Włodarczyk, prof. Żurawski. Komisja dla Bibliotek Fundacyjnych: przewodniczący Dyr. Kolankowski, członkowie Dyr. Bernacki, Dyr. Muszkowski, Dyr. Kukiel. Komisja Opiniodawcza otrzymała na wniosek Dyr. Łysakowskiego nazwę Komisji Wydawniczej: przewodniczący Dyr. Łysakowski, członkowie p. Dąbrowska, Dyr. Łodyński i Dyr. Wierczyński. Komisja do Spraw Międzynarodowych: przewodniczący Dyr. Muszkowski, członkowie Dr Birkenmajer, p. Dąbrowska, Dyr. Augustyniak, kustosz Wiślocki, p. Bornsteinowa, p. Radlińska i p. Szemplińska. Komisja dla Bibliotek Szkół Wyższych: przewodniczący Dyr. Wierczyński, członkowie Dr A. Dobrowolski, M. Dziukowski, Dr Grycz, Dr Z. Kawecka, Dyr. Kotula, Dyr. Kuntze, inż. T. Laskiewicz, Dyr. Łysakowski, Dyr. Rygiel i Dr Smolka.

Redakcja *Przeglądu Bibliotecznego* pozostała w dotychczasowym składzie, t. j.: redaktor Dyr. Kuntze, zast. redaktora Dr Birkenmajer i sekr. Dr Pocięcha.

W ciągu roku zaszły następujące zmiany: 1. Dr Grycz zgłosił rezygnację ze stanowiska zastępcy przewodniczącego w związku ze swoim stanowiskiem służbowym w Min. W. R. i O. P. Ponieważ rezygnacja nastąpiła przy końcu roku admin., postanowiono stanowiska zast. przewodniczącego nie obsadzać. 2. Po śmierci Leona Nowaka, przewodniczącego Koła Zagłębia Dąbrowskiego, Koło to zamarło, nie dając o sobie żadnego znaku życia. 3. W Komisji do Spraw Zawodowych zgłosił rezygnację ze stanowiska przewodniczącego Dyr. Augustyniak, motywując swój krok brakiem czasu i trudnościami jeżeli chodzi o przyjazdy do Warszawy na posiedzenia Komisji. Na jego miejsce wybrano na przewodniczącego Dr Birkenmajera z Krakowa. Do Komisji powołano ponadto Dr Olszewicza z Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie. 4. Do Komisji Wydawniczej dokooptowano Dyr. Kotulę ze Lwowa i Dr Hleb-Koszańską z Wilna, która objęła sekretariat.

W okresie sprawozdawczym Rada odbyła 5 posiedzeń a mianowicie: 12 czerwca, 23 października, 21 grudnia 1933 r., 9 stycznia i 15 marca 1934 r. Wszystkie posiedzenia odbywały się w lokalu C. B. W. Z członków pozawarszawskich uczestniczyli w posiedzeniach: Dyr. Wierczyński 4 razy, Dyr. Łysakowski 3, Dr Pocięcha 2, Dyr. Augustyniak 1, Dr Smolka 1. Odpisy protokołów wysyłano do

Zarządów Kół i do członków Rady. Pism otrzymanych było 84, wysłanych 339.

Działalność Rady jak i w latach poprzednich obejmowała sprawy zawodowo-organizacyjne, jak również ogólnobiblioteczne.

W pierwszym zakresie Rada rozwinęła intensywną akcję w obronie bibliotekarzy w związku z nową ustawą uposażeniową i zaszeregowaniem urzędników państwowych. Ujawniło się to przede wszystkim w opracowaniu memorjałów do Ministerstwa W. R. i O. P. i do Senatów Uniwersyteckich. Interwenjowano też oczywiście u p. Dyrektora Biura Personalnego tegoż Ministerstwa i u p. Naczelnika Wydziału Nauki i Szkół Wyższych. Ponadto przewodniczący Rady nawiązał kontakt z posłami: Jaworską, Drem Jeszke, Drem Męcarskim i Drem Surzyńskim. Dr Męcarski referował sprawę bezpośrednio p. Ministrowi na podstawie memorjału Rady. Wreszcie Rada inspirowała artykuły w sprawie zaszeregowania bibliotekarzy, drukowane w prasie codziennej.

W sprawie pragmatyki bibliotekarskiej polecono ułożenie odpowiedniego projektu Komisji do Spraw Zawodowych, która jednak z powodu zmian w składzie Komisji nie mogła go jeszcze przygotować.

W sprawie egzaminów bibliotekarskich, kursów przygotowawczych i praktyk przyjęto do wiadomości oświadczenie, że w Ministerstwie przygotowywane są nowe przepisy w tym względzie i postanowiono ułożyć wykaz bibliotek, upoważnionych do przyjmowania na praktykę kandydatów na bibliotekarzy; projekt ma w opracowaniu Dyr. Czerwijowski.

W sprawie podręcznika bibliotekarstwa Komisja Wydawnicza opracowała wytyczne tej pracy, stwierdzając, iż zastosowanie tego podręcznika powinno być przede wszystkim praktyczne i stanowić pomoc do przygotowania się do egzaminu bibliotekarskiego, ale równocześnie powinien on wprowadzać w całość zagadnień bibliotecznych; praca ta mogłaby być oparta w znacznej mierze na *Podręczniku dla kierowników bibliotek wojskowych* płk. Łodyńskiego.

W sprawie Ogólnego Zjazdu Bibliotekarzy Polskich Rada postanowiła odroczyć jego termin do 1936 r., wobec tego, że na rok 1935 projektowany jest Kongres Międzynarodowy Bibliotekarzy w Hiszpanji i niewyłączona jest możliwość zorganizowania niedrogiej zbiorowej wycieczki.

W sprawie rozszerzenia działalności Z. B. P. i zwłaszcza przyciągnięcia wielkich zastępów bibliotekarzy, którzy dotąd nie należą do Związku, postanowiono dążyć do zakładania w Kołach sekcji bibliotek poszczególnych typów, jak to ma miejsce w Warszawie. Uznano też za pożądane organizowanie na terenie Kół odczytów propagandowych z udziałem zaproszonych bibliotekarzy, trzymających się zdala

od Z. B. P. Pożądana byłaby zwłaszcza akcja na terenie szkół i bibliotek szkolnych.

W odpowiedzi na pismo grona bibliotekarzy lubelskich, zamierzających utworzyć w tym mieście Koło Z. B. P., wysłano wszelkie potrzebne informacje, zachęcając do zrealizowania tego projektu.

Wreszcie w sprawie zatargu pomiędzy Zarządem Koła Lwowskiego Z. B. P. a jednym z członków, Rada uznała tę sprawę na swoim terenie za wyczerpaną na mocy uchwały swej z dnia 12-go czerwca 1933 r., powziętej w obecności przedstawiciela Koła Lwowskiego i zakomunikowanej swego czasu Kołom.

W zakresie spraw ogólnobibliotecznych Rada stwierdza na wstępie z zadowoleniem ustalenie ścisłej współpracy z referatem do spraw bibliotecznych w Wydziale Nauki i Szkół Wyższych Ministerstwa W. R. i O. P.

P. radca Grycz referował na posiedzeniach Rady: projekt statutu bibliotek szkół akademickich, sprawę egzemplarza bibliotecznego i rozporządzenia wykonawczego w tym względzie, przepisy zastawiania w bibliotekach nowej instrukcji katalogowania alfabetycznego, wreszcie opłat pocztowych. Projektowany statut bibliotek zmierza do możliwego scentralizowania wszelkich zbiorów szkół akademickich, do oddania ich pod kierunek dyrektora biblioteki głównej i zapewnienia wszystkim księgozbiорom wykwalifikowanych pracowników. Rozporządzenie wykonawcze w sprawie egzemplarza bibliotecznego obejmuje następujące punkty: charakter i przeznaczenie egzemplarzy bibliotecznych, pojęcie egzemplarza bibliotecznego, obowiązki bibliotek otrzymujących ten egzemplarz, kontrola Państwa nad wykonaniem ustawy; wszystkie te punkty zostały przedyskutowane w sposób wyczerpujący. Rada przyjęła z wielkim zadowoleniem wydanie instrukcji katalogowania alfabetycznego i przedyskutowała przepisy zastosowania jej w bibliotekach, która to dyskusja nie została jednak zakończona. Wreszcie w sprawie opłat pocztowych radca Grycz wyjaśnił, że w roku bieżącym wprowadzone są tytułem próby znaczki, które mają stanowić podstawę do rozrachunków z urzędami państwowymi, co do egzemplarzy bibliotecznych opłaty obowiązują wydawców.

W sprawie katedr bibliografii i nauczania o książce w szkołach średnich, wysłano memoriał do Wydziału Nauki i Szkół Wyższych i do Wydziału Programowego; w pierwszym punkcie odpowiedzi dotąd niema, w drugim otrzymano pismo z oświadczeniem, że «program gimnazjum podkreśla wyraźnie rolę książki w nauczaniu i samokształceniu», że jednak «odrębny cykl nauki o książce nie da się pomieścić w ramach tej szkoły. W liceum ogólnokształcącym zagadnienia powyższe można będzie rozwiązać dopiero w związku ze szczegółowym opracowaniem programu tej szkoły».

Sprawy *Przeglądu Bibliotecznego* były omawiane kilkakrotnie i w porozumieniu z Redakcją uproszono p. radcę Grycza o podjęcie

się roli delegata środowiska warszawskiego do Redakcji, zwłaszcza w sprawie dostarczania materiału do *Przeglądu*. Starano się też uzyskać stałe sprawozdania z prasy zawodowej zagranicznej.

Sprawę reedycji wykazu czasopism zagranicznych powierzono redakcji *Przeglądu Bibliotecznego*.

W związku z Tygodniem Książki Polskiej postanowiono wysunąć jako naczelną punkty propagandy konieczność zatrudnienia zawodowych pracowników w bibliotekach wszelkiego typu, oraz jak najszersze uwzględnienie książki na terenie szkolnym. Przyjęto do wiadomości, że Sekcja Czytelnictwa i Bibliotek Komitetu Głównego Tygodnia Książki przygotowuje do druku pracę zbiorową p. t. *Książka w pracy oświatowej*.

W sprawie ustawy bibliotecznej zwróciła się delegacja Rady do p. Naczelnika Zawistowskiego, który wyjaśnił, że ustawa mieć będzie charakter ramowy i zostanie prawdopodobnie wkrótce ogłoszona. Jak dowiedziano się potem z innych źródeł, projekt ustawy jest uzgadniany z różnymi czynnikami urzędowymi i wobec tego nie można było uzyskać dotąd tekstu.

Na terenie międzynarodowym załatwiono dwie sprawy drobniejsze, mianowicie rozesłano do Kół wykaz zniżonych cen najdroższych czasopism przyrodniczych i medycznych niemieckich według układu, zawartego w Chicago w październiku 1933 r., oraz rozpatrywano udział bibliotekarstwa polskiego w wystawie w Shanghaju, który jednak nie dał się zrealizować. Następnie delegat Z. B. P. wziął udział w dorocznym posiedzeniu Międzynarodowego Komitetu Bibliotek.

Na miejsce tego posiedzenia było już wyznaczone Avignon, gdy nadeszła wiadomość ze Stanów Zjednoczonych, że udało się tam uzyskać zasiłek na podróż do Ameryki kilkunastu bibliotekarzy europejskich, w ich liczbie również i delegata Z. B. P. Ponieważ jednak plenum Komitetu składa się z 3-ech blisko przedstawicieli związków narodowych, nie można było pozbawiać przeważającej ich części możliwości uczestniczenia w zebraniu i wobec tego odbyły się dwa posiedzenia: jedno w Chicago dnia 14 października i drugie w Avignon dnia 13 i 14 listopada. Na posiedzeniu w Chicago delegat Z. B. P. wygłosił referat o bibliotekach polskich, dając w nim krótki szkic rozwoju od najdawniejszych czasów, oraz streścił w języku angielskim dawniejszy, drukowany już projekt ukształtowania międzynarodowej statystyki druków. Posiedzenie to odbyło się w bardzo szybkim tempie ze względu na mający rozpocząć się następnego dnia kongres bibliotekarzy amerykańskich i dało możliwość przedstawienia zaledwie drobnej części przygotowanych materiałów. Na otwarciu tego kongresu, delegat Z. B. P. doręczył prezydium adres w języku polskim i angielskim, wykonany artystycznie w pracowni prof. Lenarta w Bibliotece Narodowej, zawierający życzenia dla American Library Association w związku z uroczystością 55-go Zjazdu tej organizacji. Jako

zestawienie wyników podróży delegata Z. B. P. do Stanów Zjednoczonych załącza się przy niniejszem: Memorandum w sprawie bibliotek amerykańskich.

Na posiedzeniu w Avignon delegat Z. B. P. wygłosił dwa referaty, zestawiając wyniki dwóch ankiet: polskiej, w sprawie wypożyczeń międzybibliotecznych, oraz międzynarodowej, w sprawie statystyki druków. Pierwszy stanowić będzie materiał do obrad Międzynarodowego Kongresu Bibliotekarzy, wyznaczonego na rok 1935 w Madrycie. Drugi ujawnił raz jeszcze wielkie trudności, związane z ujednostajnieniem metod statystycznych i poprowadził do uchwalenia rezolucji, zmierzającej do opracowania instrukcji do rejestracji bibliograficznej jako pracy przygotowawczej dla statystyki. Wyniki dyskusji przeprowadzonej w Kołach Z. B. P. na temat statystyki bibliotecznej przedstawił delegat Z. B. P. w obradach nad przerobionym w międzyczasie projektem prof. Leyh'a. Sprawozdanie z przebiegu obrad wyszło już z druku jako tom V *Actes du Comité International des Bibliothèques*. La Haye 1934, Nijhoff.

MEMORANDUM DYR. J. MUSZKOWSKIEGO W SPRAWIE BIBLIOTEK AMERYKAŃSKICH. Studja moje w Stanach Zjednoczonych A. P. były skierowane głównie na sprawy następujące:

I Zaznajomienie się ze stanem posiadania piśmiennictwa polskiego w bibliotekach amerykańskich;

II Nawiązanie stosunków pomiędzy bibliotekami polskimi a amerykańskimi;

III Informowanie społeczeństwa amerykańskiego o stanie bibliotek i obiegu książki w Polsce.

I. Polonica w bibliotekach amerykańskich. 1. Wydawnictwa urzędowe Polski współczesnej od r. 1918 reprezentowane są, jak sądzę, w sposób dostateczny, zwłaszcza w Library of Congress. Byłoby jednak pożądane przejrzanie wykazu instytucyj amerykańskich, otrzymujących te wydawnictwa.

2. Materiały naukowe reprezentowane są w sposób nierówny, ze znanych mi bibliotek najlepiej w New York Public Library i w Columbia University. Braki, które udało mi się dostrzec i wynotować, będą podane bezpośrednio do wiadomości zainteresowanych urzędów, instytucyj i osób.

3. Literatura powieściowa, książki dla dzieci i młodzieży oraz wydawnictwa popularne w bibliotekach oświatowych, utrzymywanych przez organizacje i instytucje o charakterze ogólno-amerykańskim, jak również przez organizacje polskie, są reprezentowane w stopniu zadowalającym w niektórych filjach bibliotek publicznych w New Yorku i w Chicago, o ile chodzi o okres miniony. Biblioteki te jednak są obecnie w trudnem położeniu finansowem i kierownicy ich stwierdzają, że nowe książki wogóle nie są kupowane, lub też są nabywane w nie-

znacznej liczbie egzemplarzy, niewystarczającej na obdzielenie wszystkich filij.

Na podstawie obserwacji własnej, oraz głosów przedstawicieli placówek dyplomatycznych polskich, uważałbym za rzecz ważniejszą zaopatrywanie w książki polskie bibliotek ogólno-amerykańskich, niż zasilanie niemi instytucyj utrzymywanych przez organizacje polskie. Smiem sądzić, że istnieje możliwość uruchomienia dość znacznych transportów książek polskich do Stanów Zjednoczonych, w porozumieniu z Ministerstwem W. R. i O. P. oraz Ministerstwem Spraw Wewnętrznych, bez ponoszenia specjalnych kosztów, a to drogą:

- a) gromadzenia dubletów oraz książek niepotrzebnych w zbiorach bibliotek naukowych, otrzymujących egzemplarz biblioteczny;
- b) zbierania wydawnictw, otrzymywanych przez władze administracyjne w celach kontroli, oddawanych, o ile mi wiadomo, przez te władze do użytku bibliotek oświatowych; sądzę, że istniałaby możliwość uzyskania pewnej części tych wydawnictw dla bibliotek amerykańskich.

II. Nawiązanie stosunków między bibliotekami.

1. Uzyskałem zgodę dyrektora Library of Congress, H. Putnama na dostarczenie Bibliotece Narodowej w Warszawie kompletu wydanych dotychczas t. zw. printed cards oraz na dostarczanie ich w dalszym ciągu bezpłatnie, z warunkiem udostępnienia ich do publicznego użytku. Jest to kompletny katalog tego księgozbioru na kartkach, zawierający książki we wszystkich językach i stale uzupełniany, a zatem poważne źródło bibliograficzne, nie reprezentowane dotąd w bibliotekach polskich; chodzi tylko o to, czy Biblioteka Narodowa będzie mogła ponieść wydatki, związane z pomieszczeniem i uruchomieniem tak znacznego zbioru kartek katalogowych.

2. Wymiana wydawnictw pomiędzy Polską a Stanami Zjednoczonymi istnieje oddawna i jest dokonywana za pośrednictwem Smithsonian Institution z jednej strony, Biurem Wymiany przy Bibliotece Narodowej z drugiej. Podobnie jak w zastosowaniu do wydawnictw urzędowych, należałoby tylko przejrzeć listy instytucyj amerykańskich, otrzymujących te wydawnictwa.

3. Nie jest natomiast dokonywana dotąd, o ile mi wiadomo, wymiana dubletów bibliotecznych pomiędzy instytucjami polskimi i amerykańskimi, jakkolwiek mogłaby ona dać nam korzyści podwójne, zaopatrując biblioteki krajowe w wydawnictwa amerykańskie, których jest wielki brak i które są przeważnie bardzo drogie, z drugiej zaś strony, powiększając stan posiadania piśmiennictwa polskiego w bibliotekach amerykańskich.

Wymianę dubletów zapoczątkowałem narazie tylko z New York Public Library w imieniu Biblioteki Ord. Krasińskich, gdyż nie byłem upoważniony do traktowania w imieniu innych bibliotek polskich. Pierwszy transport dubletów, obejmujący historję i bibliografję amerykańską,

wybrałem na miejscu, zapowiadając wzamian wysyłkę wydawnictw i dubletów Biblioteki Ord. Krasińskich.

III. Informowanie społeczeństwa amerykańskiego o bibliotekach polskich. W tym celu wygłosiłem odczyty w Uniwersytetach Ludowych w Chicago i w New Yorku, w Klubie Polsko-Amerykańskim w Chicago, oraz Polish Art Institute przy Roerich Museum w New Yorku (w jęz. angielskim). Rękopis tego odczytu, który będzie drukowany w *Actes du Comité International des Bibliothèques*, został powielony w Konsulacie Gen. w New Yorku do dalszego użytku.

Informowanie to powinno być kontynuowane drogą artykułów w prasie specjalnej i ogólnej amerykańskiej i polsko-amerykańskiej.

Pomimo powierzchownego tylko zaznajomienia się z bibliotekami amerykańskimi i z życiem Stanów Zjednoczonych, pozwalam sobie jednak na zakończenie wyrazić przekonanie, iż jedynym, jak mi się wydaje, prawdziwie skutecznym środkiem propagandy kultury i książki polskiej na tym terenie byłoby powołanie tam do życia poważnej Narodowej Biblioteki Polskiej, gdyż istniejąca w Chicago Biblioteka Związku Narodowego Polskiego, posiadająca około 15.000 tomów, ani Biblioteka Kolegium Polskiego w Cambridge Springs, jakkolwiek bardzo użyteczne w swoim zakresie, nie są w możności dopełnienia tego zadania z różnych przyczyn, wśród których jedną z najważniejszych jest odległość wymienionych miast od istotnych ośrodków życia kulturalnego Stanów Zjednoczonych, jakimi są Washington i New York. Byłoby to przedsięwzięcie na tak wielką miarę, że wymagałoby obszernych studjów przedwstępnych, wyczerpujących pertraktacyj w Stanach Zjednoczonych i w kraju i t. p. Narazie pragnąłbym tylko zaznaczyć parę punktów najważniejszych, które, jak śmiem sądzić, wykazują możliwość wykonania tego projektu.

1. Księgozbiór tej biblioteki mógłby powstać w podstawowym swoim zrębie w porozumieniu z Ministerstwem W. R. i O. P. z dubletów wielkich bibliotek polskich, bez specjalnych kosztów na zakup dzieł starszych. Byłby to zatem dar Rzeczypospolitej Polskiej dla Stanów Zjednoczonych.

2. Biblioteka ta, ażeby spełnić swoją rolę, musiałaby posiadać własny gmach, jakkolwiek może nie tak wielki, jak najpoważniejszych bibliotek amerykańskich, to jednak urządzone według tych samych wzorów technicznych i posiadający takie rozmiary, ażeby nie mógł być przeoczony przez opinię amerykańską. Należy dążyć do ufundowania tego gmachu przez społeczeństwo amerykańskie i polsko-amerykańskie.

1	K O Ł A	Było na 1. I. 33	Przybyło	Ubyło	Pozostało na 31. XII. 1933	W tem przypadku na biblioteki								R a z e m	W tem			U w a g i
						naukowe	urzędów i instytucyj	Ogólno-kształcące	szkolne	dochodowe	Pracowników w Urz.	Osoby zainteresowane	Instytucje		mężczyzn	kobiet	instytucyj	
2	3	4	5	6	7	8	9	10	11	12	13	14	15	16	17	18	19	
1.	Krakowskie	46	—	1	45	28	1	6	—	—	—	5	5	45	23	19	3	
2.	Lwowskie	54	1	13	42	27	—	1	—	—	2	7	—	37	30	7	—	
3.	Łódzkie	34	1	6	29	1	2	24	—	—	—	1	1	29	10	19	—	
4.	Pozn.-Pomorskie	46	3	8	41	30	3	2	—	—	4	2	—	41	17	21	3	
5.	Warszawskie	185	45	17	213	96	20	35	—	1	9	23	7	191 ¹	48	136	7	
6.	Wileńskie	49	7	8	48	31	—	4	1	9	2	3	7	48	17	24	7	
	R a z e m	414	57	53	418	213	26	72	1	10	17	41	20	391	145	226	20	

*6

¹ 22 zawieszonych.

K O Ł A	Referatowe i ogólne	Sekcyj	Wycieczki i zebrania Zarz.	R a z e m	Frekwencja	Sekcje i Komisje	Kursa i wykłady	Wydawnictwa	Inne formy działalności
1. Krakowskie	4			4	30/45				
2. Lwowskie	5		2	7			W czasie Tyg. Książki wygł. 7 wykładów		
3. Łódzkie	5		13	18	18/29		Kurs 1-mies. 29 wykład., ćwiczeń 20, liczb. uczestników 35		Interwencja w sprawach zawodowych. Pomoc w organizacji B-ki Szpitala Kasy Chor. Współudział w kursach og- ośw. Udział w Tyg. Książki. Wystawa Książki.
. Pozn.-Pomorskie	6		9	15	15/41				Udział w Tygodniu Książki
5. Warszawskie	9	22	10	41				11 komunikatów miesięcznych	Poradnia Biblioteczna. Biuro Pośrednictwa Pracy wraz z Sekcją pomocy dla bezrob. bibl. Prowadzenie czytelnicy dla bezrobotnych.
6. Wileńskie	9		4	13	34/48				Pogadanki w Radjo. Udział w org. Tygodnia Książki. Zorganizowanie Wystawy Współ-

III. ROZKŁAD SIŁ MĘSKICH I KOBIECYCH W POSZCZEGÓLNYCH INSTYTUCJACH.

Typ pracowników według instytucji	Liczba mężczyzn	Liczba kobiet
a Biblioteki naukowe	95	118
b Biblioteki urzędów i instytucyj	4	19
c « ogólnokształcące	14	58
d « szkół średnich i powszechnych	—	1
e « dochodowe	—	1
f Pracownicy instytucyj	8	9
g Osoby zainteresowane	23	20
Razem	144	226

IV. FINANSE KÓŁ W ROKU 1933.

K O Ł A	Wpływy		Wydatki		Saldo		U w a g i
1. Krakowskie	717	84	619	05	98	79	W sumie wpływów Poradni 6000 zł sta- nowi zasiłek Min. W. R. i O. P.
2. Lwowskie	1.236	85	981	04	255	81	
3. Łódzkie	1.056	77	750	87	305	90	
4. Pozn.-Pomor.	624	04	590	44	33	60	
5. Warszawskie	14.821	03	8.815	10	6.005	93	
6. Wileńskie	1.126	48	816	75	309	73	
Razem . .	19.583	01	12.573	25	7.009	76	
Poradnia Bibljot.	19.229	81	21.794	11	2.564	30	

V. SPRAWOZDANIE RACH. RADY ZA R. 1933/34 (1/VI—17/IV)

PRZYCHÓD

ROZCHÓD

Wpływy od Kół na Radę i Federację	64	20	Koresp., biuro, wydatki Komisji, założenie konta PKO.	315	60
Wpływy na Przegląd Biblioteczny	208	00	Wpłata Przeglądowi Biblj. tytułem prenumeraty	208	00
Subwencja na Przegląd Bibl. Min. W.R. i O.P.	500	00	Wpłata Przegl. Bibl. tytułem zasiłku Min. W.R. i O.P.	500	00
Saldo	785	31	Saldo	533	91
	1.557	51		1.557	51

Protokół Komisji Rewizyjnej. Komisja Rewizyjna w osobach pp. Alina Żórawska, Antoni Dobrowolski i Ksawery Świerkowski zebrała się w dniu 17 kwietnia 1934 r.

Po przejrzeniu księgi kasowej Rady Związku Bibliotekarzy Polskich za okres od d. 1 czerwca 1933 r. do d. 9 kwietnia 1934 r. stwierdziła zgodność jej z dowodami kasowymi, ustaliła sumę wpływów na zł. tysiąc pięćset pięćdziesiąt siedem gr. 51 (zł. 1.557·51), sumę wydatków na zł. tysiąc czterdzieści pięć gr. 60 (zł. 1.045·60) i saldo w sumie zł. pięćset jedenaście gr. 91 (zł. 511·91); ostatnia suma składa się z następujących pozycji: a) gotówka zł. pięćdziesiąt gr. 26 (zł. 50·26), b) r-nek czekowy P. K. O. zł. sześćdziesiąt gr. 15 (zł. 60·15), c) książeczka oszczędnościowa P. K. O. zł. czterysta jeden gr. 50 (zł. 401·50).

Jednocześnie Komisja, po przejrzeniu księgi kasowej administracji *Przeglądu Bibliotecznego* za okres od 11 czerwca 1933 do 30 marca 1934 r. stwierdziła zgodność dowodów kasowych z księgą, przyczem ustaliła sumę wpływów na zł. trzy tysiące dwieście czterdzieści trzy gr. 65 (zł. 3.243·65), sumę wydatków na zł. dwa tysiące trzysta osiemdziesiąt jeden gr. 88 (zł. 2.381·88) i saldo na zł. osiemset sześćdziesiąt jeden gr. 77 (861·77).

Wobec powyższego Komisja Rewizyjna wnosi o udzielenie absolutorjum Radzie Związku Bibliotekarzy Polskich oraz Administracji *Przeglądu Bibliotecznego*.

(-) A. Żórawska, (-) A. Dobrowolski, (-) K. Świerkowski.

VI. PRELIMINARZ BUDŻETOWY RADY Z. B. P. NA R. 1934/35.

PRZYCHÓD

ROZCHÓD

Saldo	533	91	Redakcja	240	00
Wpływy od członków	480	00	Prowadzenie kancelarji	150	00
Subwencja Min. WR. i OP.	2.000	00	Wydatki kancelarji	200	00
% P. K. O.	30	00	Wydatki drobne	60	00
			Subwencja na Przegl. B.	2.000	00
			Saldo	393	91
	3.043	91		3.043	91

PORADNIA BIBLIOTECZNA WARSZAWSKIEGO KOŁA ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH. Sprawozdanie z działalności za rok 1933.¹ W zakresie prac programowych najważniejszą jest wykończenie i wydanie katalogu informacyjnego p. t. *Książka w bibliotece*.

Katalog obejmuje łącznie 800 stron druku petitowego w dużej 8°. Przeznaczony przede wszystkim dla bibliotek różnego typu z wyłączeniem bibliotek naukowych, stanowi on bibliografię polską (literatura oryginalna i tłumaczona), ogólną (wszystkie działy literatury), selekcyjną (wybór materiału pod względem ilości, jakości, zasięgu czasu oraz formy wydawniczej), adnotacyjną (każda pozycja zaopatrzona w adnotację słowną, informującą o treści, względnie temacie lub zagadnieniu danej książki, oraz w adnotacje znakowe, dotyczące: a) stopnia trudności i b) bibliotecznej przede wszystkim wartości książki).

Tekst właściwy zawiera 4.660 pozycji z różnych działów (w tem literatura piękna 46°/_o, literatura naukowa 54°/_o) i sklasyfikowany jest systemem dziesiętnym z doprowadzeniem naogół do maximum 3-ech znaków. Uzupełniają go m. in.: obszerna przedmowa, omawiająca charakter katalogu i metodę opracowania, 5 skorowidzów (5 arkuszy druku): alfabetyczny autorski, przedmiotowo-zagadnieniowy literatury pięknej, przedmiotowo-tematowy literatury naukowej, skorowidze skrótów firm wydawniczych i serji wydawniczych oraz tablica statystyczna publikacji zamieszczonych w katalogu.

Katalog stanowi pracę zbiorową wykonaną pod kierownictwem Poradni i przy jej wybitnym ogólnym współudziale. Pomoc finansową na opracowanie, w ogólnej sumie 6.000 zł, dał Wydział Oświaty Pozaszkolnej Ministerstwa W. R. i O. P. Nakładcą jest Polskie Towarzystwo Wydawców Książek i Związek Księgarzy Polskich.

Drugą pozycją w zakresie prac programowych jest kontynuacja katalogu centralnego literatury z zakresu bibliotekoznawstwa i księgoznawstwa, znajdującej się w bibliotekach warszawskich. Katalog obejmuje księgozbiory następujących bibliotek: Publicznej m. st. W-wy, Uniwersyteckiej, Narodowej, Centralnej B-ki Wojskowej, Pracy Oświaty Dorosłych Min. W. R. i O. P., Studium Pracy Społeczno-Oświatowej WWP., Związku Zawodowego Kolarzy, Poradni Bibliotecznej. W chwili obecnej (1. III. 1934) liczy około 2.100 pozycji z zaznaczeniem bibliotek, w których dany druk się znajduje.

Trzecią pracą jest skatalogowanie prawie całego księgozbioru Poradni, powstałego z egzemplarzy okazowych, nadesłanych przez wydawców dla Katalogu Informacyjnego Poradni i liczącego na 31. XII. 1933 r. dzieł 4.960.

¹ Podajemy tu skrót sprawozdania, które drukowane było w *Biuletynie Biblioteki Publicznej m. st. Warszawy*, str. 11—12 r. b. i zostało wydane w odbitce.

Działalność bieżąca Poradni szła przeważnie torem dotychczasowym, streszczając się przede wszystkim w pracach instruktorsko-poradnianych z zakresu technicznej organizacji bibliotek i w poradnictwie z zakresu biblijografii i doboru książek, w wykładach, opracowywaniu i wydawaniu formularzy i pomocy bibliotecznych i zaopatrywaniu w nie bibliotek oraz w opracowywaniu wzorcowych biblioteczek ruchomych.

Zasięg działalności Poradni rozszerzył się w roku sprawozdawczym znacznie, wykazując na 31. XII. 1933 r. — już po usunięciu około 100 pozycji martwych — 1663 instytucje, biblioteki, względnie osoby, korzystające z różnych usług Poradni. Stanowi to w stosunku do r. ub. (1303) zwykłą o 360 pozycji t. j. 28%.

Działalność tę obrazują dwie tablice, z których I przedstawia liczbę i różnorodny charakter bibliotek i instytucyj, korzystających z usług Poradni, II terytorjalne rozmieszczenie klientów Poradni.

TABLICA I.

Wyszczególnienie	Liczba	%
Ogółem . . .	1663	100
<i>Biblioteki szkolne</i>	460	28
w tem:		
szkół powszechnych	213	
szkół średnich ogólnokształcących	110	
szkół średnich zawodowych	137	
<i>Biblioteki ogólnokształcące</i>	762	46
w tem:		
towarzystw i organizacyj kulturalno-oświatowych i społecznych, związków zawodowych, zrzeszeń i stowarzyszeń	569	
instytucyj i organów samorządowych (wydziały powiatowe, magistraty, gminy)	140	
instytucyj państwowych (kuratorja, inspektoraty, wojsko, policja)	53	
<i>Biblioteki naukowe</i>	216	13
w tem:		
zakładów, katedr i seminarjów szkół wyższych oraz kół akademickich	83	
instytucyj i towarzystw naukowych	76	
kuratorjów, inspektoratów i urzędów państwowych	56	
<i>Biblioteki administracyjne</i>	67	4
w tem:		
urzędów państwowych	36	
prywatnych zakładów przemysłowych, banków i t. p.	31	
<i>Biblioteki prywatne i dochodowe</i>	158	9
w tem:		
prywatnych	111	
dochodowych	46	

TABLICA II.

Województwa	Liczba instytucyj	Województwa	Liczba instytucyj
Ogółem . . .	1663	Pomorskie	66
m. st. Warszawa	687	Krakowskie	64
Warszawskie	120	Białostockie	59
Kieleckie	89	Wołyńskie	52
Lubelskie	89	Śląskie	46
Wileńskie	85	Nowogrodzkie	35
Łódzkie	74	Tarnopolskie	19
Poznańskie	73	Poleskie	12
Lwowskie	71	Stanisławowskie	12
		Zagranica	19

Pod względem finansowym rok ten był niezwykle ciężki wskutek nieoczekiwanego zmniejszenia zasiłku Ministerstwa W. R. i O. P. przeszło o 50%, co zmusiło Poradnię do najdalej idących, szkodliwych dla instytucji, oszczędności i spowodowało niedobór w wysokości około 2.000 zł.

Jest to wymownem potwierdzeniem zrozumiałego zupełnie faktu, że placówka społeczna, wykonywująca dotąd całą pracę poradniano-instruktorską bezpłatnie, nie może istnieć bez wydatniejszej pomocy zzewnątrz, ekonomiczna bowiem samowystarczalność jest nierealna.

Ogółem wpływy (zyski własne) Poradni — poza rachunkiem katalogu — wyniosły w r. spr. zł 19.738·81 (w czem zasiłek Ministerstwa W. R. i O. P. zł 6000); wydatki (łącznie z amortyzacją) zł 21.794·11.

Personel Poradni: W. Dąbrowska — kierowniczką, E. Malinowska — zastępca, J. Słomczewska — pracowniczka biurowa, W. Gószczyńska — pracowniczka składnicy, W. Szostak — goniec. Buchalterję na godziny prowadził J. Adamczewski. Pozatem Poradnia w grudniu korzystała z pomocy 2-ch pomocników, przydzielonych z Funduszu Pracy: pp. E. Horodyńskiej i A. Dana.

Komitet Poradni: dyr. Dr. J. Muszkowski (przewodniczący), dyr. F. Czerwijowski, J. Filipkowska-Szemplińska, W. Dąbrowska (sekretarz).

Komisja Rewizyjna z ramienia Koła Warszawskiego Z. B. P.: kustosz A. Dobrowolski, Dr. R. Danysz-Fleszarowa, dyr. Dr. J. Niezgoda.

Protokół Komisji Rewizyjnej Koła Warszawskiego Związku Bibliotekarzy Polskich.

Komisja Rewizyjna w składzie pp: Dr. Reginy Danysz-Fleszarowej, kustosza Antoniego Dobrowolskiego i mjr. J. Niezgody, po sprawdzeniu ksiąg rachunkowych i dowodów kasowych Poradni Bibliotecznej stwierdza, że rachunkowość jest prowadzona prawidłowo i zgodnie z dowodami, a pozostałość kasowa na dzień 31 grudnia 1933 r. wynosi zł 200·97 (słownie: dwieście złotych i 97 gr), na ra-

chunku czekowym P. K. O. zł. 3.332·49 (słownie: trzy tysiące trzysta trzydzieści dwa złote i 49 gr) oraz na rachunku oszczędnościowym P. K. O. — zł. 204·37 (słownie: dwieście cztery złote i 37 gr).

Należy zaznaczyć, że w roku sprawozdawczym Poradnia Biblioteczna otrzymała zasiłek Ministerstwa W. R. i O. P. o połowę mniejszy niż w r. ub. (zł 6.000 zamiast 12.000), co bardzo znacznie uszczupliło jej możliwości finansowe. Ta znaczna strata częściowo była powetowana przez zasługującą na podkreślenie ofiarność personelu Poradni, który odmówił pobrania wynagrodzenia za prace dodatkowe; wyniosło ono w roku sprawozdawczym pokaźną sumę zł 2.348.—.

Jednocześnie Komisja Rewizyjna uważa że 1) należy przeprowadzić w roku 1934 analizę dłużników, co do ich realności i przedłożyć w tymże roku tejże Komisji wniosek o skreślenie dłużników niewypłacalnych, i 2) należy prowadzić inwentarz ruchomości Poradni.

Uwzględniając wyteżoną i owocną pracę całego personelu Poradni Bibliotecznej, jak również powyższą jego ofiarność, doskonały stan ksiąg i rachunkowości, Komisja Rewizyjna wnosi o zatwierdzenie sprawozdania za okres 1933 i udzielenie Zarządowi abslutorjum.

(—) *A. Dobrowolski*   (—) *J. Niezgoda*   (—) *R. Fleszarowa*
Warszawa, dnia 20 marca 1934 r.

SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI CZYTELŃ DLA BEZROBOTNYCH za rok 1933 r. Pomimo ciężkich warunków materialnych akcja pomocy bibliotecznej dla bezrobotnych rozszerzyła swą działalność w okresie sprawozdawczym, t. j. w drugim roku swego istnienia. Na dzień 31. XII. 1933 r. Sekcja posiadała 4 punkty biblioteczne, z których trzy są przeznaczone dla pracowników fizycznych i znajdują się w dzielnicach robotniczych; zaś 4-ty został otwarty w centrum miasta i korzystają z niego pracownicy umysłowi. Wszystkie czytelnie pracują na warunkach zupełnej bezpłatności. Każdy punkt biblioteczny posiada: wypożyczalnię książek, czytelnie gazet oraz gry towarzyskie; są czynne oprócz niedziel i świąt od 3 do 4 godzin dziennie.

Księgozbiór bibliotek jest naogół niewystarczający, chociaż wciąż jest uzupełniany. Każda biblioteka posiada przeciętnie około 509 dzieł. Zazwyczaj nowe punkty otrzymują po 180 książek; w miarę rozwoju czytelnictwa centrala zasila nowemi kompletami, które są dostosowane do poziomu i zainteresowań czytelników. Księgozbiory składają się przeważnie z beletrystyki (około 85⁰/₀); książki naukowe są poszukiwane znacznie rzadziej.

Czytelnicy. W myśl regulaminu z czytelnicy mają prawo korzystać bezrobotni, uczęszczający do kuchni Komitetu Obywatelskiego, na terenie którego znajduje się biblioteka. Stopniowo jednak zaczęli uczęszczać bezrobotni okoliczni, to też czytelnie stają się bibliotekami dzielnicowymi. Czytelników można podzielić na dwie zasadnicze grupy: a) na stałych bywalców — czytelników gorliwych, oraz b) na element

płynny, który chętnie garnie się do ciepłych i jasnych lokali, gdzie można przyjemnie w gromadzie czas spędzić na czytaniu i grach towarzyskich. Największą frekwencją cieszą się czytelnicy w okresie zimowym. Mężczyźni stanowią przeważającą większość; kobiety czytają w znacznie mniejszym stopniu; ilość ich sięga zaledwie kilku procent. W stosunku do wieku największy procent czytelników przypada na wiek od 20 do 30 lat (54⁰/₀); dzieci z czytelni nie korzystają. W zależności od zawodów podzielono czytelników na niewykwalifikowanych (od 30 do 50⁰/₀) i na wykwalifikowanych pracowników fizycznych. Statystyka wykazuje, że pośród drugiej grupy czytelników najwięcej czyta ślusarzy i murarzy. Wśród pracowników umysłowych najwięcej rekrutuje się czytelników ze sfer urzędniczych. Pod względem wykształcenia największy procent przypada na czytelników z 4-ema, 5-oma i 6-oma oddziałami szkoły powszechnej (od 41 do 47⁰/₀); z ukończoną szkołą powszechną jest od 25 do 32⁰/₀; elementarną szkołę rosyjską posiada 8 do 14⁰/₀ czytelników; samouków jest od 1 do 3⁰/₀.

Frekwencja, szczególnie w miesiącach zimowych, jest liczna; dziennie bywa po 100 osób, t. j. tyle, ile może zmieścić lokal danej czytelni. Ogółem w okresie sprawozdawczym 3 czytelnie, łącznie z bibliotekami, dały 42.676 osobodni.

Czytelnictwo. Na podstawie obserwacji, przeprowadzonej w czytelniach musimy zaznaczyć, że bezrobotni naogół czytają bardzo dużo. Są czytelnicy, którzy codziennie zmieniają książki, prosto pochłaniają je, czytając dniami i nocami, a to w celu oderwania się od trosk i nędzy ich życia. Ilościowy stan czytelnictwa przedstawia się następująco: 24.236 wypożyczeń na 794 czytelników; 3⁰/₀ czytelników spośród ogółu czyta około 23 książek miesięcznie; 7⁰/₀ — około 20 książek i 14⁰/₀ — czyta 15 książek. W związku z powyższem staje się zrozumiałem, że największą poczytnością cieszą się książki drugorzędnej i trzeciorzędnej wartości o treści łatwej i sensacyjnej; czytelnicy ze środowiska o niższej kulturze poszukują t. zw. książek «grubych» o tytułach fascynujących i łatwiejszych do czytania, a więc wydanych starszanniej, z wyraźnym drukiem, na lepszym papierze.

Stosunek czytelników do bibliotek jest zawsze życzliwy, o ile bibliotekarki swem umiejętnym postępowaniem zdobędą zaufanie mas, opanowując ich nieufność i podejrzliwość. Poważniejsi czytelnicy uważają biblioteki za wspólną własność społeczną, otaczają je opieką, pomagają bibliotekarkom przy pracy, zasilają księgozbiory swojemi książkami i t. d.

Praca na terenie tego typu placówek oświatowych byłaby znacznie wydawniejsza, gdyby nie ciągła walka z elementem wywrotowo-demagogicznym i niszczyielskim, który wnosi zamęt i często świadomie dąży do rozbicia czytelni.

W czytelniach pracują fachowe siły bibliotekarskie w ilości 5-ciu osób, z których jedna przydzielona jest do centrali bibliotecznej, znaj-

dującej cię w lokalu Poradni Bibliotecznej, a 4 — na terenach. Wkładają one dużo wysiłku i dobrej woli na tych trudnych odcinkach pracy bibliotekarskiej,

Czytelnie i biblioteki egzystują dzięki skoordynowanym wysiłkom dwóch organizacji społecznych: Obywatelskiego Komitetu Pomocy Społecznej i Koła Warszawskiego Związku Bibliotekarzy Polskich. Wydajną pomocą służy w tej akcji również i Biblioteka Publiczna m. st. W-wy, do której należy księgozbiór Czytelni Nr. 1.

Załączona tabela przedstawia działalność bibliotek w ujęciu liczbomem.

ROCZNE SPRAWOZDANIE Z DZIAŁALNOŚCI CZYTELŃ DLA BEZROBOTNYCH 1933 ROKU.

Czytelnia	Liczba mies.	Stan księgozbioru	Wypożyczeń				Czytelników	Frekwencja		U w a g i
			nauk.	młodz.	bel.	razem		w b-ce	w czyt.	
Nr. 1 ul. Szpitalna 6 m. 6 dla pracowników umysłowych	12	524				6385	215	5944	13705	
Nr. 2 ul. Chłodna 45 dla pracowników fizycznych	12	591	621	1352	7666	9639	330	6992	16222	Frekwencja w czytelni łącznie ze świetlicą.
Nr. 3 ul. Grójecka 93 dla pracowników fizycznych	12	408	283	676	7253	8212	249	6071	12049	
Nr. 4 ul. 11 listopada 64 dla pracowników fizycznych	1	120				52	20			Czytelnia Nr. 4 otwarta została 20/XII 1933 r.
Razem . .		1643	904	2028	14919	24288	814	19007	42676	

UWAGA! Centrala biblioteczna posiada w magazynie 540 książek, które po opracowaniu będą puszczone bibliotekom.

(—) *Jadwiga Poczetowska*
Kierowniczką Sekcji Oświatowej.

SEKCJA POMOCY BEZROBOTNYM BIBLIOTEKARZOM.

I. Akcja Funduszu Pracy. Jesienią 1933 r. zwrócono się do Funduszu Pracy o udzielenie pewnych subsydjów na zatrudnienie bezrobotnych bibliotekarzy, zarejestrowanych w Biurze Pośrednictwa Pracy. Po rozpoczęciu akcji uchwalono utworzenie Sekcji Pomocy Bezrobotnym Bibliotekarzom, do której weszło Biuro Pośrednictwa Pracy.

Po osiągnięciu porozumienia z dyrekcjami bibliotek warszawskich złożono Panu Dyrektorowi Funduszu Pracy szczegółowy plan projektowanych robót. Starania te zostały zakończone pomyślnie — Fundusz Pracy przyznał Kołu Warszawskiemu 15.000 zł do końca roku budżetowego, t. j. do dnia 31. III. 1934 r. Po uzgodnieniu z dyrekcjami bibliotek ułożono listę osób i od dnia 1-go grudnia 1933 r. zaangażowano 22 osoby w 8-miu instytucjach według poniższego wykazu:

Nr.	INSTYTUCJA	BIBLIOTEKARZE	Liczba osób
1	Biblioteka Narodowa	Ładzińska Halina Gutry Czesław Pliszczyńska Hanna	3
2	Biblioteka Publiczna	Winczorkówna Janina Kozakówna Barbara Heflichówna Julja Gruszczyńska Aniela Pisarska Marja	5
3	Biblioteka Wolnej Wszecznicy Polskiej	Wolańska Helena Cukierkorn Estera	2
4	Poradnia Biblioteczna	Dan Aleksander Horodyńska Elżbieta	2
5	Biblioteka G. U. S.	Lepa Kazimierz Krongoldówna Tola Denelówna Irena Wiatr Hieronim Krecińska Stanisława	5 ¹
6	Tow. B-ek Publicznych	Tacikowska Marja	1
7	Biblioteka S. G. H.	Karlińska Lucyna Erlich Mieczysław	2
8	Biblioteki dla bezrobotnych	Łaska Marja Wolfowa Wiktorja	2
		Razem . . .	22

¹ Zasadniczo Biblioteka G. U. S. ma przyznane 3 osoby, jednakże figurują tu 2 osoby z B-ek dla bezrobotnych, nie mające chwilowo przydziału.

Ponadto:

1) zapośredniczono w zaangażowaniu z pomiędzy bezrobotnych członków Koła bibliotekarki dla Polskiej YMCA (p. Englertówna).

2) skierowano do Biblioteki Państwowego Zakładu Higjenu w/m p. Kaczanowskiego.

II. Społeczne Biuro Pośrednictwa Pracy.

Działalność Biura Pośrednictwa Pracy w cyfrach przedstawia się następująco:

Zarejestrowanych	68	osoby	
zgłoszonych miejsc	33	»	
zapośredniczonych	33	»	(w tem 22 osoby z Funduszu Pracy)
niezapośredniczonych	35	»	

RADA Z. B. P. odbyła pierwsze posiedzenie w roku sprawozdawczym 1934/35 w dniu 23 kwietnia w lokalu Centralnej Biblioteki Wojskowej. Po przeprowadzeniu głosowania na przewodniczącego Rady, dwóch jego zastępców, sekretarza i skarbnika, skład Rady został ustalony w sposób następujący: przewodniczący Dyr. S. Wierczyński, pierwszy zastępca przewodniczącego Dyr. J. Muszkowski, drugi zastępca przewodniczącego Dyr. J. Niezgoda, sekretarz Dr. B. Olszewicz, skarbnik Dyr. F. Czerwijowski, członkowie Rady Dr. A. Birkenmajer i Dr. F. Smolka. Jako delegaci Kół wchodzi w skład Rady: Dyr. F. Czerwijowski (Koło Warszawskie), Dr. W. Pocięcha (Koło Krakowskie), Dr. E. Gaberle (Koło Lwowskie), Dyr. S. Wierczyński (Koło Poz.-Pomorskie), Dyr. A. Łysakowski (Koło Wileńskie) i Dyr. J. Augustyniak (Koło Łódzkie).

Skład poszczególnych Komisji przedstawia się następująco:

1) Komisja Prawnicza: przewodniczący Dr. Smolka, członkowie Dyr. Łysakowski, Dyr. Niezgoda, Dr. Gaberle, Mgr. Stanisławska, Dr. Karol Piotrowicz (Krakow, Bibl. Jagiellońska). 2) Komisja dla Bibliotek Ogólno-Kształcących: przewodnicząca Prof. Radlińska, członkowie Dyr. Augustyniak, Dyr. Czerwijowski, p. W. Dąbrowska, prof. Żurawski, Dyr. ks. K. Milik (Poznań, św. Marcina, Tow. Czyt. Lud.). 3) Komisja do Spraw Zawodowych: przewodniczący Dr. Birkenmajer, członkowie Dyr. Rygiel, Dr. B. Olszewicz, Dyr. Augustyniak, p. Dąbrowska, Dr. Gaberle, p. Hryniewiczowa, p. Handelmanówna, p. Kosonoga, p. Nowakowski, p. Poczętowska, p. Wróblewska, prof. Żurawski, p. Włodarczyk, p. Baumgart Jan (Poznań, Bibl. Uniw.). 4) Komisja dla Bibliotek Fundacyjnych: przewodniczący Dyr. Kolankowski, członkowie Dyr. Bernacki, Dyr. Muszkowski, Dyr. Kukiel, Dyr. Bodniak Stanisław. 5) Komisja Wydawnicza: przewodniczący Dyr. Łysakowski, członkowie Dyr. Wierczyński, Dyr. Łodyński, Dyr. Kotula, p. Dąbrowska, p. Dr. Hleb-Koszańska. 6) Komisja do Spraw Międzynarodowych: przewodniczący Dyr. Muszkowski, członkowie Dr. Birkenmajer, p. Dąbrowska,

Dyr. Augustyniak, kustosz Wiślocki, p. Bornsteinowa, p. Radlińska, p. Szemplińska. 7) Komisja dla Bibliotek Szkół Wyższych: przewodniczący Dyr. Wierczyński, członkowie Dyr. Kuntze, Dyr. Kotula, Dyr. Rygiel, Dyr. Łysakowski, M. Dzikowski, p. Baumgart, Dr. Kawecka, p. T. Lańkiewicz, Dr. Smolka. 8) Redakcja *Przeglądu Bibliotecznego*: redaktor Dyr. Kuntze, zastęp. redaktora Dr. Birkenmajer, Dr. Grycz, sekretarz Dr. Pocięcha. 9) Komisja Propagandowa: przewodniczący Dyr. Rygiel, członkowie Dyr. Czerwijowski, Dr. Balicka, inż. Bykowski (Warszawa), p. K. Świerkowski (Warszawa), Dr. Mikulski, p. Gutry (Warszawa), Kaz. Żurawski (Lwów), Dr. Michał Ambros (Wilno, Bibl. Uniw.), Kazimierz Witkiewicz (Kraków, Smoleńsk 9, Muzeum). Po utworzeniu Komisji zastanowiono się nad sposobami ożywienia ich prac i zmuszenia ich do zajęcia się czekającymi na uregulowanie zagadnieniami związanymi z bibliotekarstwem. Postanowiono zwrócić się do wszystkich Komisji z prośbą o przedłożenie planu pracy na rok bieżący.

Co do planu pracy na najbliższą przyszłość, to postanowiono plan ten omówić na najbliższym posiedzeniu Rady Zw. B. P. po otrzymaniu protokołu z Ogólnego Zebrania Delegatów Kół i po otrzymaniu planu prac poszczególnych Komisji.

Przy tym punkcie rozpatrywano artykuł dyr. Wierczyńskiego p. t. *Bibliotekarstwo polskie w świetle nowych ustaw*, który ma być drukowany w *Przeglądzie Bibliotecznym* oraz wysłany jako memorjał do Min. W. R. i O. P. i przesłany w odbitkach do rektorów uniwersytetów i politechnik, kierowników bibliotek, członków komisji Zw. B. P. i posłom zainteresowanym. W związku z tą pracą dyr. Łysakowski przedstawił projekt noweli do rozp. Prez. Rzeczp. z dn. 24. II. 1923. «O stosunku służb. prof. państw. szkół akad.», rozp. Rady Ministrów. «O ustanowieniu tabeli stanowisk we władzach, urzędach i inst. państw.» i rozp. Rady Ministrów «O zasadach zaszeregowania funkc. państw. do grup uposażenia». Po dyskusji przeprowadzono w artykule Dyr. Wierczyńskiego pewne zmiany w myśl zasad ujętych w proponowanej przez Dyr. Łysakowskiego noweli. Równocześnie postanowiono, że Koła załatwią na miejscu z dyrektorami bibliotek sprawę poparcia omawianej sprawy wobec czynników kompetentnych.

Długą dyskusję wywołało oświadczenie Dr. Smolki, złożone imieniem Koła Lwowskiego na posiedzeniu Rady Zw. B. P. w dniu 22 kwietnia 1934, w sprawie zatargu pomiędzy Kołem Lwowskim a p. Dr. Des Loges i sprawa wystąpienia z Koła Lwowskiego 5 członków z Dyr. Kotulą na czele. Dr. Smolka oświadczył, że Koło Lwowskie nigdy nie kwestjonowało prawomocności uchwały Rady Związku B. P. z dnia 12 czerwca 1933 w sprawie Des Loges i nie tkwiło to ani w intencji zarządu ani w formie korespondencji Koła Lwowskiego. Po przyjęciu do wiadomości oświadczenia tego złożonego przez Dr. Smolkę uchwalono następujący wniosek zgłoszony przez Dyr. Muszkowskiego:

«Rada Związku B. P. wyraża żal z powodu przeciągających się nieporozumień w łonie Koła Lwowskiego, które doprowadziły do wystąpienia pięciu poważnych członków i podtrzymuje dawne swoje stanowisko, że mianowicie sprawa pomiędzy p. Des Loges a p. Reme rową może być załatwiona jedynie pomiędzy temi osobami. W związku z tem Rada Zw. B. P. nie przyjmuje do wiadomości pisma Zarządu Koła Lwowskiego z dn. 20 kwietnia 1934 odczytanego przez Dr Smolkę na posiedzeniu Rady Z. B. P. w dniu 22 kwietnia 1934, jako oświadczenie Koła».

IV. Z RUCHU BIBLIOTEKARSKIEGO.

WIADOMOŚCI Z TERENU KRAKOWSKIEGO KOŁA Z. B. P.
Krakowskie Koło Z. B. P. Liczba członków Koła wynosiła w r. 1933 — 45. Koło skupiało przeważnie pracowników bibliotek naukowych, co się zapewne tłumaczy i tem, że na tutejszym terenie poza bibliotekami naukowymi przeważa typ mniejszych bibliotek o charakterze zwykłych wypożyczalni. Z powodu małej ilości członków budżet Koła obracał się w bardzo szczupłych ramach, gdyż wynosił w dochodach około 700 zł., w rozchodach zaś około 600 zł. Koło urządziło cztery zebrania zwyczajne z referatami, a mianowicie: Dr. W. Dobrowolska mówiła o ideologii w bibliotekarstwie sowieckim, Dr A. Birkenmajer zagał dyskusję nad projektem statutu szkół wyższych, Dr K. Dobrowolski przedstawił w wyczerpującym referacie, ilustrowanym praktycznymi przykładami, sprawę konserwacji zbiorów bibliotecznych, wreszcie Dyr. Kuntze przedstawił przebieg rewindykacji Biblioteki Załuskich.

Sprawozdanie z działalności T. M. K. za rok 1933/4. Aby przedstawić właściwy obraz działalności Tow. Miłośników Książki w ostatnim okresie, należy przede wszystkim zwrócić uwagę na ten niezwykle fakt, że w czasach dzisiejszych ogólnego kryzysu i zamierania dawnych kulturalnych poczynań grupa ludzi, związana ideą pięknej książki, trwa przecież w tem Towarzystwie dalej, jak gdyby szukając wytchnienia po ciężkim, szarym dniu pracy. Jakkolwiek warunki finansowe nie pozwalały na przesłanie członkom swoim wydawnictw jak to było zwyczajem w ubiegłych latach, to jednak właściwy cel Towarzystwa, jakim jest pielęgnowanie i propagowanie piękna książki osiągnięty został na innej drodze i środkami dzisiaj będącemi do dyspozycji.

Po wysiłku, jakiego wymagał wybitny udział T. M. K. w uroczystościach ku czci Wyspiańskiego w listopadzie 1932 r. w Krakowie, zdawało się, że tętno pracy wewnętrznej musi opaść. Urządzenie bowiem zbiorowej wystawy książki Wyspiańskiego, jego prac graficznych, wydanie kilku publikacji związanych z tą rocznicą, jak i udział w zorganizowaniu podniosłego misterjum z chórem Cecyljańskim w bazylice OO. Franciszkanów, zużyło wiele wysiłku.

Tymczasem rzeczywistość wykazała coś wprost przeciwnego. W roku 1931 bowiem urządzono 8 odczytów, w roku 1932 — 9, natomiast rok 1933 przyniósł aż 23 odczyty, ponadto dwie wystawy, prelekcje związane ze zwiedzeniem 4 wystaw, które miały miejsce w Krakowie, ponadto licytację starych druków i grafiki oraz udział Towarzystwa w uroczystościach jubileuszowych Emila Zegadłowicza.

Tych kilka cyfr daje już miarę żywotności Zarządu Towarzystwa, która znajdowała żywy oddźwięk wśród miłośników książki.

Co do samych odczytów, to tematem ich nie była tylko książka jako taka, ale i wszelkie zagadnienia kulturalno-społeczne. Zaintereso-

wania zaś jakie one wzbudzały, dowodzi liczny udział słuchaczy. Spośród prelegentów przemawiali: prof. T. Bocheński, Z moich wędrówek po książkach; Dr K. Dobrowolski, Na rozdrożach współczesnej kultury, Społeczne znaczenie książki; K. Czachowski, O Stan. Witkiewiczu; Ks. Dr Bednarski, Z dziejów bibliotek jezuickich w XVIII w; Dr W. Dobrowolska, Ideologia bibliotekarstwa w Rosji Sowieckiej; Dr K. Estreicher, Początki literatury rzemieślniczej w Polsce; Ks. Dr. Machay, Śród książek po ś. p. P. Borowym; Dr T. Seweryn, Chłop nieznanymi bibliofil, Staropolski Zakon Bibliofilski, O motywach ludowych w grafice chińskiej, O drzeworytach świątkarza Wowra; Dr St. Komornicki, Grafika w Kensington, O minjaturach rękopisów muzułmańskich; Z. Gotlieb, Technika druku ofsetowego; V. Molé, O współczesnej kulturze artystycznej w Jugosławji; H. Uziębło, Afisz francuski; J. Augustyn, Drukarstwo krakowskie przed pół wiekiem; Dr T. Przyrkowski, Wrażenia bibliofilskie z podróży; W. Jabłoński, O chińskiej grafice ludowej; S. Jakubowski, Technika drzeworytu chińskiego; Dr I. Minder, Ustawodawstwo odnośnie do druku książki i prawa autorskiego; Dr Swierz-Zaleski, Zarys historii obić kurdybanowych w salach Zamku Wawelskiego.

W kwietniu urządzono wystawę grafiki ludowej chińskiej, a zainteresowanie nią dało w rezultacie aż trzy odczyty, w maju natomiast wspólnie z Muzeum Przemysłowem otwartą została wystawa druków i grafiki przemysłowej Czechosłowacji.

Dowodem żywego kontaktu Towarzystwa ze współczesnymi przejawami kulturalnymi na terenie Krakowa były wycieczki T. M. K. na wystawy n. p. dokumentów, rękopisów i druków epoki króla Stefana Batorego w czasie uroczystości jubileuszowej, z wyczerpującą prelekcją doc. Dra Dobrowolskiego i zwiedzenie wystawy dawnych przyrządów i rękopisów naukowych, urządzanej z okazji Międzynarodowego Zjazdu Historyków w Coll. Chem. U. J., po której oprowadzał Prof. Estreicher i Dr T. Przyrkowski. Również wystawę Warszawskiej Szkoły Graficznej poprzedziła w T. M. K. wyczerpująca prelekcja Prez. K. Witkiewicza.

Z okazji jubileuszu poety beskidzkiego E. Zegadłowicza urządzono wieczór, na którym przemawiał K. Czachowski i A. Schroeder, na same zaś uroczystości w Wadowicach delegowało Tow. swego reprezentanta w osobie T. Bocheńskiego.

Sprawozdanie powyższe trudno zamknąć, nie uzupełniwszy go dalszemi pracami organicznie związanemi z rokiem 1933, a mianowicie krótkim rzutem na okres pierwszego półrocza bieżącego już roku. I tak do końca maja odbyło się 10 odczytów. Prof. Dr Walter mówił O natchnieniu twórczem jako zjawisku biologicznem; K. Witkiewicz, O książce i grafice na usługach propagandy w Sowietach; Dr. K. Dobrowolski, O powstaniu, rozwoju i upadku kultury; B. Raczyński, O okresie przed narodzeniem Zielonego Balonika w Krakowie; Prof. Dr Klecz-

kowski, O Wyczółkowskim, wspomnienia; Dr Friedberg, Adam Chmiel w życiu Krakowa; Pruszyński Z., O Stanisławie Wyspiańskim; M. Baranowski, O najstarszych kalendarzach krakowskich. Ostatnia ta prelekcja połączona była z wystawą bardzo ciekawych oryginałów, pożyczonych z Biblioteki Jagiellońskiej. Silnym echem odbiło się również zaznaczenie setnej rocznicy wydania Pana Tadeusza, przez urządzenie łącznie z Krakowskim Kołem Bibliotekarzy wystawy wszystkich wydań Pana Tadeusza i odczytu, który wygłosił Prof. Pigoń p. t. Stulecie Pana Tadeusza. Na zakończenie niejako sezonu odbyła się jeszcze uroczystość uczczenia 50-lecia pracy Wacława Anczyca na polu podniesienia kultury książki. Wystawa retrospektywna druków i reprodukcji tej słynnej oficyny przedłużoną musiała być do trzech tygodni, a na zakończenie odbył się uroczysty wieczór z odczytem Dra Słapy, O drukach i drukarni Anczyca.

Przez cały wyżej opisany czas jako stały, widomy znak działalności otrzymywali członkowie T. M. K. dawnym zwyczajem zaproszenia lub zawiadomienia o odczytach czy imprezach. Piękne druczki, artystyczne ich wykonanie lub pomysłowy układ graficzny stanowią również przyczynek do dziejów grafiki krakowskiej. W czerwcu ub. roku ukazała się w *Bibliofilu Polskim*, nakładem Firmy F. Hoesick w Warszawie, praca wiceprezesa T. M. K. Justyna Sokulskiego p. t. *Bibliografia Wydawnictw T. M. K. Część I-sza*. Objęła ona książki i własne nakłady członków T. M. K., a ocenę jej skreśliła już p. Helena Lipska. Tutaj jednak należy podnieść, że dalsze 2 części tejże *Bibliografii* zostały także wykończone, a zebrane w rękopisie pięknie wykonanym i dostosowanym w formacie do pierwszej części, stanowią dla Towarzystwa naszego fundamentalną podstawę historii jego działalności. Część II-ga tej *Bibliografii* obejmuje czasopisma, część III-cia zaproszenia i zawiadomienia. Za pracę tę pełną poświęcenia należy się autorowi gorące podziękowanie i serdeczna wdzięczność.

Wystawa książki polskiej w Częstochowie. W maju urządzona została w Częstochowie z inicjatywy Mgr. Mackiewiczowej, żony prezydenta m. Częstochowy, Wystawa książki polskiej oraz regionalna Częstochowy i okolicy, w gmachu Rady miejskiej. Kuratorem Wystawy był p. prezydent miasta Jan Mackiewicz. Pierwsza sala obejmowała historję, dzieła religijny, nauki ścisłe, filozofję, rolnictwo, dom i rodzinę, pedagogikę, Akademię Literatury, laureatów Nobla, dramat i poezję, powieść, wreszcie dzieła dla młodzieży i dzieci. Tu umieszczono również wzorową bibliotekę-pracownię, urządzoną przez miasto w szkole powszechnej nr. 7. Szczególną uwagę zwracało stoisko lekarzy częstochowskich, gdzie umieszczono dzieła Biegańskiego, Rożkowskiego, Wrześniowskiego, Batawji i t. d. W drugiej sali wystawiono mapy okolic Częstochowy z 17 w., m. i. wsi Wąsosz z 1705 r., plan miasteczka Kłobucka z 1789 r., oraz mapy perspektywiczne z 17 w., ilustrujące spór o grunta między klasztorami OO. Paulinów w Częstochowie

a Kanonikami Regularnymi w Krzepicach. W trzeciej sali pomieszczono druki polskie od XVI w. począwszy ze zbiorów prof. Stali i zamiłowanego bibliofila Dra Stanisława Nowaka, następnie ze zbiorów Biblioteki Uniwersyteckiej w Warszawie dzieła od 17-go do 19-go wieku, dotyczące przeważnie Jasnej Góry, wreszcie stare druki żydowskie oraz nowoczesne dzieła Częstochowian-żydów. W sali tej wystawiono również zabytki, dotyczące Zygmunta Krasińskiego, wypożyczone przez właścicieli pobliskiego Złotego Poloka, hr. Raczyńskich. W ostatniej sali, którą w pomysłowy sposób przemieniono na kaplicę średniowieczną, wystawiono zbiory jasnogórskie, po raz pierwszy wypożyczone poza mury klasztorne, a więc przede wszystkim dzieła z biblioteki klasztornej, ilustrujące rozwój druku od XV w. począwszy, wyróżniające się cennymi i bogatymi oprawami, rękopisy i dyplomy (m. i. przywilej lokacyjny wsi Stara Częstochowa, wydany w Krzepicach dnia 24. VIII. 1356 r. przez Kazimierza W.), stare rzeźby kościelne oraz cenne obrazy ze zbiorów Ks. biskupa częstochowskiego Dra Teodora Kubiny. Wystawa cieszyła się nadzwyczajną frekwencją, gdyż w ciągu kilku dni przewinęło się kilkanaście tysięcy osób, m. i. zwiedzili ją prezes Akademii Literatury Wacław Sieroszewski, senator Jugosławii Popović, b. premier Prystor, przedstawiciel sowieckiego «Inturistu» p. Świdorski i i.

Wizyta ambasadora włoskiego p. Bastianiniego w Bibliotece Jagiellońskiej. W czasie pobytu w Krakowie w dniu 16. V. b. r. ambasador włoski p. Bastianini, znany miłośnik przeszłości, zwiedził również Bibliotekę Jagiellońską, gdzie oprowadzany przez Dyr. Kuntzego i grono bibliotekarzy, ze szczególnym zainteresowaniem oglądał rękopisy iluminowane, oraz pamiątkową księgę podpisów, zawierającą autografy monarchów polskich od Henryka Walezego, oraz wybitnych osobistości polskich i zagranicznych, które w ciągu wieków zwiedziły Bibliotekę Jagiellońską. Po wyjeździe z Krakowa p. ambasador nadesłał na ręce Dyr. Kuntzego następującą depeszę, którą podajemy w przekładzie polskim:

«Po zwiedzeniu starożytnej i sławnej Biblioteki, która przynosi zaszczyt Narodowi Polskiemu, serdecznie wzruszony, stwierdzając jeszcze raz stałe i nieprzerwane węzły, które zawsze istniały i istnieją w rozwoju i celach naszych kultur, dziękuję Panu i składam szczere gratulacje. Bastianini».

Towarzystwo Przyjaciół Biblioteki Jagiellońskiej. Dnia 23 marca 1934 r. odbyło się Walne Zgromadzenie Towarzystwa Przyjaciół Biblioteki Jagiellońskiej, na którym Prof. Inż. Wacław Krzyżanowski wygłosił referat o budowie Biblioteki Jagiellońskiej. Na temże posiedzeniu wybrano nowy zarząd, do którego prócz członków z lat ubiegłych, wybrano p. Prezydenta Mieczysława Kaplickiego oraz red. I. K. C. Jana Grzywińskiego. Działalność Towarzystwa ograniczała się w roku sprawozdawczym do subwencjonowania

Biblioteki Jag. celem zakupu cenniejszych dzieł, jak np. Encyklopedji Włoskiej. Wpływy Towarzystwa wynosiły w roku sprawozdawczym 2.150·60 zł. Wydano 1.970·80 zł. Ogólny majątek Towarzystwa z dn. 23 marca wynosi 1.963·96 zł.

KRONIKA ŁÓDZKA. Z działalności Koła Łódzkiego Związku Bibliotekarzy Polskich. Dnia 20 marca odbyło się Walne Zgromadzenie członków Koła Łódzkiego Związku Bibliotekarzy Polskich, na którym wybrano nowe władze Koła w następującym składzie: Jan Augustyniak, przewodniczący, Stefan Świdorski, zastępca, Stanisława Czekalska, sekretarz, Kazimiera Piotrowska, skarbnik i Zofja Grabińska, gospodarz. Zaznaczyć należy, że tak, jak inne Koła Związku B. P., Koło Łódzkie wzięło wybitny udział w organizowanym w roku ubiegłym Tygodniu Książki. Dzięki temu, że przewodniczący Koła Jan Augustyniak został powołany do Komitetu Głównego Tygodnia Książki w Łodzi jako wiceprezes Komitetu i przewodniczący Sekcji bibliotecznej oraz propagandy — Sekcje te opracowały cały program Tygodnia, a biblioteki łódzkie w ramach Tygodnia Książki wystąpiły z bogatym materiałem propagandowym.

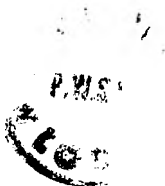
W dniu 2-gim maja zakończony został miesięczny kurs bibliotekarski, zorganizowany przez Koło Łódzkie Z. B. P. i trwający od dnia 4-go kwietnia b. r. Kurs obejmował 68 godzin pracy, w czym 29 godzin poświęcono wykładom teoretycznym, 24 godzin ćwiczeniom i 15 godzin wycieczkom. W szczególności wykłady obejmowały następujące przedmioty: Organizacja i prowadzenie bibliotek oświatowych 16 godzin; biblijografia ogólna 2 godziny; biblijografia nauk społecznych, historycznych, historii literatury i książek dla dzieci i młodzieży po 2 godziny. Ponadto w programie wykładów uwzględniono zagadnienia techniki pracy umysłowej i bibliotek ruchomych po 2 godziny. Ćwiczenia zorganizowane były w ten sposób, że słuchacze skatalogowali każdy po 50 książek typowych pod względem hasła autorskiego i książki te sklasyfikowali według dwóch systemów klasyfikacji naukowej. W wycieczkach uwzględniono zakłady i instytucje, których poznanie było ilustracją do zagadnienia jak powstaje książka i jakie są jej dalsze losy; w tym celu odbyły się wycieczki do papierni w Pabjanicach (gdzie jednocześnie słuchacze zwiedzili szereg instytucyj kulturalno-oświatowych), do drukarni — księgarni — i trzech typowych bibliotek miejskich VI-ej Wypożyczalni Książek dla Dzieci i Młodzieży i I-ej Wypożyczalni Książek dla Dorosłych oraz do biblioteki specjalnej przy Stowarzyszeniu Techników. Ilość słuchaczy na kursie wynosiła 35 osób spośród mieszkańców Łodzi, a także i z prowincji. W kursie uczestniczyli kierownicy bibliotek publicznych miasta Piotrkowa i Gdyni. Pod względem kwalifikacyj ogólnych słuchaczy z wykształceniem wyższym było 11 osób, ze średnim pełnym 13 osób, ze średnim niższym (6 klas szkoły średniej) 11 osób.

Według zawodów podział słuchaczy był następujący: spośród nauczycielstwa szkół średnich 6 osób, nauczycielstwa szkół powszechnych 5 osób, bibliotekarzy czynnych 8 osób, urzędników 7 osób, bez określonego zawodu 9 osób. Na zakończenie kursu poddało się egzaminowi 26 osób i wszyscy otrzymali zaświadczenie z ocenami stopnia osiągniętych wyników pracy. Kurs odbywał się w lokalu Miejskiej Biblioteki Publicznej (Andrzeja 14) pod kierownictwem Jana Augustyniaka przy udziale fachowego personelu Biblioteki Publicznej. Wykłady specjalne prowadzili prelegenci spośród nauczycielstwa szkół średnich łódzkich i Wolnej Wszechnicy Polskiej.

Także w roku bieżącym Koło Łódzkie zainicjowało odczyty radiowe o czytelnictwie, które w miejscowej rozgłośni w Łodzi wygłaszał przewodniczący Koła p. Jan Augustyniak. Dotychczas odbyły się 2 takie poranki na tematy: «S. O. S. księgozbiorów łódzkich» i «Czytelnicy Biblioteki Publicznej w Łodzi».

Koło udzieliło opieki fachowej przy organizowaniu poważnej biblioteki medycznej Ubezpieczalni Społecznej w Łodzi, delegując na życzenie Dyrektora Ubezpieczalni p. Dworskiego, wiceprezesa Koła S. Świderskiego do skatalogowania takowej. Biblioteka powstała z zakupów dzieł medycznych przez Kasę Chorych w Łodzi i z darów lekarzy łódzkich. Mieści się w wielkim, niedawno otwartym szpitalu imienia Prezydenta prof. Ignacego Mościckiego przy ul. Zagajnikowej, posiada salę-czytelnię dla lekarzy i zawiera przeszło 1.000 tomów drogich niemieckich i francuskich oraz rosyjskich wydawnictw medycznych, a także około 700 roczników czasopism krajowych i zagranicznych (sowieckich, niemieckich i francuskich) z zakresu medycyny, higieny i leczenia. Katalog działowy systemu dziesiętnego i alfabetyczny.

J. A.

PRACE BIBLIOTECZNE KRAKOWSKIEGO KOŁA ZWIĄZKU BIBLIOTEKARZY POLSKICH

- Nr. I. *Inwentarz inkunabułów bibliotek polskich*. Serja pierwsza zebrana przez KAZIMIERZA PIEKARSKIEGO. Kraków MCMXXV. Cena Zł 9.—.
- Nr. II. *Porównanie polskich przepisów katalogowania* zestawił JÓZEF GRYZCZ. Kraków MCMXXVI. Cena Zł 9.—.
- Nr. III. *Nowoczesne bibliotekarstwo wojskowe* napisał MARJAN ŁODYŃSKI. Kraków MCMXXVII. Cena Zł 7.—.
- Nr. IV. *Sigla codicum manuscriptorum qui olim in Bibliotheca publica Leninopolitana extantes nunc in Bibliotheca Universitatis Varsoviensis asservantur*. Kraków MCMXXIX. Cena Zł 5.—.
- Nr. V. *Porównanie zagranicznych przepisów katalogowania* zestawił JÓZEF GRYZCZ. Kraków MCMXXX. Cena Zł 8.—.
- Nr. VI. *Indeks korespondencji Józefa Ignacego Kraszewskiego przechowywanej w zbiorach Biblioteki Jagiellońskiej* zestawił ADAM BAR. Kraków MCMXXIX. Cena Zł 12.—.

Członkowie Związku Bibliotekarzy Polskich oraz Towarzystw Bibliofilskich zrzeszonych w Radzie Bibliofilów, otrzymują wydawnictwa Krakowskiego Koła Związku Bibliotekarzy Polskich po cenie niższej o 33% za zgłoszeniem się wprost do Sekretarjatu Koła: Kraków, Biblioteka Jagiellońska, ul. św. Anny 12.

GEBETHNER I WOLFF KSIĘGARNIA I SKŁAD NUT FILJA W KRAKOWIE — RYNEK GŁÓWNY L. 23

SORTYMENT NAUKOWY POLSKI I ZAGRANICZNY
PRENUMERATA CZASOPISM NAUKOWYCH
SKŁAD GŁÓWNY WYDAWNICTW POLSKIEJ
AKADEMJI UMIEJĘTNOŚCI

W ADMINISTRACJI KSIĘGARNI
BIBLIOFIL POLSKI
ANTYKWARJAT TOW. MIŁOŚNIKÓW KSIĄŻKI
ANTYKWARJAT NAUKOWY
STARE DRUKI SLAVICA I POLONICA

NA ŻĄDANIE WYSYŁA SIĘ KATALOGI I «WIADOMOŚCI
ANTYKWARSKIE BIBLIOFILA POLSKIEGO»

MECHANICZNA FABRYKA PUDEŁEK

„KARTON“

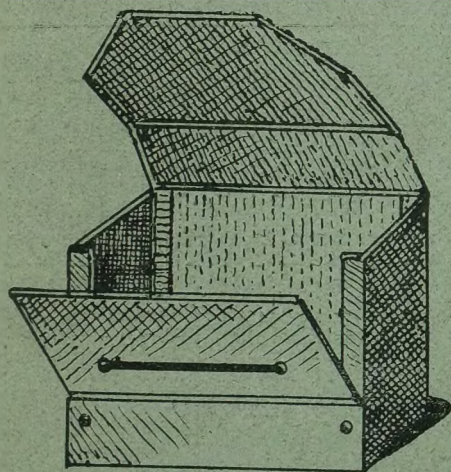
WARSZAWA, WOLSKA 75 — TEL. 649-35

DOSTAWCA

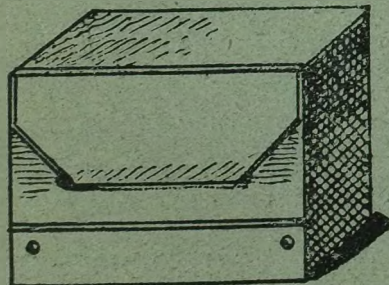
CENTRALNEJ BIBLIOTEKI WOJSKOWEJ, BIBLIOTEKI RAPPERSWILSKIEJ, BIBLIOTEKI UNIWER-
SYTECKIEJ W POZNANIU I WIELU INNYCH

POLECA

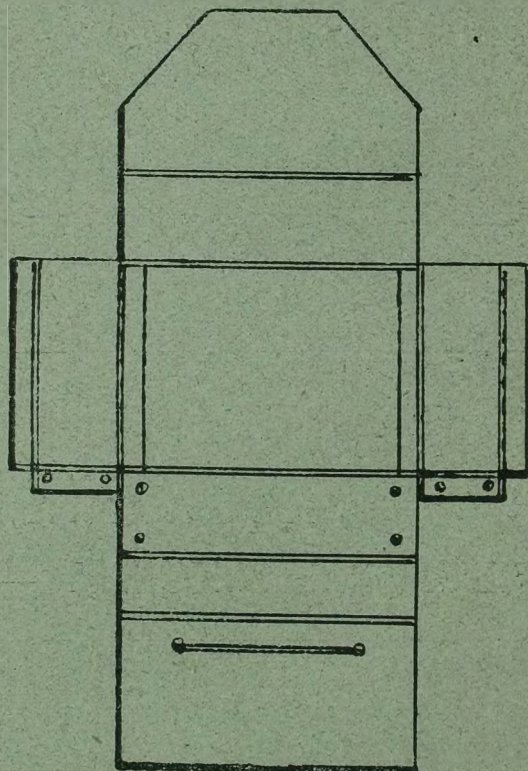
SPECJALNE PUDEŁKA NA
BROSZURY I ULOTKI DLA
UŻYTKU BIBLIOTEK, WYKO-
NANE Z BRONZOWEJ PRASO-
WANEJ TEKSTURY. SĄ PRAK-
TYCZNE I TRWAŁE I NADAJĄ
SIĘ DO CZĘSTEGO UŻYTKU.

ZŁOŻONE

ZAMKNIĘTE

ROZWARTE

WYMIARY PUDEŁEK
SĄ NASTĘPUJĄCE:

	Dł.	Szer.	Wys.
N 1	21	9	15
N 2	26	10	20
N 3	35	11	25
N 4	40	5	26
N 4	40	22	26